

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота

**ВИВЧЕННЯ ЗМІН І ВІДМІННОСТЕЙ ЗА ОСТАННІ
ДЕСЯТИЛІТТЯ У СВЯТКУВАННІ ТРАДИЦІЙНИХ СВЯТ У
ШКОЛАХ, СІМ'ЯХ І В МІСЦЕВИХ СПІЛЬНОТАХ**

ВЕЙКОНЬ МЕЛІНДА АТІЛЛІВНА

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 10 /27 жовтня 2021 року

Науковий керівник:

Романюк Катерина Олександрівна,
кандидат педагогічних наук

Консультант:

Габода Єва Бейлівна,
ст. викладач

Завідувач кафедру:

Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2022

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки та психології

Магістерська робота

**ВИВЧЕННЯ ЗМІН І ВІДМІННОСТЕЙ ЗА ОСТАННІ
ДЕСЯТИЛІТТЯ У СВЯТКУВАННІ ТРАДИЦІЙНИХ СВЯТ У
ШКОЛАХ, СІМ'ЯХ І В МІСЦЕВИХ СПІЛЬНОТАХ**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконав: студентка II-го курсу

Вейконь Мелінда Атіллівна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: **Романюк Катерина Олександрівна,**

канд. пед. наук, доцент

Консультант: **Габода Єва Бейлівна,**

ст. викладач

Рецензент: **Шовш Катерина Степанівна,**

кандидат педагогічних наук

Берегове
2022

**II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Pedagógia és Pszichológia Tanszék**

**ÜNNEPEK VÁLTOZÁSA AZ ELMÚLT ÉVTIZEDEKBEN AZ
ISKOLÁKBAN, A CSALÁDBAN ÉS A LOKÁLIS KÖZÖSSÉGBEN**

Magiszteri munka

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: Vékony Melinda

VI. évfolyamoshallgató

Képzési program:013 Tanító

Témavezető: Romanyuk Katerina,

a pedagógiai tudományok kandidátusa, docens

Konzulens tanár: Gabóda Éva,

adjunktus

Recenzens: Soós Katalin,

a pedagógia tudományok kandidátusa, docens

Зміст

Вступ	6
I. СВЯТА, НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ	10
1.1. Опис загальноетнографічних понять.....	10
1.2. Презентація календарних свят.....	12
1.3. Господарські свята	21
1.4. Свята, пов'язані з життям людини.....	22
1.5. Пам'ятні свята	25
II. ІНТЕГРАЦІЯ СВЯТА У ЩОДЕННЕ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	28
2.1. Державний стандарт початкової освіти України	28
2.2. Як інтегрувати наші свята та народні традиції до програми 1-4 класів	32
2.3. Значення свят в родині.....	33
2.4. Роль культури, свята в місцевих громадах	35
III. ЗМІНИ, ЩО ВІДБУЛИСЯ В ПРОВЕДЕННІ СВЯТ ЗА ОСТАННІ ДВАДЦЯТЬ РОКІВ У ШКОЛІ, СІМ'Ї ТА МІСЦЕВІЙ ГРОМАДІ	37
3.1. Мета, своєчасність та гіпотези дослідження	37
3.2. Обставини опитування.....	39
3.3. Місце дослідження	40
3.4. Отримування результатів та висновків у світлі анкетного опитування.....	44
3.5. Аналіз результатів дослідження, підведення підсумків на основі інтерв'ю як методу дослідження	64
3.6. Аналіз результатів та підведення підсумків порівняння анкетного опитування та методу дослідження інтерв'ю.....	86
Висновки	89
Резюме	91
Список використаних джерел	92
Додаток	104

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6
I. AZ EMBERI ÉLET ÜNNEPNAPJAI, NÉPHAGYOMÁNYAI	10
1.1. Általános néprajzi alapfogalmak ismertetése.....	10
1.2. Naptári ünnepek bemutatása.....	12
1.3. A gazdasági élet ünnepei.....	21
1.4. Életfordulós, az emberi élethez köthető ünnepek.....	22
1.5. Emlékünnepek.....	25
II. ÜNNEPEK BEILLESZTHETŐSÉGE AZ ALSÓ TAGOZATOS GYEREKEK MINDENNAPJAIBA	28
2.1. Ukrajna állami szabványa az alapszintű oktatást illetően.....	28
2.2. Ünnepeink, néphagyományaink integrálásának módja az 1-4 osztályos tanmenetbe.....	32
2.3. Az ünnepek jelentősége a családban.....	33
2.4. A kultúra, az ünnepek szerepe a lokális közösségekben.....	35
III. ÜNNEPEK VÁLTOZÁSA AZ ELMÚLT HÚSZ ÉVBEN AZ ISKOLÁBAN, A CSALÁDBAN ÉS A LOKÁLIS KÖZÖSSÉGBEN	37
3.1. A kutatás célja, időszerűsége, hipotézisei.....	37
3.2. A felmérés körülményei.....	39
3.3. A kutatás helyszínei.....	40
3.4. Eredmények a kérdőíves felmérés tükrében.....	44
3.5. A kutatás eredményeinek elemzése az interjú, mint kutatási módszer alapján.....	64
3.6. Eredmények elemzése és következtetések levonása a kérdőíves felmérés és az interjú kutatási módszert összevetve.....	86
Összegzés	89
Rezümé	91
Felhasznált irodalom	92
Melléklet	104

Bevezetés

"Az ünnep üzenetek sora, felismerhető benne a közösség értékrendje, a tisztelet, a megbecsülés, a tradíció és az előretekintés jele is"

(Villányi László)

Diplomadolgozatunkban az ünnepek változását tanulmányozzuk az elmúlt húsz évre visszatekintően a családban, az iskolában, valamint a lokális közösségben.

Azért választottuk ezt a témát, mert nagyon fontosnak tartjuk, hogy a gyermekek minél hamarabb megismerkedjenek ünnepeinkkel, a régmúlt idők féltve őrzött hagyományaival, nemzetünk kulturális örökségének sajátosságaival, jellegzetességeivel, ugyanis ezek mind az identitásunk alapjait képezik. Rendkívül fontos, hogy a felnövekvő nemzedék ismerje gyökereit, valamint elsajátítsák azon ismereteket, amelyek a szülőföldjük, lakóhelyük, nemzetük megismeréséhez és megbecsüléséhez szükségesek.

Célunkként azt tűztük ki, hogy érzékeltessük az ünnepeinkhez szorosan kapcsolódó néphagyományaink, kulturális értékeink megőrzésének, továbbadásának jelentőségét alsó tagozaton. Szeretnénk bemutatni, hogy a pedagógusok hogyan és milyen mélységekig tudják kihasználni a különböző tantárgyak nyújtotta alternatívákat az identitásfejlesztésre a tananyag kínálta lehetőségeken túl.

Kutatásunk célja a továbbiakban, széleskörűen megvizsgálni, feltérképezni bizonyos települések kulturális életét, feltárva ezáltal azt, hogy hogyan élik meg az ünnepeiket, mennyire ismerik néphagyományaikat, népi szokásaikat. Mélyebb betekintést szeretnénk nyerni azzal kapcsolatban, hogy hogyan ülték meg az ünnepeket húsz évvel ezelőtt és manapság, megtudni milyen változások mentek végbe ez idő alatt a családokban, az iskolákban és a lokális közösségben egyaránt.

Dolgozatunk megvalósításához háromféle kutatási módszert alkalmaztunk, melyek a következők: dokumentumelemzés (szakirodalmi feltárás), kérdőíves lekérdezés és félig strukturált interjú. A kérdőíves tényfeltárás a 4-ik osztályos tanulók részére készítettük, mely az alábbiakra fókuszált: megtudni milyen ünnepeket, népszokásokat, hagyományokat ismernek, illetve hogyan készülnek fel egyes ünnepekre a családban és az iskolában, stb. Az interjúkat a kiválasztott települések iskoláinak szervezőpedagógusaival, alsó tagozaton oktató tanítóikkal, a helyi közösségekben élő tagjaival, aktívan tevékenykedő személyeivel készítettem.

A dolgozatunkban fontosnak tartjuk bemutatni az alábbiakat: általános néprajzi fogalmak ismertetése, átfogó kép nyújtása az emberi élet fontosabb ünnepnapjaival, s a hozzájuk köthető hagyományaival kapcsolatban, mely során feltárjuk népi kultúránk értékeit, ideáljait. Továbbá ismertetjük Ukrajna állami szabványát az alapszintű oktatásról, illetve ünnepeink, néphagyományaink integrálásának módjait az 1-4 osztályos tanmenetbe. Kifejtjük fontosságát az ünnepeknek, valamint jelentőségét és szerepét a családban és a lokális közösségekben. A harmadik fejezetben mutatjuk be a kutatásunkat, melyben a választott településeken élő polgárok, alsó tagozatos diákok és pedagógusok segítségével készítettem vizsgálatot. A kutatás indoka az volt, hogy kiderítsem a vizsgált falvakban az ünnepek megtartása miként változott az elmúlt húsz évben a családokban, az iskolákban és a lokális közösségekben.

A szakirodalmak felkutatása során igyekeztünk elsődleges forrásokat felhasználni, például amelyek az ukrajnai iskolareform jelenlegi helyzetét tárják fel. Legfontosabb szakirodalmak közé szeretnénk sorolni Andrásfalvy Bertalan és munkatársai (2001): által megírt *Magyar néprajz* című könyvet, mely átfogó képet ad a hagyományos népi kultúra valamennyi ágazatáról. Mitták Ferenc (1998) *Történelmi pillanatok: jeles ünnepek, évfordulók* könyvéből számottevő ismeretet kaphattunk kiemelt ünnepeinkről. Továbbá igazán hasznosak voltak a kárpátaljai folyóiratok, mint például a *Kárpátalja* vagy a *Kárpátinfó*, melyekből tömördek információt találtunk Kárpátalja kulturális életéről.

Dolgozatunkat ajánljuk azon pedagógusoknak, akik szeretnék a különböző tantárgyakba belecsempészni a néphagyományi, néprajzi ismereteket és ezzel együtt fejleszteni a gyerekek nemzeti identitását, illetve szeretnék mélyebb betekintést nyerni Kárpátalja beregszászi járásában elterülő néhány falu kulturális életébe.

Вступ

«Святкування – це низка повідомлень, що визначають цінності громади, повагу, вдячність, традиції та передбачливість».

(Ласло Віллані)

У нашій дисертації ми вивчаємо зміни, які відбулися у проведенні святу сім'ї, школі та місцевій громаді за останні двадцять років.

Ми обрали цю тему, тому що вважаємо дуже важливим, щоб діти якомога раніше познайомилися з рідними святами, з давніми традиціями предків, з особливостями та унікальними набутками культурної спадщини нашого народу, адже це все є основою нації, наша ідентичність. Надзвичайно важливо, щоб підростаюче покоління пізнало своє коріння та здобуло інформацію, необхідну для того, щоб досліджувати й цінувати рідний край, місце проживання та націю.

Наша мета – усвідомити важливість збереження та передачі наших народних традицій та культурних цінностей, які тісно пов'язані з нашими святкуваннями, саме в молодших класах. Ми хотіли б показати, як і наскільки глибоко вчителі можуть скористатися можливостями, які пропонують різні предмети, для розвитку ідентичності за межами умов, наданих навчальним планом.

Метою нашого дослідження є подальше вивчення та картографування культурного життя окремих населених пунктів, щоб виявити, як вони відзначають свої свята, наскільки добре знають свої народні традиції та звичаї. Ми хочемо глибше зрозуміти, як проводилися свята двадцять років тому і сьогодні, щоб дізнатися, які зміни відбулися в сім'ях, школах та місцевій громаді за цей час.

Для реалізації нашої дисертації ми використовували три типи методів дослідження, а саме: аналіз документів (огляд літератури), анкетне опитування та напівструктуроване інтерв'ю. Для учнів 4 класу було підготовлено ознайомлювальну анкету, яка зосередилася на тому, щоб дізнатися, які свята, народні звичаї, традиції відомі, як готуються до тих чи інших свят у сім'ї та школі тощо. Ми провели інтерв'ю з педагогами-організаторами шкіл обраних населених пунктів, вчителями молодших класів, представниками місцевих громад, активними людьми.

У нашій дисертації ми вважаємо важливим викласти наступне: державний стандарт України з базової освіти, шляхи інтеграції наших свят та народних традицій

у навчальний план 1-4 класів, а також охарактеризуємо деякі культурні організації та об'єднання, що діють на Закарпатті. Ми надаємо огляд та опис найважливіших свят, розкриваємо цінності та ідеали нашої народної культури.

У третьому розділі ми представляємо дослідження, яке ми проводили, опитуючи громадян, студентів та викладачів, які проживають у вибраних населених пунктах. Завданням цієї роботи було з'ясувати, як змінилося відзначення свят у сім'ях, школах та місцевих громадах досліджуваних сел за останні двадцять років.

Під час пошуку літератури ми намагалися використати першоджерела, наприклад, ті, що розкривають сучасний стан шкільної реформи в Україні. Серед найважливішої літератури ми хотіли б виділити книгу під назвою «Угорська етнографія», написану Берталаном Андрашфалві та іншими (2001), яка дає вичерпне уявлення про всі галузі традиційної народної культури. Ференц Міттак «Історичні моменти» (1998). З книги відомих свят і ювілеїв ми отримали значні знання про наші особливі свята. Крім того дуже корисними були закарпатські журнали, такі як «Закарпаття» чи «Закарпатське інфо», в яких ми знайшли багато інформації про культурне життя Закарпаття.

Рекомендуємо нашу дисертацію тим освітянам, які бажають познайомитися з народними традиціями та етнографією з різних предметів і водночас розвивати національну ідентичність дітей, а також бажають глибше усвідомити культурне життя деяких сіл Берегівського району Закарпаття.

I. AZ EMBERI ÉLET ÜNNEPNAPJAI, NÉPHAGYOMÁNYAI

Az emberiség történetében az ünnepek különös jelentőséggel bírnak. Az ünnep egy olyan rendszeresen ismétlődő esemény, amely jellemző az adott közösségre, kultúrára, illetve egyéni, családi, társadalmi szinten van nyilvántartva. Egy olyan különleges időszak, amikor a közösség a megszokottól, a hétköznapiól eltérően viselkedik, jellegzetes szokásokat, hagyományokat iktat be eme kiemelt napokon. Napjainkban az ünnepek szerepe, jellege, jelentősége gyors és nyilvánvaló módosulásokon megy keresztül, de továbbra is megmaradnak azok a kulcsfontosságú és meghatározó funkciók, melyek nélkülözhetetlenek és semmivel nem pótolhatóak (Kántor, Rigó, 2020).

Az ünnepeink és a hozzá tartozó néphagyományok, népszokások leírását szakirodalom alapján mutatom be, mely a XX. század elejétől a napjainkig tartó időszakot fogja át. A magyar nyelvterület igen változatos szokáshagyománnyal rendelkezik, ezért arra törekszem, hogy ismertessem a magyar népi kultúránk örökségeit általánosságban, illetve Kárpátalja területeit érintve. Azon ünnepeinkbe szeretnék mélyebb betekintést nyújtani, melyek leginkább jellemzik az alsó tagozatos diákok mindennapjait.

Ukrajna ortodox hagyományokkal rendelkező ország, ezért az ünnepeket eltérő időpontokban ünneplik, mint Magyarországon, ugyanis más naptárat használnak, a Gergely naptárt. Ennek okán a régi naptárhoz képest az ünnepek tizenhárom nappal előrébb csúsztak.

Ebben a fejezetben részletesen ismertetem a néprajzi fogalmakat, illetve a különböző ünnepeket, melyeket a következőképp csoportosítok: naptári ünnepek (vallási ünnepek, jeles napok, stb.), gazdasági élethez köthető ünnepek (szüret, aratás), életfordulás, az emberi élethez köthető ünnepek (születésnap, névnap) és emlékünnepek (nemzeti ünnepek).

1.1. Általános néprajzi alapfogalmak ismertetése

Az alábbiakban ismertetjük a néprajz, mint fogalom jelentését, feladatát, sajátosságait, illetve említést teszünk fontosabb néprajzi alapfogalmakról, mint például a népszokás, a nemzet, a nemzetiség, néprajzi csoport, folklór, népművészet.

A *néprajz* a történeti-társadalmi tudományok egyik ága, amely a népi kultúra tanulmányozásával, feltárásával foglalkozik. Létrejött a szakterületek differenciálódásának menetében a XIX. századra tehető. Több nézet is elterjedt azzal

kapcsolatban, hogy mi is pontosan a néprajz vizsgálati tárgya. Egyesek az embert, a társadalmat, a népet jelölik meg, mások a kultúrát, az életmódot tartják a kutatás tárgyának (Andrásfalvy, et al.,1987).

A néprajz nem kizárólag világnézeti tudomány, hanem az élethez szükséges célszerű ismeretek tárhelye is, valamint kiemelkedő szerepet tölt be a hazaszeretet fejlesztésében, az azonosságtudat őrzésében. Középpontjában az emberek mindennapjai, küzdelmei állnak, valamint a rájuk adott reakcióik (Vasvári,1996). Szülőföldünket és népünket akkor szerethetjük igazán, ha jól ismerjük múltunkat, hiszen nem képzelhető el a jövő a múlt megismerése nélkül (Kulbertné, 1994).

A *népszokás* a kultúra hagyományozódásának spontán alakja, közösségi cselekvés- és magatartásmód, melynek a közösség tagjai alávetik magukat, mert alkalmasnak bizonyul az élő kulturális hagyománynak (Dömötör, 2003). A szokások a társadalmi együttélés folyamán, hosszú idő alatt fejlődtek ki, a ciklikusság által pedig állandóvá, elfogadottá, a hagyomány részévé alakultak. A szokások az emberi megnyilvánulásokat, az ember életének a menetét szabályozzák, szervezik (Verebélyi, 2004). Az emberek is alakíthatnak önmaguknak egyéni szokásokat, hagyományokat. A személyes szokásokon túl érvényesül az adott közösségben végrehajtott tevékenységek, melyeket az egyén is magáévá tesz. Azokon a helyeken, településeken, ahol dolgozó, tevékenykedő emberek élnek együtt egy közösségben, ott kialakulhatnak jellegzetes szokások, hagyományok (Barsi, 1992). A hagyományok, szokások az elődeinktől ránk maradt szellemi javakat jelölik, a népi tudás és a magyar nemzeti kultúra alkotóeleme, melyet annyira sajátunknak kell éreznünk, mint amennyire sajátunk a magyar nyelv (Györffy, 1939).

A népszokásokról, néphagyományokról, a népi műveltség különböző szegmenseiről többnyire azt hisszük, hogy olyan régi állapotot mutatnak meg, ami nem változik, viszont ez nem így van. Egy-egy közösség, település szokásrendszere sem teljes mértékben egyöntetű, megjelenési formáit az általános emberi jellegzetességek is befolyásolják, kapcsolódnak a korszakokhoz, emberöltőkhöz. A néphagyományok átalakulása, módosulása egy természetes folyamat (Kántor, Rigó, 2013). Kodály Zoltán A magyarság néprajza című könyvében is erre utalt, amikor is a következőket írta: a szokások változhatnak, de a lényege ugyanaz marad, amíg él a nép, amelynek lelkét megjeleníti (Kodály, et al.,1943).

A *nemzet* történetileg kialakult tartós etnikai közösség, melyet javarészt az alábbiak jellemeznek: tartós együttélés, közös történelmi múlt, egyforma nyelv és kultúra, egységes terület és gazdasági élet, a közösségben megnyilvánuló pszichológiai jellegzetességek és

sajátságok. A nemzetté válás során jön létre az azonos kultúrájú értékekkel rendelkező és egy nyelvet beszélő emberek egységességének tudata, a *nemzeti öntudat*, melyhez olyan jellemvonások, sajátságok tartoznak, amelyek megmutatkoznak a viselkedésformákban, az életfelfogásban, az értékrendben, a magatartásban. Elsődleges jellegzetessége a kulturális örökség átadása az egymást követő nemzedékeknek, ahol kulcsfontosságúak az értékek, érzések, eszmék és magatartásformák közvetítése (Andrásfalvy, et al.,1987).

A *nemzetiség* valamely ország területén élő, viszont nem a többségi nemzethez tartozó, kisebbségben lévő népcsoport. Legfőképp a közös történelmi múlt, a nyelv és a kultúra közössége köti össze a nemzetiséget, illetve az ezekből létrejövő magatartásbeli tulajdonságok és pszichológiai jellegzetességek, valamint az egységesség tudata köt össze és választ el más nemzetiségektől és nemzetektől (Kósa, é.n.).

A *néprajzi csoport* egy olyan népen belüli alegység, amelyet egyedi, jellegzetes történelmi hagyománya, életmódja, kultúrája, társadalmi szervezete, esetleg nyelve környezetétől szeparál. A néprajzi csoport megnevezés használata annál megalapozottabb, jogosabb, minél több elszigetelő jegy mutatható ki benne. Általában 2–3 elhatároló tulajdonság szükséges ahhoz, hogy néprajzi csoportról beszélhessünk (Barabás, é.n.).

A folklór a magyar szóhasználatban széleskörű fogalom, főként a parasztság szellemi kultúrájának az egészét foglalja magába, kiváltképp az alábbi területeket: népművészet, népköltészet, néptánc, népzene, népszokás, népi játék (Voigt, 1988). A folklór jelenségeit a magunk közvetlen társadalmi és történelmi összefüggéseiben lehet feltárni (Voigt, 1972). A folklór egyik fő jellegzetessége a valóság széleskörű, kiterjedt művészi elsajátítása, tehát ennek megfelelően a népművészet egésze, egyes ágazatai. Alkotásai közösségi jellegűek, az adott társadalom érzelmeit, gondolatait fejezik ki, valamint közvetlen kapcsolatban vannak életével, keletkezésük közösségi hagyományokra épül (Ortutay, 1979).

Népművészet minden olyan műalkotás, amelyeket a népi kultúra hozott létre a hosszú évek során. Ágazatai a díszítő- és ábrázoló művészet, valamint a népviselet. A vizsgálat tárgya a díszítőelemek, készítési módok összessége. A népművészet a folklór jellegű művészet megnevezése, főként a parasztság művészetét jelenti (Voigt, 1987).

1.2. Naptári ünnepek bemutatása

A naptári ünnepek lehetnek vallási, társadalmi-, közigazgatási ünnepek, esetleg kisebb közösségek által megünnepelet, de ciklikusan visszatérő ünnepek, jeles napok. A magyar parasztság naptári ünnepei, jeles napjai különböző történelmi korokban kifejlődő népi hagyományokat, szokásokat, hiedelmeket foglal magába. Ezen ünnepekhez számos

időjárásra és mezőgazdasági munkákra vonatkozó előírás, tilalom, jóslás és mondóka is kapcsolódik, melyekben leginkább a népi tapasztalat tükröződik (Andrásfalvy, et al., 1987). A naptári ünnepekhez fűződő népszokások rendszerint összetettek: énekből, táncból, szövegből, szokáscselekményből, gesztusokból, dramatikus jellegű játékokból tevődnek össze (Dömötör, é.n.).

Az évek során számos okból kifolyólag megváltozott az emberek életmódja, ezáltal módosultak bizonyos ünnepeink is, vannak olyanok melyek az idők során elavultak, viszont néhányuk pedig teret nyert, ilyenek például az alábbiak: anyák napja, gyermeknap, stb. A továbbiakban kronológiai sorrendben bemutatunk néhány naptári ünnepet és jeles napot, melyben ismertetjük az ünnepek keletkezését, lényegét, jelentőségét, s a hozzájuk kapcsolódó népszokásokat, néphagyományokat, népi hiedelmeket. Temérdek ünnepünk van, ezért az olyan ünnepnapokat szeretnénk leginkább bemutatni, melyek a vizsgált közösségekben valamilyen szinten még jelen vannak.

Újév

Január elseje a polgári évnek a hivatalos kezdő napja. Ez az ünnepnap a római Julius Caesar féle naptárreform által lett erre a napra kitűzve (Tátrai, 1997). Szilveszter pápa emlékünnepének és az újesztendő kezdetének hagyományai összeolvadnak, mindkettő napra egyaránt érvényesek. Céljuk a soron lévő évre garantálni a bőséget, termékenységet, boldogságot, szerencsét és az egészséget (Utnik-Strugala, 2020).

Számtalan szokás, hagyomány és nép hiedelem köthető ehhez a naphoz. Például az asszonyoknak tiltott volt elhagyni a ház területét, viszont, ha férfi látogatott el a ház tájékára, akkor az szerencsésnek volt mondható a leendő esztendőre. Úgy hitték, hogy az aznapi időjárásból tudnak jósolni a következő esztendői időjárásra. A lányok gombócot főztek és ólmot öntöttek annak érdekében, hogy szerelmi jóslatokat végezhessenek e napon (Balatoni, 2015).

Régen az újév első napján szokás volt, hogy ezen a napon nem adtak semmit kölcsön egymásnak. Mindezeket azért tették, hogy az év során korán kelőek, illetve frissek, üdék legyenek, valamint ne kérjenek pénzt vagy egyéb dolgokat kölcsön tőlük. Sokan úgy hitték, sőt néhányan még úgy hiszik manapság is, hogy amit az újév első napján megtettek, megtesznek az az egész év folyamán hatással lesz rájuk. Kiemelkedő szerep jut a jóslatoknak, köszöntőknek és jókívánságoknak is ezen a napon (Devecsery, 2000).

Számos jósló és szerencsevarázsló játékok voltak elterjedve. Például: lencseválogatás, galuskafőzés, szöszsrázás, almahéjdobás, papírcsillag vágás, disznóórlúgás és még sok más (Molnár, 1998). Fontos, hogy ilyenkor mit teszünk az asztalra. Nem szabad ilyenkor a

hagyomány szerint baromfit enni, mivel az „hátra felé kapar”, elüldözve ezáltal a szerencsét. Viszont a malac fogyasztása szerencsét hozhat a házhoz, mivel a sertés előrefelé túrja a földet, tehát meghozhatja a szerencsét az újévre. A lencse is fontos tartozéka az ünnepnek, ugyanis az apró szemek a sok pénzt szimbolizálja (Borsos, 2009).

Farsang

A farsangi időszak vízkeresztkor vette kezdetét és a nagyböjt első napjáig, hamvazószerdáig tartott. Telet búcsúztató, tavaszt köszöntő ünnepség. (Tóth, 1994) A legjellegzetesebb rendezvényei az állarcos bálók, lakodalmak, alakoskodások és különböző menetek, felvonulások (Esztergályos, 1990).

A vízkeresztet követő első hétfőnek regélő hétfő volt a neve, mely magába foglalta a lakomázás, áldomás tartalmát, valamint utalt a szerencsés évkezdésre és a boldogságot, termékenységet nyújtó jókívánásokra is. Ez az ünnepély megannyi játékkal, vidámsággal, mulatságokkal és bálokkal van tele (Tóth, 1994).

A farsang sajátos étele a fánk, melyet varázslatos erővel ruháztak fel akkoriban. Egyes helyeken például azért készítették, hogy nagyobb viharok esetében a hatalmas szél ne károsítsa meg a tető szerkezetét. A rengeteg étel fogyasztása által remélték azt, hogy a következő esztendő is bőséges, gazdag lesz (Tátrai, 1997).

Farsangi bálokat, mulatságokat manapság is előszeretettel szerveznek oktatási, nevelési intézményekben és néhol a lokális közösségekben is. A farsang a XV. század óta ismert Kárpátalján. A táncmulatságok mellett különböző játékokat, erőpróbákat rendeztek. A falvakban a bálók nagy része a kocsmákban vagy az erre az alkalomra kibérelt épületekben lett megtartva. Minden társadalmi réteg megrendezte a saját bálját (Kárpáty, 2018).

Húsvét

A húsvét a keresztény egyház egyik legnagyobb ünnepe, ezen a napon ünnepeljük Krisztus feltámadását. Ez az ünnep mozgóünnep, ugyanis kiszámítása a Nap és a Hold járásától függ. Húsvét ünnepét a 40 napos nagyböjt előzi meg, amit Jézus 40 napos sivatagi böjtjének az emlékére tartunk (Tóth, 1994). A közelmúltban a húsvét az ébredő, megújuló természet, illetve a tavasz kezdetének a megünneplése volt hosszú ideig (Mitták, 1998).

Húsvét előtti pénteken nagypéntek van, ekkor Jézus keresztre feszítésére emlékszik meg az egyház. Ezen a napon az emberek nem dolgoztak, csak a legszükségesebb dolgokat végezték el. A legtöbb településen a templomba gyászruhában mentek, ez a mai napig is így van (Balatoni, 2015).

Húsvétvasárnap van Jézus feltámadásának az ünnepe. Ekkor ér véget a böjt, s ezáltal újra megengedett a hús fogyasztása. Már nagyon régóta szokássá vált az ételszentelés,

ekkor a hívők a templomba visznek egy kosárban tojást, kalácsot, sót, húsvéti sonkát, vajból készült báránycákát, bort, stb., hogy a pap megszentelhesse azt (Balatoni, 2015). A húsvéti ételszentelést némely településen ételáldásnak is nevezik, ez az étel a hiedelem szerint megvédte a híveket a böjt utáni mértéktelenségtől (Molnár, 1998). Az ételszentelés leginkább a görög-, a római katolikus és a pravoszláv egyházaknál elterjedt, a református felekezetben nincs ilyen hagyomány.

Ukrajnában közismert szokás a pászkaszentelés, melyhez azt a hagyományt társították, hogy a gazdák a szentelés végezte után nem mentek be azonnal a házba, hanem bejárták az egész portát és megszórták szentelt sóval azért, hogy elűzzék a gonosz szellemeket. Csak ezek után terített asztalt a gazdasszony, a gazda pedig a kosárral az ólba tért be, hogy köszöntse és megetesse szentelt pászkával a háziállatokat (Koljadzsin, 2020).

Ezen ünnephez számos népszokás és hagyomány fűződik, amelyek ma is ismereteseek, használatosak, elevenen élnek a városokban és falvakban egyaránt. Ezek között is a legismertebb és legkedveltebb a tojásfestés és a locsolkodás.

A húsvéti tojás az egyházi ünnepel is közeli kapcsolatban van, ugyanis Krisztis feltámadását jelképezi. A tojásszínezésre régebben, valamint napjainkban is használnak házi festékanyagokat, például hagyma lé, cékla, vörös káposzta, zöld dió héja, kávé, spenót, stb. A díszítést karcolással, a tojás levélbe burkolásával, stb. végezték, melyek látványos mintákat hagytak a tojásokon. A locsolkodás és a tojásajándékozás szokása manapság leginkább a gyerekek körében elterjedt (Esztergályos, 1990).

Számos kárpátaljai településen hagyomány a kézzel hímzett tojás készítése. Salánk például a viasszal író technikáról híres. A régebbi motívumok: a kakastaréjos, gereblyés, karácsonyfás. Vannak olyan vidékek, mint például Nagyberég, ahol máig a karcolásos tojás-hímzési technikát használják. Az általában pirosra festett tojásra sósavba mártott tollhegygel karcolják bele a mintát (Kárpáthír, 2014).

Május elseje, mint a tavasz és a munka ünnepe

A májusi hónap rögtön ünnepséggel kezdődik, ugyanis elsején ünnepli az egész ország a munka ünnepét, a munkásság összefogását és a szolidaritás, valamint a tavaszt. A legtöbb helyen felvonulásokat, majálisokat rendeznek e nap tiszteletére. Magyarországon 1889 óta ünneplik a munka ünnepét (Granosztói, 1979), Ukrajnában viszont 1890-ben tartották meg először Lemberg területén, majd az ország keleti részén pedig csak 1900-ban (Pikulina, 2021).

Május elseje nemcsak a munka napjáról szól, hanem ősi tavaszünnepként is számon van tartva. Majálisok napjaként is emlegetik, mely igazán bőséges mágikus, babonás és

termékenység szokásokban, hagyományokban. Elsősorban a görög és római mitológia istennői, Maia és Maja közt zajló harc jellemezte ezeket a népszokásokat. A világirodalomban számos hivatkozás maradt fenn a híres Walpurgis-éjéről, mely ehhez a naphoz köthető. Ilyen például, amikor a boszorkányok seprűnyélen hajszojják, üzik az ifjú Maját, s valakinek, aki búvóhelyet, menedéket adott a leánynak annak arany járt jutalmul a jótettéért. Ezen jelenet, néphit szimbolizálta a gonosz, hideg tél és a megújuló, kivirágzó tavaszi természet harcát, melyet Maja nyert meg a tél fölött (Mitták, 1998).

E napon számos helyen tartanak majálisokat és felvonulásokat, melyeknek nincs kötelező, előírt programja, lépései, csak jellegzetes tartozékai, úgymint a szalagok, léggömbök, pántlikák vagy a sárkányok. Mindenekelőtt a legfontosabb célja az ilyen majálisoknak és felvonulásoknak a jókedv, a móka, az életöröm, a boldogság és a gondatlanság. Tréfás játékok, versenyek vannak megrendezve e napokon, illetve éneklések, koszorúfonás virágokból, stb. sajátos tevékenységek jellemzik ezeket az eseményeket (Gyárfásné, 1993).

Anyák napja

Az anyák napját és annak hagyományait a világ több mint negyven országában ünneplik, mert életünk fő személyére, az édesanyánkra emlékeztet bennünket. Ezen a napon hagyománnyá vált emlékeztetni őket arra, hogy mennyire fontosak az életünkben.

Magyarországon május első vasárnapján az édesanyákat, nagymamákat köszöntjük, ezáltal meghálálva áldozatkészségüket, gondoskodásukat, szeretetüket, melyekkel nap mint nap megajándékoznak minket. 1925-ben kezdték el először megrendezni a Mária iránti tisztelet hagyományaival összeforrrva. 1928-tól pedig már iskolai ünnepségnek számított (Balatoni, 2015). Ukrajnában az édesanyákat május második vasárnapján ünnepeljük Ukrajna elnökének 1999. május 10-i № 489/99 számú rendelete értelmében (Usztimenko, 2021).

Ehhez a naphoz olyan típusú népdalok, versek tartoznak, melyekben megjelenik az édesanya, nagymama, keresztanya alakja. Számos ilyen típusú költeményekkel és énekekkel köszönhetjük fel szeretett anyukáinkat. Az iskolákban minden évben megrendezik az anyák napi ünnepségeket, melyet a szülők, nagyszülők tiszteletére készítenek.

Gyermeknap

A gyermeknap május utolsó vasárnapjára esik. Ehhez a naphoz nem kapcsolódnak népszokások, hiedelmek vagy hagyományok. 1931-től ünneplik Magyarországon, a célból,

hogy felelevenítsék a világ összes gyerekeinek az egymás közti megértés jelentőségét, valamint a jogait (Balatoni, 2015).

Ukrajnában 1998 óta ünneplik ezt a napot, minden évben június 1-én. 1991-ben Ukrajna csatlakozott az ENSZ Gyermekjogi Egyezményéhez, amely minden államot arra kötelez, hogy tartsa tiszteletben és mozdítsa elő a gyermekek jogát, hogy teljes mértékben részt vegyen a kulturális életben, biztosítsa számára a teljes szabadidős és rekreációs lehetőséget.

Minden gyermeknek joga van a védelemhez, a fejlődéshez és a tanuláshoz a jobb jövő érdekében. És a mai nap nemcsak a gyermekek számára szórakoztató ünnep, hanem egyben emlékezteti a társadalmat is, hogy meg kell védeni a gyermekek jogait, törekedni kell arra, hogy minden gyermek boldogan nőjön fel, és a jövőben jó szülővé, valamint országa tisztességes polgárává váljon. A nemzeti és kulturális állampolgári identitás, a hazafias világnézet kialakítása, az ukrán nép társadalmi, állami, szellemi és erkölcsi értékeinek megőrzése és fejlesztése érdekében Ukrajna számos területén szerveznek sport-, zene- és gyermekfesztiválokat, iskolai rendezvényeket. Ezeken az eseményeken a gyerekek, a pedagógusok és a szülők is részt vesznek (Ministersztvo osvitye i nauke Ukrainy, 2021). Ugyanezen okokból kifolyólag Magyarországon is szerveznek hasonló rendezvényeket.

Pünkösöd

A pünkösöd a zsidó és a keresztény népnek is egyaránt jeles ünnepe. Eredetileg hálaadó ünnepség volt, melyet az aratás befejezésekor tartottak meg. Ezt követően vált csak keresztény vallási ünneppé, annak emlékére, hogy Jézus mennybemenetele után a Szentlélek leszállt az apostolokra. Ezt az ünnepet a húsvét utáni ötvenedik napon tartják meg (Borsos, 2009).

Kárpátalján élő szokás a pünkösdi királynéválasztás. A beregszászi járásban elterülő Guton minden évben megrendezik a pünkösdi játékokat, melynek híre már túllépte a járás határait. Ezekben a játékokban fontos kellékek a rózsából készült püspöki korona, magyar népviselet, selyemkendő sátonak a királyné feje fölé. Ezekben a játékokban van éneklés, szerepjáték és tánc is (Fedák, 2007).

Ekkor a házakra, istállókra, kerítésekre zöld ágakat (bodza, nyírfa, gyümölcsfa) feszítettek ki azzal a céllal, hogy elűzzék a gonosz szellemeket. A zöld ágat, a tavasz jelképét, sok helyen ki szokták tüzni pünkösöd hajnalán, amikor is az egész háztájékot feldíszítik vele (Bálint, 2004). Ezen ünnep idő- és termésjósló napként is van számon tartva a közhiedelemben. Számos helyen úgy hitték, ha ekkor esik az eső, akkor jó lesz a

termés az esztendőben. Néhol úgy vélték, hogy ha jó idő van ezen az ünnepen, akkor sok bor lesz (Tátrai, 1997).

Kárpátalja számos területén hagyománnyá vált, hogy már korán reggel az ablakokba vagy a ház kerítéslécei közé zöld ágakat, virágokat (bodzát, pünkösdi rózsát, vagy hársfát) tesznek azért, hogy nehogy belescapjon a házba a villám. Másutt házakra, kerítésekre raktak ki zöld ágakat. Ezt két okból teszik: jelzik a lányos házakat vagy a lélek megújulásának tiszteletére. Az emberek megszenteltetik a templomokban, majd azt egész évben otthonukban őrzik (Kárpátalja, 2018).

Advent

Az adventi időszak karácsony előtt négy héttel veszi kezdetét, mely során imával, lelket megtisztító várakozással és böjttel készülnek fel az emberek a várva várt ünnepre, a karácsonyra. Az ünnep fénypontja a katolikus egyházakban egyes helyeken a december 24-én tartott éjféli mise, máshol pedig a karácsony első napján végzett szertartás (Borsos, 2009).

Adventkor az egyik legismertebb népszokás hazánkban, a fenyőből, örökzöldből készített adventi koszorú, melynek négy gyertyáját az adventi hetek négy vasárnapján kell meggyújtani. A gyertya lángja, Jézus fényét szimbolizálja. A fehér gyertyák a tisztaságot jelképezik, a lila gyertyák a bűnbánatra hívja fel a figyelmet. A koszorúkat díszítő vörös és arany szalagok pedig az életet tükrözik (Rosta, Rábai, 2007).

Kárpátalján ma is nagy hagyomány a lányos házaknál az adventi jóslások. Például az András napján készült derelye tésztájába lekvár helyett fiúnévvel ellátott papírt raknak. Amelyik derelye elsőként feljön a forró víz tetejére, olyan nevű fiú lesz a lány férje (Pásztor, 2018).

Számos településen rendeznek a gyerekek számára adventi foglalkozásokat, közös programokat. Beregszászban például hagyománnyá vált, hogy Közös Advent címszó alatt különböző programokat szerveznek, melyeknek fénypontjai a vasárnapi gyertyagyújtási ünnepek. A fő szervezői a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és a Beregszászi Római Katolikus Egyházközség (Zsoldi, 2019).

Szent Miklós napja

Manapság már Szent Miklós, a télapó és a mikulás alakja teljesen összekapcsolódott. Szent Miklós a kis-ázsiai Myra szent püspöke volt, aki népszerűsége tett szert jótékonyága és csodái által (Balatoni, 2015). Rendkívüli történetek találhatóak, melyeket nevéhez köthetünk, például: imádságával a tengeren tomboló vihart megtudta csendesíteni;

halott hajósmestert támasztott életre; halálraítélt fiatalokat mentett meg; hajósoktól búzára tett szert éhező városának, stb. A házasság és az anyaság védőszentjének tekintik, a gyermekek barátjának (Molnár, 1998).

A városi polgárságtól, a falusi értelmiségtől került át a parasztsághoz a Mikulás és a krampusz kifejezés és legenda, akik gyermekeket megajándékozó, oltalmazó és büntető figurák (Katona, 1982). A gyerekek nagy kedvencévé vált a piros köpenyt és sapkát (eredetileg püspöksüveg) viselő Mikulás, aki sűrűn krampuszokkal, illetve kis manókkal mutatkozik. Az ajándékokat a gyönyörűen kitisztított csizmába rejti el. A jó gyerekek finomságokat és játékokat kapnak, a csintalanoknak pedig virgács a jutalma. Manapság óvodákban, iskolákban, nagyobb bevásárlóközpontokban, és egyéb helyeken is találkozhatnak vele a gyerekek. Az ünnep által megismerhetik a gyerekek a segítőkészség, a jutalmazás, a jócselekedetek és ajándékozás örömét (Devecsery, 2000).

Számos népi hiedelem is fűződik ehhez a naphoz. Például, hogyha Szent Miklós napján erős fagyok vannak, akkor hideg lesz a tél, ha viszont meleg van, akkor enyhe idő várható. Ezen a napon az volt a hagyomány, hogy összegyűlnek a templomban, gyertyát gyújtanak és imádkoznak a következő évi bőséges termésért. Úgy tartja a népi szokás, hogyha ezen a napon kibékülsz a haragosoddal, akkor a jövőben az ellenségekből is jó barátok lesznek (Mori, 2021).

Az európai országokban december 6-án tartják a Szent Miklós-napot. Úgy tartják, hogy Miklós repülő szarvason érkezik és az előre elkészített gyermekharisnyában vagy cipőben hagyja az ajándékokat. Az ukrán szokások és hagyományok szerint a Mikulás ajándékokkal és édességekkel érkezik a gyerekekhez december 18-ról 19-re virradó éjszaka. Nyugat-Ukrajnában a gyerekek a cipőket az ablakpárkányra teszik az ajándékokért, Kelet-Ukrajnában viszont hozzászoktak, hogy ajándékot keressenek a párnák alatt (Bojko, Sztelymah, 2007).

Karácsony

A decemberi ünnepek közül talán mindenkinek a karácsony áll a szívéhez a legközelebb. A keresztyén egyház tanítása szerint ekkor Jézus születésének napját ünnepeljük, aki az egész élete folyamán szeretetet és békét terjesztett mindenhol. A karácsonyt tartják a család, a szülőföld, a békesség, a szeretet, a boldogság és az öröm ünnepének (Kis, 1998).

Szenteste különösen nagy szerepe volt az ünnepi asztalnak a családi körökben, ugyanis mágikus erővel ruházták fel. Az asztal alá vetőmagokat helyeztek, annak érdekében, hogy az Úr megáldja őket, valamint bő termésük legyen az azt követő évben (Balatoni, 2015). Az asztalra mindig felkerült a Luca napkor sarjasztott búza és az elmúlt év terményeiből

egy kevés, valamint a szentelt gyertya. A karácsonyi asztal, a házi oltár a hálaadást és a könyörgést szimbolizálta (Molnár, 1998). Az asztalra mindemellett az ünnephez kapcsolódó ételeket tettek: dió, alma, mézbe mártott fokhagyma, szentelt ostya, aszalt szilva. Ezeket mind a család szerencséjének, egészségének a megőrzése érdekében ették, biztosítva ezzel a jövő évet. Tanácsos volt ugyanakkor ezen a napon a tök, mákos tészta, bab, borsó, túrós ételek fogyasztása, azért hogy gazdagok legyenek.

Karácsony ünnepén számos népszokás létezik, ilyen például a regölés is, melyet, karácsony másnapján tartottak. Régen ezen a napon az István nevű embereket köszöntötték versekkel és énekekkel. Ekkor a felnőtt férfiak, fiúk és gyerekek házról házra jártak boldogságot és bőséget kívánva mindenkinek a következő esztendőre (Esztergályos, 1990).

Kárpátalja különböző részein a mai napig fennmaradt szokás a betlehemezés, mely a népi kultúra legnépszerűbb, legismertebb hagyományai közé tartozik (Geszi, et al., 2005). Beregben és Ugocsában az alföldi típusú betlehemezés a közismert. Tiszacsomán, Csepében és Mezőváriban pedig a bábtáncoltató betlehemezés vált hagyománnyá (Lajos, 2021). A Csepében használt betlehemezésben 2-2 pásztor és bojtár, valamint 1 öreg, 1 angyal és egy „bábjácító” szerepel, a játékban a pásztorok, pásztorok című éneket éneklük (Riskó, 1999). Nevetlenfaluban több betlehemes csoport is járja az utcákat még napjainkban is. A felnőttek betlehemmel, a gyerekek pedig csillagot forgatva járnak.

Nagyon szép kántáló énekek maradtak fenn a Kárpát-medencében, melyeket manapság is alkalmaznak. Például: a katolikusoknál a Csordapásztorok, a Légy üdvözölve, szent karácsony című énekek vagy a Szálláskereső Mária balladája, a reformátusoknál a Szent karácsony este van című ének (Lajos, 2021).

Szilveszter

Szilveszter éjszakán régen nem volt szokásba a mulatozás, mint manapság, mindenki templomba ment ekkor. Hagyománnyá vált az „óévtemetés”, amikor is a legények elmentek a templomtoronyba, hogy éjfélkor meghúzzák a harangokat, mely után templomi énekeket, zsoltárokat énekeltek. Hagyomány volt a reformátusok temetőjárása, melyet az éjféle harangszó előtt rendeztek meg. Az éjféle harangszóra ez egész falú a templom elé ment, ahol az óévet siratták. Zsoltárokat énekeltek, majd ezt követően a tiszteletes hálaadó beszédet mondott, áldást és lelkierőt kért a továbbiakra.

Ismert szokássá vált az ólomöntés, amikor is a frissen elkészült ólom formájából jövőndőt mondtak az újévre. A gombóc főzés és igen elterjedt hagyomány volt, melynek az volt a lényege, hogy a lányok papírdarabokra férfineveket írogattak, majd ezeket a cetliket

a gombócokba tették, majd forró vízbe dobták, s az a gombóc, amelyik elsőként jelent meg a víz felszínén, az lesz majd a leány jövődöbeli férjének a neve (Mitták, 1998).

Számos babona fűződik az időjárásjelzéshez ezen a napon, ugyanis akkoriban rengeteg ember megélhetését a föld jelentette. Ilyenek például a következők: ha az újév első napján süttött a nap, akkor egész évben szép időre lehetett számítani; ha csillagos az ég, akkor rövid lesz a tél, stb.

A szilveszteri étkezésekhez is kapcsolódnak népi hiedelmek. Például: a szemes termésekből és a hüvelyesekből készült ételek a pénz bőségét jelentik; csirkét fogyasztani nem volt javasolt, mert az kifelé kaparja a szerencsét, stb. (Gál, 2012).

Kárpátalján sok családban hagyománnyá vált szerencsepogácsát sütni, mely a következőképp készül: a pogácsák egyikének közepébe érmét teszünk, és aki megtalálja, azt éri abban az évben a legnagyobb szerencse. Fontos azonban, hogy a pogácsa még az új év előtt elfogyjon.

1.2. A gazdasági élet ünnepei

A gazdasági élet ünnepei a napfordulókhoz, az évszakok változásához, a mezőgazdasági munka egyes periódusához kapcsolódik. A gazdálkodás alakulása nagymértékben függött az időjárástól, így nem véletlen, hogy számos időjárásjelzés, hiedelem, tilalom, előírás kapcsolódik ezekhez az ünnepekhez (Berényiné, 2009). Szeretném a továbbiakban ismertetni két nagyobb ünnepünket ebben a kategóriában, melyek az aratás és a szüret.

Aratás

Az aratás mindig is hatalmas munkának számított, főleg a régebbi időkben. A férfiak pirkadattól késő estig kaszáltak a mezőkön, míg a nők markot szedtek (sarlóval, rosszabb esetben pusztá kezükkel szedték össze a levágott gabonát, amit aztán kévébe kötöttek). A gyerekek munkája volt, hogy „kötelet teregettek”, mely a következő cselekményt takarja: különböző távolságokra helyezték el ezeket a bizonyos köteleket a mezőkön aratás közben, melyekbe aztán az asszonyok a kévét kötötték. A gyerekek a kaszások után, illetve a marokszedők előtt haladtak. Maga a kötél rozsszalmából készült, melyet még az aratás előtt készítettek el a felnőttek.

Mint minden ünnepi naphoz, ehhez az eseményhez is köthetőek népszokások, illetve különböző hiedelmek. Mindenki számára kimerítő munka volt az aratás, ezért is alakult ki egy olyan szokás, hogy a munkások a szoknya vagy a nadrág szegélyébe búzaszálát (az aratástól függően lehetett ez rozs, árpa, stb.) tettek, ugyanis úgy tartották, hogy így nem fog fájni a derekuk a sok hajladozástól.

Az aratás bevégezésekor aratókoszorút fontak gabonaszálakból és mezei virágokból, melyet aztán ének kíséretével elvitték a gazdának, akinél épp az aratás folyt. Ezen ajándék elvétele után a gazda mindenkit vendégségbe hívott a munkások közül. Az ajándékba kapott koszorút megtartották az azt követő esztendő aratásáig (Devecsery, 2000).

Szüret

A szüret gazdasági tevékenység és ünnep volt egyaránt anno, amelyet rendszerint Szent Mihály napja és Simon-Júdás napja közt zajlik, vagyis szeptember 29-e és október 28-a közé tehető. Általában a családok segítőkét kértek fel annak érdekében, hogy gyorsabban, eredményesebben teljen a munka, a gazdagabb családok pedig bérmunkásokat vettek fel erre a feladatra (Balatoni, 2015).

A legtöbb szokás a szőlőszedés végéhez köthető, például a szüreti koszorú készítése szőlőlevélből és szőlőfürtökből, amelyet aztán ünnepélyesen vittek végig az adott településen. Ismert hagyományok voltak még a gazda köszöntése verses rigmusokkal, a legjobb szedők megajándékozása, (például kendőkkel) végzéstánc és a multságok (Tátrai, 1997). A szüreti felvonulás volt a legkiemelkedőbb, leglátványosabb népszokás. Ezekben a felvonulásokban számos olyan tisztségviselő szereplőket alakítottak, formáztak meg, mint a bíró és bíró né, csősz legények és csősz leányok, tolvaj, kötöző asszony, stb., akik majd a faluban végigvonulva szórakoztató előadásokat játszottak el. A szüreti időszakhoz három típusú népdal köthető, melyek a következők: szőlőőrző dalok, valamint szürettel és borral összefüggő dalok (Balatoni, 2015). Manapság hagyomány szüreti bálakat rendezni Kárpátalja szerte a településeken, illetve főként a magyar nyelvű oktatási intézményekben.

1.3. Életfordulós, az emberi élethez köthető ünnepek

Az emberi élet állomásaihoz is kapcsolódnak szertartásos szokások, hagyományok, melyekben fontos szerep jut a mágikus praktikáknak is, ami által igyekeznek az egyént babonás rítusokkal védelmezni. Az élethez köthető szokások három jól ismert alkalomhoz kötődnek: születés (keresztelő), házasság (legénnyé-, lánnyá avatás, leánykérés, jegyesség, lakodalom) és a halál (halottsirató, temetés, halotti tor). Ezek a hagyományok befogadó és elbocsátó rítusok, amelyeknek tartalma a rohamosan változó élettel együtt szintén rövid időn belül változik, módosul (Berényiné, 2019).

Az emberélet fordulóihoz kapcsolódó népszokások közül a legsokrétűbbek, legvidámabbak a házasságkötéshez és a lakodalmakhoz köthetőek. A párválasztás mindig is jelentős esemény volt, s bár mára nagyon sok minden megváltozott a házasságkötés manapság is fontos, sok előkészülettel járó esemény. Számos népi hiedelem köthető hozzá,

melyek Kárpátalján is ismeretesek. Például: Ha esik az eső a lakodalom napján, akkor a menyasszony sírós lesz vagy, ha a menyasszony fejéről leesik a fátyol, akkor már nem tiszta, stb. (Bacsikai, 2008).

A halálhoz is köthető számos népszokás és hagyomány. Kárpátalján is elterjedt, ismert szokások közé tartozik például, hogy a koporsóba a halott lábához cipőt (ha sokat kellene járnia), a zsebébe pénzt (hogy megválthassa magát, ha szükséges) tettek, zsebkendőt, rózsafüzért vagy imakönyvet. Hittek/hisznek abban, hogy a halott lelke visszajárhat, valamint abban is, hogyha sokat álmodunk az elhunyttal, akkor szüksége van valamire (Espán, 2015). A születést és keresztelést, illetve a névnapot szeretném kiemelni ezen kategórián belül, ugyanis ez a két jeles alkalom az, amely leginkább érinti az alsó tagozatos gyerekek mindennapjait.

Születés és keresztelés

Az emberi szokások, hagyományok már a várandóság és a születés pillanatát is átszövik. A várandósághoz sok szokás és jóslás kapcsolódott, például: tilos volt baromfiszárnyat ennie, mert a születendő lány nem tud majd varrni, esetleg sírós, beteges lesz; ha csorba edényből iszik görbe lesz a szája, stb. Elterjedtek olyan jóslások, melyek a baba nemének a meghatározására voltak használatosak, ilyenek az alábbiak: ha a várandós asszony sápadt, foltos az arca, szívesen eszik halat, édességet, ha szeget, gombostűt lel akkor fia lesz; a májfoltos, szeplős arc, a tej és savanyú kívánása, ha varrótű vagy anyacsavar kerül véletlenül a várandós kezébe akkor kislányt vár (Magda, é.n.)

Az újszülött védelmére is számos mágikus eljárás ismeretes. A népszokások konkrétan megszabták, hogy az asszonynak meddig kell a gyermekes ágyat őriznie, ha mégis felkelt, seprűt tett az ágyba maga helyett, hogy távol tartsa a gonoszt. Nagy jelentősége volt az első fürdetésnek is, mely szentelt vízben történt. A babonák szerint a gyermek a keresztelésig ki van téve a gonosz hatásoknak, ezért az ártó lények távoltartása érdekében az anya nem hagyta magára az újszülöttet, de ha mégis meg kellett tennie, betakarta a kötényével, bölcsőjébe fokhagymát, tömjént tett, éjszaka pedig égette a lámpát (Dömötör, 2003).

A keresztelésnek nagy jelentőséget tulajdonítottak a gonosz, ártó hatalmakkal szembeni védettség végett, melyekhez megannyi szokás kapcsolható. A keresztelő előtt a pólyába „mágikus” tárgyakat helyeztek a gyerek mellé (olvasó, barkaág, stb.), hogy elűzzék a rontást. A keresztelés után lakomát rendeztek, melyhez kapcsolódtak mágikus eljárások, például a bábának minden ételből bőségesen adtak, hogy a gyerek soha ne éhezzen. A vendégek pénzt tettek a kicsi markába, hogy ne legyen fősvény (Andrásfalvy, et al., 1987).

A név kiválasztását jellegzetes szokások befolyásolták. Például: az első fiú az apja, az első leány az anyja nevét kapta, majd követték a nagyszülők, nagybátyák, nagynénik, tekintélyes rokonok nevei. Máshol, főként a protestáns településeken bibliai neveket (Sámuel, Rákhel, Jeremiás, stb.) választottak (Balassa, Ortutay, 1979). Manapság számos indoka van annak, hogy miért kap a gyermek egy bizonyos nevet. Vannak családok, ahol tradíció egy konkrét név továbbadása generációkon keresztül, szokás az is, hogy az elsőszülött apja vagy anyja keresztnévét kapja. A leggyakoribb talán az érzelmi alapú névadás, vagyis bizonyos érzelmi okok miatt fontos számunkra, például: nagymamáról, egy regény vagy film szimpatikus szereplőjéről, vagy akár egy híres művésztől. Nagyon sokaknál szempont, hogy a név különleges, egyedi legyen.

Névnap

Ezen az alkalmon az adott naptári naphoz köthető keresztnévet viselő személyt a családja és a barátai megünneplik. Régebben, még a névnap előtt, *szente napja* névvel illették e különleges napot. A történet szerint a következőképp jött létre: a katolikus felekezet keresztelkedéskor valamelyik szent nevét adta a megkereszteltnek, hogy az legyen majd a pártfogója és példaképe Istennél, mindegyik szentjének pedig megemlékezésül az év egy-egy napját rendelte el (Bogdán, 2003).

A régi időkben a névnapot fontosabb ünnepnek tartották, mint a „testi” születés napját. Elterjedté vált anno a naptári nevekhez kötődő köszöntő szokás, mely névnapozás néven vált ismerté. A családtagok névnapját szűk családi körben tartották, de a gazda és a gazdasszony névnapját a rokonok, a szomszédok, sőt a falu gyermekei is megünnepelték.

A gazda-névnapok közül többnyire az őszihez és a télihez kapcsolódtak jellegzetesebb köszöntős szokások, kiemelkednek közülük a Vendel, Tamás, Márton, Dömötör, Miklós, András, István, Bálint, János, Pál, Péter és Mátyás nevek. Szent István és Szent János napjának sajátos ünneplő rítusai alakultak ki. A munkaidőbeliek közül Sándor, József, György, Antal, Lőrinc és Mihály napokat ünneplik meg leginkább, melyek máskülönben is kedvelt neveknek számítottak.

A névnapozásban a különböző vallású egyházak között bizonyos elkülönülés, elhatárolódás figyelhető meg, például a római-, görög katolikusok és a református gyülekezet között, ugyanis a névnapot az említett felekezetek más-más napon tartják (Andrásfalvy, et al., 1981).

Az utóneveket a naptárban konkrét napokon ünnepljük. A névnapozás kitűnő lehetőség a közös beszélgetésekre, szórakozásra, szeretteink felköszöntésére. Bizonyos nevekhez verses gyűjtemények, névnap-i köszöntők, tréfás szólások, kifejezések társulnak.

1.4. Emlékünnep

Emlékünnepnek számítanak a fogadott ünnepek, a társadalmi réteg ünnepei, a politikai-, nemzeti ünnepek, amelyek a kis vagy nagyobb közösség életében egy-egy jelentős eseményre, történésre való megemlékezés. A megemlékezések alkalmat adnak arra, hogy nagyobb figyelmet fordítsunk évezredek gyökereinknek, hagyományainknak, nemzeti tudatunk erősítésének.

A nemzeti ünnepek iskolai megünneplése az állampolgári kultúra fontos eleme minden országban. A megidézett történelmi eseményhez való személyes viszonyunk, értékrendünk, ismereteink érdeklődésünk és érintettségünk függvényében alakul, és szerepet játszik abban, hogy mit jelent számunkra az ünnepi emlékezés. Az iskolai ünnepek fontosak a gyermekkori szocializációban, hatással lehetnek a kollektív identitásukra (Szabó, et al., 2006).

A nemzeti ünnep olyan napot jelöl, amely egy ország vagy egy nép nemzeti összetartozását ünnepli. A nagyobb magyar nemzeti ünnepeket a Kárpát-medence magyar tannyelvű iskoláiban is megrendezik. Két ismertebb magyar és ukrán nemzeti ünnepet mutatok be a továbbiakban.

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc

Március 15-én emlékezünk meg az 1848-49-es forradalomról és szabadságharcról. Magyarország történetének egyik legmeghatározóbb eseménye, mely jelképezi a szabadságot, a fejlődést, a nemzeti tudat érzését. A magyar nép ezen a napon ünnepli a szabadság ünnepét. Ezen a napon óriási nemzetszínű (piros, fehér, zöld) zászlók lebegnek, valamint megannyian kokárdát tűznek ki (Kis, 1998).

Az 1848-as forradalomnak a célja az volt, hogy lehetővé tegye Magyarország fennmaradását, amikor is a Habsburg uralom alatt állt. Ezenfelül még számos kitűzött cél köthető a forradalomhoz, melyek a következők: nemzeti függetlenség megszerzése; alkotmány létrehozása, mely tartalmazza az emberek jogait és kötelezettségeit; felszabadítani a jobbágyokat; eltörölni a nemesi előjogokat; stb. (Gyárfásné, 1993).

Hivatalos nemzeti ünnep, melyhez külön népszokások, hagyományok és hiedelmek nem köthetőek. Azonban rengeteg húszárságról, katonaságról szóló népdal született ezen szabadságharc kapcsán. A megemlékezések során ezeket lehet megeleveníteni a rendezvényeken, színpadokon. A hagyományos magyar táncművészetből pedig leginkább a verbunkok és az eszközös táncok közül szokták kiválasztani a megfelelőt (Balatoni, 2015).

Az iskolákban immár hagyománnyá vált rendezvényt szervezni, mely által megemlékeznek a forradalomról és szabadságharcról. A legtöbb ilyen alkalmon rendszerint megszólal a magyar Himnusz, gyerekek verselnek, énekelnek, esetleg táncolnak. Ilyenkor a diákok részére szervezhetünk előadást a hazaszeretetről, a forradalomról és a huszárságról, felszereléseikről, vagy beszélhetünk az említettekről közösen is egy tanóra alkalmával. Készíthetünk közösen kokárdákat, melyeket kitűzhetnek majd az ünnepség alkalmával, vagy bármilyen kézműves foglalkozást, mely ehhez az ünnephez köthető.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc

Hivatalos nemzeti ünnepként, emlékünnepként tartják számon október 23-át, amikor is az 1956-os forradalomra és szabadságharcra emlékezünk meg, mely a szovjet megszállás és a sztálinista diktatúra ellen irányult. A forradalom kitörésének számos oka volt. Például: Sztálin mindent megtett azért, hogy Magyarország területén is kommunista rendszert alakítson ki; a munkások egyre rosszabb életkörülményekbe éltek; akik tiltakoztak valami ellen azokat vagy börtönbe vitték vagy kényszermunkástáborokba szállították; az emberek nagy részét alaptalan okok miatt elítélték, stb.

1989-ben Magyarország államformája köztársaság lett a népköztársaságból, ugyanis a Kádár-rendszer felbomlott. Majd ezt követően a szovjetek elhagyták az országot, ami által független lett Magyarország. Ezt a köztársaságot 1989. október 23-án kiáltották ki, ami azt eredményezi, hogy október 23-át kettős ünnepként elevenítjük fel, vagyis azonos időben emlékezünk meg a forradalomról és a köztársaság megalakulásáról (Szokolczai, 2013).

Ezen naphoz szokások és hagyományok nem kötődnek, ugyanis a paraszti társadalom és annak kultúrája ebben az időszakban, 1956-ban már átalakult. Lokális és iskolai megemlékezéseken katonadalok, verbunk vagy eszközös táncok tartoznak ezen ünnepélyhez (Balatoni, 2015). Az alsó tagozatos gyerekekkel a tanórák egyikén bemutathatunk egy videót (kifejezetten 1-4. osztályos diákoknak szólót), mely az 1956-os forradalomról szól egyszerűen és érthetően, majd azt követően megbeszélhetjük közösen a látottakat. Készíthetünk közösen gondolattérképet, a könnyebb elsajátításhoz. Tanulhatunk verseket, dalokat. Készíthetünk valamilyen kézműves alkotást az ünnep tiszteletére.

Ukrajna függetlenségének napja

Ukrajna függetlenségének napját (augusztus 24) annak tiszteletére ünneplik, hogy az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság Legfelsőbb Tanácsa (Verhovna Rada) 1991-ben elfogadta az Ukrajna függetlenségének kikiáltásáról szóló törvényt – egy olyan politikai és jogi dokumentumot, amely az ukrán állam új státuszáról tanúskodik (Balakireva, 2013). Ez az esemény csak 1992 júniusa óta vált nemzeti ünnepé (Svjatokum, 2010).

2021-ben Ukrajna függetlenségének 30. évfordulójának megünneplése keretében országszerte ünnepi rendezvények zajlottak. Mindannyiukat egyesíti a „Te vagy az egyetlenem” („Ти у мене єдина”) szlogen. Augusztus 24-én a főváros utcáján volt az Ukrán Fegyveres Erők ünnepi felvonulása, amely függetlenségünk erejét jelképezi, valamint nagy koncertet is tartottak (Balakireva, 2013).

Ukrajna függetlenségének napja alkalmából az iskolában megemlékezhetünk a diákokkal együtt az Ukrajna függetlenségéért harcoló áldozatokra. Vetélkedő által segíthetünk emlékezni jelentős történelmi eseményekre, Ukrajna hivatalos himnuszával kapcsolatos kérdéseket tehetünk fel, felhívhatjuk a gyerekek figyelmét jelentős történelmi dátumokra, a „függetlenség” fogalmára, állami jelképek használatára, vagy akár Ukrajna állami jelképére is.

Ukrajna Alkotmány napja

1996. június 27-ről 28-ra virradó éjszaka Ukrajna Legfelsőbb tanácsa elfogadta az alkotmányát. A dokumentumot a képviselők kétharmada (315 képviselő) támogatta. Meghatározta az elnöki hatalmat, garantálta a magántulajdonjogokat, jóváhagyta az új állami jelképeket, az ukrán nyelv státuszát egyetlen államnyelvként, illetve elismerte Krímet autonóm köztársaságként Ukrajnán belül. Munkaszüneti napként van elfogadva (Szlovo i dilo, 2021).

Az elfogadás óta többször módosították Ukrajna hatályos alaptörvényét, ugyanakkor meglehetősen szigorú eljárást ír elő a módosítások és kiegészítések végrehajtására. Az alkotmány nemcsak törvény, hanem a nemzeti összetartozás szimbóluma is. Ez a népakarat kifejeződése, a társadalmi béke és a haladás biztosításának eszköze, hiszen az Alkotmány az, amely megerősíti népünk fő értékeit, úgymint az ember életét, egészségét, becsületét, méltóságát, sérthetlenségét és biztonságát (Birjuk, et al., 2021).

Ukrajna területén mindenhol megünneplik ezt a fontos alkalmat, mely során számos helyen rendeznek ünnepi ceremóniákat, sportversenyeket, szórakoztató koncertprogramokat, könyvkiállítások, stb. Az iskolákban is sor kerül eme kiemelt esemény megemlékezésére. Kifejezetten kisiskolások számára készült egy videó sorozat az alkotmányról egyszerű szavakkal, melyet bemutathatunk a gyerekeknek akár egy tanóra folyamán is.

II. ÜNNEPEK BEILLESZTHETŐSÉGE AZ ALSÓ TAGOZATOS GYEREKEK MINDENNAPJAIBA

Az ünnep üzenetek sora, észrevehető benne az alázat, a megbecsülés, a közösség értékrendje, a hagyomány és az előretételek jele is. A társas élmény erejével közel hozzuk a tágabb és szűkebb környezetünk eseményeit. Az ünnepekkel közvetítjük nemzeti kultúránk eszméit, a jeles napok kapcsán felelevenítjük a népi hagyományokat (Villányi, 2009). Az iskolai ünnepek csakúgy mint a helyi közösségben szervezett események a kultúra, a társadalom szintjén képviselik a rituálét. A családi ünnepekhez hasonlóan a céljuk az egységesség hangsúlyozása, illetve a közösség identitásának kialakítása és fenntartása.

Az ünnepek jelentős alkalmak a család, az iskola és a lokális közösség életében egyaránt, ugyanis meghatározó, jellemformáló erővel bírnak az ezekhez kapcsolódó rituálék. Az ünnepnek fontos funkciója, hogy neveljen, hogy eszményeket, ideálokat, új ismereteket nyújtson. Ezen tényezők is bizonyítják azt, hogy milyen lényeges integrálni a gyerekek mindennapjaiba ünnepeinket, hagyományainkat (Kapitány-Kapitány, 2012).

2.1. Ukrajna állami szabványa az alapszintű oktatást illetően

Az oktatás az egyén szellemi, fizikai és kulturális fejlődésének, sikeres szocializációjának, gazdasági jólétének alapja, a közös értékek és a kultúra által egyesített társadalom, valamint az állam fejlődésének kulcsa. Az ukrán oktatási rendszert az Ukrán Oktatási és Tudományos Minisztérium irányítja, ukránul: Міністерство освіти і науки України (Verhovna Rada Ukrajini, 2022).

A nemzeti identitásfejlesztés iskoláinkban a magyar hagyományokon alapszik, de az ukrán oktatási törvény (№ 2145-VIII, 2017.09.05.) szerint valósul meg (Porosenko, 2017). Az alapszintű oktatásra vonatkozóan új oktatási programtervezetet hoztak létre, melynek neve az *Új Ukrán Iskola (NUS)*, mely ukrán nyelven a *Нова Українська Школа (НУШ)*. Ukrajna Kormánya az állami szabványt az alsó tagozatos oktatásról 2018. február 21-én a 87. számú rendelettel hagyta jóvá, majd 2019. július 24-én módosításokat hajtott végre a № 688. rendelkezés értelmében, mely a következőket eredményezte: hozzáadott új meghatározásokat, kiterjesztette az alapszintű oktatás céljaival, alapelveivel (Nakaz: №688., 2019).

Az oktatási szabvány meghatározza az 1-4. osztály oktatási céljait, alapelveit, megközelítési módjait, a kompetenciák körét, a tantárgyak alapkövetelményeit, valamint tartalmazza az alaptantervet is (ukránul: базовий навчальний план), ami előírja a tantárgyak éves (minimális) óraszámát. Ez az állami szabvány alkotja az oktatási programok (Освітня програма) kidolgozásának alapját. Meghatározza, hogy a tanulóknak mit kell elsajátítaniuk és teljesíteniük egy konkrét oktatási ciklus elvégzését követően, körvonalazza az oktatási-nevelési folyamat ideológiai szervezésének logikáját, alapelveit és alapjait. Mindezeket Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma 2019. október 8-án hagyott jóvá. Az 1-2. osztályos oktatási anyagot a № 1272. rendelet tartalmazza, míg a 3-4. osztály programját a № 1273. határozat foglalja magába (Shavchenko, Shiyan, 2019).

A NUS program fő célja egy olyan iskola létrehozása, amelyben kényelmes a tanulás, amely nemcsak ismeretet ad a tanulóknak, hanem azt is lehetővé teszi, hogy a mindennapi életben alkalmazhassa is a megtanult készségeket, kompetenciákat. Lehetővé teszi, hogy megtanuljanak kritikusan gondolkodni, kísérletezni és nem félni kifejezni saját véleményüket, gondolatukat (Nakaz: № 903., 2017).

A legfontosabb változás a tanulási szemléletet és az oktatás tartalmát érinti, mert a fő feladata olyan gyermekek nevelése, akik tudnak felelős döntéseket hozni és tiszteletben tartják az emberi jogokat. További céljai: a szellemi, kulturális és nemzeti önkifejezés a személyes és közéletben; a kulturális örökség iránti tisztelettudó magatartás kialakítása; érzelmi és érzékszervi élmény, beszéd és kreatív képességek fejlesztése. Központi elve, hogy a diákok megfelelően képzettek legyenek, fejlett önismerettel rendelkezzenek, valamint felelősségteljes polgárokká váljanak, akik majd előre viszik a haza jövőjét, az ukrán gazdaságot a XXI. században. Lényegbeli szerepet tulajdonít az identitásfejlesztésre, a szülőföld iránti szeretetre való nevelésre, a hazafias nevelésre (Grinevich, et al., 2016).

Egy olyan személyiségorientált oktatási sémát vezet be, mely a gyermekközpontúság ideológiáján alapul, azt a törekvést veszi alapul, hogy megpróbáljuk megismerni a gyereket fiziológiai, pszichológiai, orvosi, etnográfiai, és egyéb szempontból. Az új ukrán iskolában az alábbi gyermekközpontú koncepciók játszanak központi szerepet:

- olyan tanulási környezet megteremtése, mely a diákok érdekeltségeire és tapasztalataira összpontosít, kiemelkedő helyet foglal el a gyerekek aktivitása az oktatási folyamatban;
- alapvető fontosságú a gyermekek érdekeinek figyelembevétele;
- nincs olyan adminisztratív ellenőrzés, amely akadályozná a pedagógiai kreativitás, produktivitás szabadságát;

- lényeges olyan tevékenységek igénybevétele, melyekben a gyerekek személyes fejlődése összefügg gyakorlati tapasztalataival, vagyis az oktatási tevékenység gyakorlati orientálása;

- a gyermek minden megnyilvánulási tevékenysége egyéni sajátosságainak és életkorának figyelembevételével, a gyermek pszichológiai és erkölcsi kényelmének biztosításával valósuljon meg;

- iskolai önkormányzat bevezetése, amely a gyermek szabadsága és függetlensége alatt humanista és demokratikus eszmék szerint oktatnak (Bibik, 2018).

A nevelési funkció egy átfogóan fejlett személyiség kialakítására irányul. Meghatározó szerepet töltenek be a következő szempontok: a nyelvhez mint kommunikációs eszközhöz és az anyanyelvi beszélő kulturális örökségének alapjához való pozitív hozzáállás; a kultúra, a népszokások és hagyományok megőrzése, tisztelete; más kultúrákkal és nemzetiségekkel szembeni tolerancia, a mai multikulturális világban megszokott kommunikációs kultúra.

A program előírja, hogy a tanító minden tanórát teljes értékű erkölcsiséggel, átgondoltan vezessen le, amelynek célja a tanár és a diák közötti jó kapcsolat kiépítése. A pedagógusoknak folyamatosan fejleszteniük kell önmagukat. Kulcsfontosságú, hogy aktívan tanulmányozzák az idegen nyelveket és a modern technológiákat (Hucan, et al., 2019).

Az új ukrán iskola és különösen az új szabvány fő elve a kompetencia alapú tanulás, mely alatt az ismereteken alapuló, de a készségek, képességek fejlesztését, az alkalmazni képes tudást középpontba helyező tanítást értjük. Ezek az ismeretek teremtik meg az egész életen át tartó tanulást, ez teszi képessé az egyént életcéljai kivitelezésére, a különféle körülményekhez való alkalmazkodásra (Varga, 2010). A kulcskompetencia olyan kompetencia, melynek képessé kell tenniük az egyéneket arra, hogy olyan célok elérésére törekedjenek, amelyek kijelölését személyes érdeklődésük, törekvéseik határozzák meg, illetve az a képesség, hogy könnyedén beilleszkedjenek a társadalomba (Falus, et al., 2012). A szabvány a következő kompetenciák fejlesztését írja elő:

- az államnyelv szabad használata;
- képes kommunikálni a saját anyanyelvén és idegen nyelveken;
- matematikai kompetencia;
- kompetenciák a természettudományok, a technika és a technológia területén;
- innovatív képesség;
- ökológiai kompetencia;

- információs és kommunikációs kompetencia;
- egész életen át tartó tanulás (life-long-learning);
- polgári és társadalmi kompetenciák;
- kulturális kompetencia;
- vállalkozói készség és a pénzügyi műveltség (Nakaz: № 87, 2018).

Ezen kompetenciák mindegyikébe integrálhatóak valamilyen formában nemzeti hagyományaink, szokásaink, kulturális örökségünk, melyeknek lehetséges módszereit a későbbiekben ismertetem azáltal, hogy példákkal támasztom alá miként lehet beilleszteni a különböző tantárgyak oktatásakor.

Egy tantárgyon belül a pedagógus 16 - 20 %-ban térhet el az előírt tantervtől, ezt nevezzük variatív résznek. A változó rész lehetőséget nyújt a tanároknak, hogy a tananyagba integrálhassa a magyar népi hagyományörzést úgy, hogy közben megőrzi az előírt oktatási struktúrát (Grinevich, et al., 2016).

A szabvány minden oktatási ágazat számára megszabja az elérni kívánt célokat és az általános tanulási eredményeket. Összeállítják az oktatásban részesülők kötelező tanulási eredményeit ciklusokra bontva, melyek az alábbiak: 1-2. és 3-4. osztály. Figyelembe veszik a gyermekek életkori és fejlődési igényeit, szükségleteit. A kötelező tanulási eredményekre és a tanulók kompetenciára vonatkozó követelményeket a következő oktatási területeken határozzák meg:

- nyelv és irodalom
- természeti,
- matematikai,
- technológiai,
- informatikai,
- polgári és történelmi,
- társadalmi és egészségvédelmi,
- művészi,
- testnevelés (Nakaz: № 87, 2018).

Ukrajna állami oktatási szabványa két féle oktatási programot különböztet meg, amelyek Roman Shiyana (Р. Б. ШИЯН) és Oleksandra Shavchenko (О. Я. Савченко) nevéhez köthetőek. Shiyana oktatási programja lehetőséget kínál az oktató számára, hogy kibontakozzon, kreatívan tanítson a cél elérése érdekében. Sajátossága a megfigyelések, kísérletezések, kirándulások általi, gyakorlatba beültetett tevékenységek. A program

egyik célkitűzése a gyermekek megfelelő hozzáállásának kialakítása a kulturális nyelvi örökségéhez.

Shavchenko oktatási programjának a célja a gyermek tehetségének, képességeinek, kompetenciáinak és készségeinek átfogó fejlesztése az életkori és egyéni pszichofiziológiai sajátosságoknak és szükségleteknek megfelelően. Ez az oktatási program kötöttebb, mint amelyet Shiyan fogalmaz meg. Shavchenko meghatározza, hogy az oktatók, mikor mit és hogyan tanítsanak, valamint az egyes évek várható eredményeit, mivel úgy véli, hogy házi feladatok nélkül a tanárok elveszíthetik a gyermekek teljesítményének mérését. A tanulók eredményei mindkét program keretein belül azonosak azonban más módszerek által valósulnak meg (Shavchenko, Shiyan, 2019).

2.2. Ünnepeink, néphagyományaink integrálásának módja az 1-4 osztályos tanmenetbe

Rendkívül fontos az ünnepeink, hagyományaink megőrzése, valamint kulturális örökségünk továbbadása az iskolás korban, ugyanis ezek kiemelt helyet foglalnak el a tanulók identitásfejlesztésében. Ez az ismeret nem csupán kulturális érték, hanem az alpműveltség szerves része, amelyet mindenkinek magáévá kell tennie. Karácsony Molnár Erika (1998) szerint: „*Ha nem ismerjük a hazánkat, a gyökereinket, a múltunkat, akkor magunkat sem ismerjük.*” Mivel az alsó tagozatban a diákok külön néprajzi ismereteket nem tanulnak, ezért mérvadó hogy a tantárgyak során elsajátíthassák, illetve megismerkedhessenek ezen ismeretekkel. Az említett értékek átadásával kialakíthatjuk a gyermekek nemzeti öntudatát. Ez egy alapvető személyiségfejlesztési folyamat, mely a nevelés fontos része (Karácsony, Kraiciné, 1998).

Manapság a társadalmi modernizálódás és a különböző családi modellek eredményeképpen egyre kisebb mértékben tudják biztosítani a gyermekek számára a belenevelődés környezetét, és emiatt a szüleink, nagyszüleink által még megélt tapasztalatok, élmények, szokások, néphagyományok kezdenek lassan elfelejtődni. Ezeknek az értékeknek az átadása nagyrészt az intézményes oktatás feladatává válik, melyben kulcsfontosságú szerep jut a pedagógusoknak (Faragó, 2015).

Számos lehetőség adódik arra, hogy ünnepeinket, néphagyományainkat minél változatosabban iktassuk be a tanórák során. Beilleszthető a környezetismeret, természetismeret tantárgy keretein belül mondókák, dalok, gazdálkodáshoz köthető népi szokások, időjárással kapcsolatos hiedelmek alkalmazásával. Az anyanyelvi és irodalmi

oktatás során felhasználhatóak különböző műalkotások, mint a népdal, vers, folklór, mese, monda. Az egészségtan órák során beintegrálhatjuk például a népi gyógymódok ismertetése és használata által, illetve az egészségmegőrzéssel kapcsolatos népi eljárásokba és tevékenységekbe. A képzőművészeti tantárgyak folyamán alkalmazhatóak a díszítőművészet különböző formái, folklóresztétika, hímzés, stb. A matematika tanórákba beilleszthetünk kiszámolókat és találós kérdéseket is, az ének-zene órák alatt használhatunk népzene, népdalt, néptáncot és akár népi játékokat is. Akár a testnevelés tanórák során is átadhatjuk a gyerekeknek az ünnepekkel és néphagyományokkal kapcsolatos ismereteket, például mozgásos népi játékok vagy kiszámolók formájában (Vasvári, 1996).

Ismertetni szeretnénk konkrét példákkal bemutatva, hogy a különböző tantárgyak témaköreibe miként épülhetnek be magyar nemzeti ünnepeink és néphagyományaink. A tankönyvek megannyi lehetőséget nyújtanak kulturális értékeink továbbadására a fiatal generációk számára. Négy táblázatot készítettünk, melyekben külön-külön felosztottuk az 1-4. osztályos tankönyvek közül a Magyar nyelv és olvasókönyv (1. osztályban Ábécékönyv), a Felfedezem a világot és a Művészet tankönyvek integrálási lehetőségeit, kezdve az 1. osztállyal. A felhasznált tankönyvek mindegyike az új oktatási törvény által lett megírva. Az elkészült táblázatok a mellékletben szerepelnek (*1-4 sz. melléklet*), mivel terjedelem szempontjából igen hosszúak. Minden tankönyv minden osztályában 5-5 témát emeltünk ki, melyhez társíthatóak hagyományörző eszmék és értékek.

2.3. Az ünnepek jelentősége a családban

A család fontos szerepet tölt be a gyermekek személyiségének kialakulásában és a felnőtt emberek életében egyaránt. Biztosítja azokat a szempontokat, melyek a fejlődéshez elengedhetetlenek, viszont meghatározott viselkedésmódokat és szerepmintákat is továbbít. A legkorábbi életszakasztól kezdve hat a gyerekekre, kulcsfontosságú érzelmi és magatartásbeli mintákat nyújt, melyet továbbvisznek majd az életük során. Továbbá társadalmi és családi értékrendszert ad át, mely által felkészíti az egyént arra, hogy teljes értékűen vegyen részt a társadalom működésében (Bagdy, 1977). Solymosi Katalin a Fejlődés és szocializáció tanulmányában a családot egy olyan egységnek írja le, melynek jól érzékelhető jellegzetes sajátosságai, tulajdonságai, működésmódja, szabályai vannak (Kollár, Szabó, 2004).

A család életében lényeges szerepet töltenek be az ünnepek, a hagyományok és a rituálék, mivel hozzájárulnak a család identitásának kialakulásához. Fontos részét képezik az értékek, az eszmék, a szabályok megtanulásában, begyakorlásában, a családi közösségi érzés kialakításában és fenntartásában. A családi tradíciók tudatosan ápolta, generációkon keresztül megőrzött szokások, melyek jelképezik a család norma- és értékrendszerét. Ezen hagyományok sajátos, rendhagyó rituálékban mutatkoznak meg, melyek a család egységességét, egyéni identitását fejlesztik. A családon belüli hagyományok meghatározzák, hogy milyen ünnepeket tartsanak meg, hogy hogyan ünnepeljék azt, illetve hogyan kötődjön a vallási és kulturális hagyományokhoz. Családi ünnepi tradícióinkat meghatározhatja az is, hogy milyen népcsoporthoz, valláshoz, vagy nemzetiséghez tartozunk (Horváth, 2008). A vallásos, kulturális és egyéni rituálék garantálják azt, hogy nem vagyunk egyedül, mások is rendelkeznek hozzánk hasonló ideálokkal, eszmékkel és hiedelmekkel. Az ünneplések a gyermekek számára is nélkülözhetetlenek (Tóth, 2020).

Az ünnepek alatt a rítusok, a hagyományok tudatosan megszakítják a hétköznapi folyamatát, átívelnek nemzedékeken és generációkon, ismétlődő formájuk pedig biztosítja a folyamatosságot, biztonságérzetet és a kiszámíthatóságot. A hagyományok és szokások a visszatérő jellegük miatt nagymértékben közreműködnek egy családi közösségi érzés megalapozásához és annak fenntartásához. Jelentős szerepet töltenek be a társas kötelek kialakításában, a gyermekek szocializációjában (Illes, 2019).

A családok különböznek a rituálék, hagyományaik megélésének intenzitása, erőssége vonatkozásában. Janine Roberts hat különböző család-típust különít el, melyek a következők:

1) *Alulritualizált családok* - nem ünneplik a családi változásokat rituálékkal, szokásokkal, valamint nem kapcsolódnak a monumentálisabb társadalmi rituálékhoz sem. Emiatt elmaradnak az olyan előnyökből való részesülés, mint a csoportkohézió, összetartozás erősítése.

2) *Mereven ritualizált családok* – az ilyen családokban a rituálékat erős formai kötöttség jellemzi, kevés a nyitott rész, amely lehetőséget kínálna a módosításokhoz.

3) A *kiegyensúlyozatlan vagy aszimmetrikus ritualizáció* során az egyik családtag által előnyben részesített etnikai, vallási hagyományok túlzottan háttérbe szorítják a másik családág rituális szokásait és szükségleteit.

4) Az *üres ritualizáció* – a hagyományok inkább kezdenek kötelezően betartandó feladatokká válni allegorikus tartalom nélkül, így számos esetben stresszes szituációk alakulhatnak ki.

5) *A rugalmasan alkalmazkodó család* - a fejlődési szükségletekhez és változásokhoz igazítják a rituális formákat, újraalkotják a szerepeket, a szabályokat és a kapcsolatokat.

6) *A rituálék megszakadása vagy a rituálé nyílt megélésének korlátozottsága* – nem várt fordulatok, traumatikus családi (betegség, haláleset, költözés, stb.) vagy társadalmi történések (háború, migráció, stb.) tekintetében alakulhat ki (Elblinger, 2013).

A családi hagyományaink, szokásaink fontos része a családi összetartozás élményének. Identitásunk, a családi értékek átadása, a közösség ereje életre szóló útravalók. Az ünnepek alkalmakat teremtenek a találkozásokra, új ismeretségek szerzésére, a kapcsolatok erősítésére.

2.4. A kultúra és az ünnepnapok szerepe a lokális közösségekben

A kultúra egy olyan összetett egész, amely tartalmazza mindazt az ismeretet, hagyományt, képességet, művészetet, hiedelmet, morált, amit az ember szocializációja során a társadalom tagjaként megszerez. A kultúra magába foglalja a szimbólumok, értékek, ideálok, eszmék, népszokások olyan halmazát, amely generációról generációra öröklődik (Korpics, 2011).

A lokális közösségek identitásában és a közösség építésében fontos, hogy a kulturális értékeket, hagyományokat felkutassák, megőrizték, illetve tovább adják, ugyanis ez ad identitást egy településnek. A helyi néprajzi- és szokáskutatások megeremtik annak a lehetőségét, hogy feltárjuk a népi kultúra folklór tagoltságát (Erdész, Kríza, 1987). A kultúra és közösség szempontjából kiemelkedő szerepet töltenek be a különböző kiállítások, rendezvények, ünnepnapok, fesztiválok, falu/város napok, emlékünnepek megrendezése, hiszen kapcsolódnak a helyi identitástudat erősítéséhez, kulturális értékeinek és hagyományainak megőrzéséhez.

A helyi közösség fontos helyszínei és szereplői a kultúrházak, a tájházak, az iskolák, az óvodák, a kulturális szervezetek és egyesületek, melyek a népi kultúrához kötődő emlékeknek az őrzésében, felelevenítésében vesznek részt. Ezek alapján következtethetünk arra, hogy a helyi kluboknak, kulturális csoportoknak, közösségeknek nagy szerepük van a lakosság identitásának megerősítésében, kifejezésében (Csurgó, Szatmári, 2014).

Kárpátalján is működik számos magyar kulturális szervezet, egyesület, melyek segítenek népi hagyományainkat, kulturális örökségeinket feleleveníteni, megőrizni és továbbadni. Ezek a szervezetek jelentőségteljes értéket képviselnek, melyek formálják és meghatározzák a Kárpát-medencében élő magyarság jövőjét. Különösen lényegessé vált napjainkban, hogy a hungarikumokért fáradozó közösségek erősödjenek annak érdekében,

hogy el tudják juttatni a magyar identitást őrző ősi hagyatékunkat Kárpátalja szegleteibe (Nemzeti Művelődési Intézet, 2018). A továbbiakban bemutatok néhány olyan magyar kulturális szervezetet, melyek a fent említett célok elérésére törekednek.

A Kárpátalján élő magyarok politikai, kulturális és szociális érdekeit védelmező magyar nemzetiségi társadalmi szervezet egyike a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ), mely 1989. február 26-án alakult meg Ungváron. Jelentős lépéseket tesz annak érdekében, hogy magyar nemzetiségi hagyományainkat ápolhassuk, kulturális értékeinket fenntarthatassuk, valamint nemzeti ünnepeinkről és történelmi évfordulóinkról is megemlékezhessünk (KMKSZ, é. n.).

A Pro Cultura Subcarpathica (PCS) civil szervezet arra törekszik, hogy erősítse, fejlessze a kárpátaljai magyar közösséget. Célja, hogy elérhetővé tegye a kultúrát a közösség tagjai számára, valamint fenntartsa, továbbépítse a magyarság hagyományait, szokásait Kárpátalján (Sz. n., 2013). Olyan rendkívüli rendezvényekkel gazdagítják a Kárpát-medence kulturális életét, mint a Zászlóbontás, Bercsényi Feszt, Kuruc Feszt, Dobó Feszt, Bethlen-nap. Mindezek mellett számos közéleti eseményt köszönhetünk nekik, amelyek egész Kárpátalján egyedülállóak (Kárpátalja, 2021).

Népzenei örökségünk és népdalkincsünk megőrzésére, népszerűsítésére és továbbadására számos kárpátaljai népi zenekar alakult, mint például a Kokas Banda, a Sodró Együttes vagy a Viski Bicskások. A tiszapéterfalvi Kokas Banda 2006 szeptemberében alakult, melynek vezetői Kokas Károly és ifjú Szilágyi Csaba. Számtalan fellépésük volt több kulturális rendezvényen határainkon belül és túl. Fellépéseken kívül, vagy azzal együtt táncház-szervezést is vállalnak (Kárpátinfo.net.ua, é.n.)

A Sodró Együttes egy olyan csapatot alkot, mely ismert és kedvelt Kárpátalja-szerte, és azon túl, vezetőjük Váradi Enikő. Gyerekeknek, időseknek, fiataloknak egyaránt zenélnek. Kárpátalján elsőként indította el a folkkocsma-mozgalmat, mely már több éve sikeresen működik Beregszászban és Ungváron (Csurman-Puskás, 2019).

A kulturális hagyományok megőrzéséhez nagymértékben hozzájárul a Viski Bicskások Népi Zenekar, mind a máramarosi tájakon, mind Kárpátalja más vidékein. 2014-ben alakultak meg, a zenekar vezetője Czébely József nagybögös. A négy zenész, a népdalénekes és a néptáncoktató remek csapatot alkot, mely a magyar népi kultúra értékeinek megismertetésével hozzájárul nemzeti önazonosságunk erősödéséhez Kárpátalja-szerte bemutatott remek előadásaival (Kárpátalja, 2015).

III. AZ ÜNNEPEK VÁLTOZÁSA AZ ELMÚLT HÚSZ ÉVBEN AZ ISKOLÁBAN, A CSALÁDBAN ÉS A LOKÁLIS KÖZÖSSÉGBEN

A kiválasztott kutatási terület elméleti feldolgozását követően kérdőíves felmérés és interjúkészítés segítségével kívántuk vizsgálni bizonyos településeken élő közösségek kulturális életét, ünnepnapjait, hagyományörző szokásait a falvakban élő polgárok, pedagógusok és gyerekek szemszögéből egyaránt. A kutatásunk eredményeiből kiderül, hogy milyen szerepet töltenek be manapság az emberek életében az ünnepek az iskolákban, a családokban és a helyi közösségekben, illetve hogyan változtak az elmúlt húsz év során.

3.1. A kutatás célja, időszerűsége, hipotézisei

Célunk a kutatásunkkal az, hogy minél több információt, ismeretet tudjunk meg a vizsgált települések kulturális életéről, a polgárok nemzeti identitásáról, eszményeiről, népi szokásairól és hagyományairól. A felhasznált kutatási módszerek által felmértük miként vannak jelen az ünnepek a családokban, az iskolákban és a lokális közösségekben, valamint milyen változás ment végbe az ünnepnapok kapcsán a húsz év folyamán. Ez a téma még nem került ilyen szempontból feltárássra, hasonló kutatás még nem történt a vizsgált falvakban.

A mai modern világot felgyorsult, sokcselekvéses életvitel, állandó rohanás jellemzi, az életmódbeli változások következtében a hagyományos megtartó közösségek fellazulnak, ezért is fontos, hogy a hétköznapiok szűrkeségében figyelmet szenteljünk a régi szép szokások, kulturális eszmék óvásának, az olyan események megemlékezésének, amik máig az identitásunk, hitünk alapját képezik. Az ezekre való emlékezés megerősít minket, megmutatja, kik vagyunk, hová tartozunk és miben hiszünk. Az ünnepek által továbbítjuk nemzeti örökségünk eszméit, ideáljait, a jeles napok révén felidézzük a népi hagyományainkat, melyek generációkon keresztül öröklődtek. Mindezen tények bizonyítják, hogy e kutatási témának igenis van aktualitása manapság.

Időszerűsége abban is megnyilvánul, hogy az iskolákban önálló népismeret tantárgy alsó tagozatban nincs (felső tagozatban sem), tehát szükségszerű, hogy bizonyos tantárgyak keretein belül a pedagógusok integrálják a hagyományismeret elsajátíthatóságának kérdését, ugyanis jelentős szerepet tölt be a gyerekek életében,

identitásfejlesztésében az iskolai oktatás, nevelés. A kutatás során arra is választ kapunk, hogy a tanárnők, hogyan vélekednek e felvetéssel kapcsolatban, alkalmazzák e a tanóráik során ezt az integrálási módszert, igyekeznek e továbbadni, megőrizni néphagyományainkat. Nemzeti kulturális örökségünk megtartásában kiemelkedő szerepet foglal el az iskola. Jelentős szerepet játszik abban, hogy az olyan gyerekek is megismerkedhessenek a különböző ünnepekkel, s a hozzájuk köthető hagyományokkal, melyeket otthonaikban, a családi körben nem sajátíthatnak el.

Míndezek ismeretében a következő hipotéziseket állítottuk fel:

1) Az elmúlt évtizedekben változtak az ünnepnapok megtartásához kapcsolódó hagyományok és szokások a családokban és a lokális közösségekben, az emberek egyre kevésbé élik meg az ünnepeket.

2) A gyors tempóban teret nyerő modernizáció ellenére a falusi környezetben még mindig fontos szerepet töltenek be az ünnepek, azok megtartása, illetve a hagyományok és szokások átadása a fiatalabb generációk számára.

3) A hagyományok megváltozásában, elhagyásában jelentős szerepe van annak, hogy a fiatalabb generáció nagy része külföldön települ le, végzi tanulmányait, esetleg keres ideiglenes munkahelyet.

4) Úgy gondoljuk, hogy a vizsgált településeken egyre inkább háttérbe szorulnak magyar népi kultúránk értékei, hagyományai

5) A pedagógusok egyre kevesebb figyelmet fordítanak a tanórákon arra, hogy beilleszték nemzeti hagyományainkat, eszméinket az oktatás folyamán.

6) A gyerekek jól ismerik a még létező, különböző vallási és munkaalkalmi ünnepekhez kötődő hagyományokat, mint például a húsvéhoz, a karácsonyhoz, a Mikulás ünnepséghez vagy a szürethez köthető tevékenységeket, szokásokat.

A hipotézisek felállítását az elméleti előzmények indokolták, amelyekre a kérdőíves kutatásunkban, illetve az interjúkban keressük a választ.

A kutatásunk megvalósításához 3 féle módszert használtunk, melyek az alábbiak: dokumentumelemzés (szakirodalmi feltárás), kérdőíves lekérdezés és félig strukturált interjú. A kutatási céljainkhoz kvalitatív (minőségi) és kvantitatív (mennyiségi) módszerekkel, a kettő együttes alkalmazásával jutunk el (Boncz, 2015).

A kérdőíves kutatási módszer kvantitatív jellegű, melyben a megismerés folyamatában kiemelt tulajdonság a széles körben alkalmazott mennyiségi adatgyűjtés, a szisztematikus, szabályokra létrehozott egységes mérés és a számszerűsíthetőség, mert ennek révén adhatunk feleletet a kutatási területünk kérdéseire (Babbie, 2017).

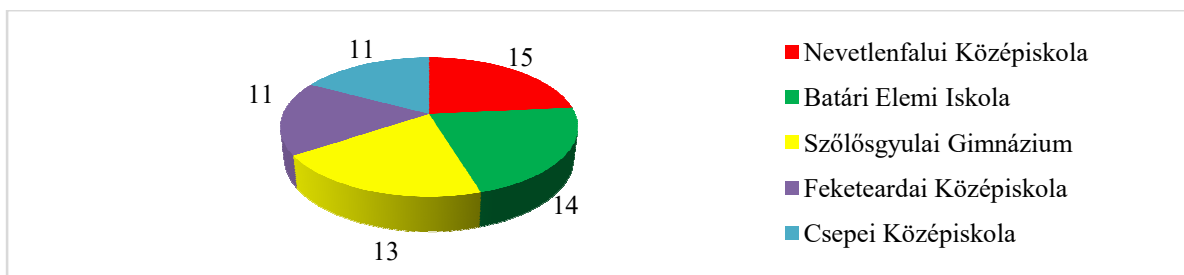
Az interjú kvalitatív kutatási módszer, célja, hogy információkat nyerjünk az ünnepekkel kapcsolatos témakörben a vizsgált falvakban. Ezzel a módszerrel összetettebb és mélyebb összefüggések megfigyelésére leszünk képesek. Itt kisebb a mintavétel, tehát kisebb elemszámú adatot tudunk felhasználni, mint a kérdőíves módszernél. Sajátos élményeket, attitűdöket, érzéseket, hiedelmeket fed fel, kategorizál annak érdekében, hogy elősegítse a kutatási téma precízebb feltérképezését. A félig strukturált interjú típusát használtuk az interjúk elkészítése során, e kifejezés az alábbiakat takarja: a kutatónak vannak kérdései, melyeket feltesz, de akad lehetőség a kötetlen beszélgetésre is, tehát nem követi szigorúan a formalizált kérdések listáját (Lengyel, 2013).

A kutatás a címben megfogalmazott elmúlt 20 év változásaira próbál fókuszálni, azaz az új évezred elején tetten érhető, a néphagyomány, azon belül is az ünnepi hagyományok átalakulásáról, avagy magmaradásáról kívánunk képet adni. Ennek oka, hogy egy nem túl tárgy időintervallum szokásváltozásai még az élő emlékezetben élesen megmaradtak, amelyet az interjúkészítés módszerével kívánunk rekonstruálni a vizsgált közösségek kiemelt szereplői által.

3.2. A felmérés körülményei

A mintavétel 2021 elején valósult meg, kérdőíves és interjúk általi kutatási módszereken keresztül. A kérdőíves tényfeltárás a vizsgált falvak 4-ik osztályos tanulóinak ismereteit kívánta feltárni. Célja, hogy átfogó képet kapjunk arról, hogy hogyan viszonyulnak az ünnepnapokhoz az iskolában és otthonaikban, mit tudnak róluk, milyen szokásokat és hagyományokat ismernek az ünnepekkel kapcsolatban. A kérdőív egy önállóan összeállított űrlap (5. sz. melléklet), melyet a gyerekek a nevelői órán töltöttek ki a kutatott településeken. A diákok osztályfőnökeivel személyesen vettem fel a kapcsolatot, majd előre megbeszélte időpontokban elvégeztük az űrlapok kitöltését.

A kérdőív 16 kérdést tartalmaz, melyek között szerepel feleletválasztós, és kifejtős válaszadási lehetőség is. A kérdőív kitöltése anonim módon történt. Összesen 64 gyerek töltötte ki a kérdőívet, ebből 11-11 diák Feketeadóból és Csepéből, 13 Szőlősgyuláról, 14 Batárról és 15 Nevetlefaluról. Ezen eredményeket diagram formájában ábrázolom a hatékonyabb, szemléletesebb látkép érdekében.

1. sz. ábra: A kérdőíves kutatásban részt vevő diákok számszerű megoszlása

Az interjú vázlata önálló munka eredménye, a szakirodalomban előforduló fontosabb, a téma feltárására irányuló kérdéskörök figyelembevételével (6. sz. melléklet). A kérdések megfogalmazásánál a településeken aktív szerepet vállaló személyek tevékenységeire, tapasztalataira, véleményére fókuszáltunk (az alsó tagozatos tanárnőknek és az iskolai szervezőpedagógusoknak (14 kérdés), az aktívan tevékenykedő személyeknek (jelen helyzetben KMKSZ kulturális szövetség elnökeinek a falvakban, 5 kérdéskörben) és falubeli polgároknak (összesen 31 kérdés különböző kategóriákban: bemutatkozás, az ünnepekről általánosságban, kulturális élet feltérképezése, az ünnepek felosztása jellegük szerint) szóltak, összesen 51 kérdés. Minden faluban a felsoroltak közül 1-1 személlyel készítettem interjút, kivéve Batáron, ugyanis ennek a településnek az iskolájában nem dolgozik szervezőpedagógus. Összesen 19 interjúalany vett részt a kutatásban.

A Covid-19 pandémia mindkét kutatási módszernél jelentősen előnytelen volt. A kérdőíves lekérdezésnél az iskolások nagyrészt online oktatásban vettek részt, vagy épp nem engedélyezték, hogy bemehessek az iskolába a koronavírus miatt, ezért az űrlapokat a tanítónők segítségével töltötték ki. Kedvezőtlen helyzet volt az interjúk készítésénél is, ugyanis nagyon sokan nem vállalták az interjút, mert félték a fertőzéstől.

Az interjúalanyok hozzájárultak, beleegyeztek az általuk adott válaszok feldolgozásához, elemzéséhez, eredményeinek közzétételéhez diplomadolgozatomban, valamint a hangfelvételek megjelentetéséhez.

3.3. A kutatás helyszínei

A kutatást a Beregszászi járás területén vittük véghez, a Nagyszőlőstől délre elhelyezkedő, egymást követő településeken. A falvak kiválasztásának legfőbb indoka, hogy a vizsgált települések közelében élek, tehát elérhetőség szempontjából a legkézenfekvőbb, illetve szerepet játszott a magyar tannyelvű iskolák, osztályok megléte is. Továbbá kíváncsi voltam, hogy a körülöttem lévő községekben hogyan ünnepeltek, illetve ünnepelnek

manapság, melyek azok a szokások, hagyományok, amik a mai napig is élnek vagy esetleg eltűntek, egyre ritkábban megfigyelt tevékenységek. A koronavírus-betegség, valamint az Ukrajnában kialakult orosz-ukrán háború miatt nem volt lehetőségem bővíteni a kutatás helyszíneit. 5 faluban végeztünk felmérést, melyek a következők: Szőlősgyula, Feketeadó, Csepe, Nevetlenfalu, Batár. A továbbiakban ismertetni szeretnénk a kiválasztott települések rövid történetét, a hivatalos népszámlálási adatait, egyházi felekezeteit, látványosságait, nevezetességeit, a KMKSZ kulturális szövetség létrejöttét és feladatait az adott falvakban, valamint az iskolák helyzetét.

Szőlősgyula

1337-ben említik először a történelem során Szőlősgyulát (Дюла). A Gyula helynév egy személynévből jött létre, a megkülönböztető szerepű Szőlős előtag pedig a falu fölött elhelyezkedő szőlőhegyen zajlott szőlőtermesztéssel függ össze. A 2001-es népszámlálási adatok szerint Szőlősgyula lakosságának a száma 1 421 ember, melyből 1 360 ember vallja magát magyar nemzetiségűnek. A lakosság túlnyomó része a református egyház tagja (Kárpátinfo.net, é.n.).

1989. május 21-én alakult meg a KMKSZ Gyulán 82 taggal, Csetneki Katalin vezetésével. Az akkoriban vállalt teendők a következők voltak: önálló községi tanács megalkotása, óvoda létrehozása, szociális-kulturális fejlesztés, hagyományápolás (Botlik, Dupka, 1993).

A falu egyik látványossága a XV. században épült református templom, melyet gótikus stílusban készítettek, valamint annak kőkerítése, mely szintén középkori eredetre utal. A falu egy másik nevezetessége az igazán nem mindennapi szépségű szőlőshegy, mely kirándulóhelynek is rendkívül gyönyörű. Látnivalónak tekinthető még a természetvédelmi, erdei övezet, a bezárt nagy bánya és a sziklás magaslatok, melyekhez számos tatárjárás kori legendák kapcsolódnak. Szintén a falu különlegessége a II. világháború és a sztálinizmus magyar áldozatainak felállított kopjafa és emléktábla, melyet 1989 novemberében állítottak fel (KMKSZ, é.n.).

A település óvodája magyar tannyelvű. 1945-től a faluban magyar elemi iskola működött, 1948-tól pedig magyar tannyelvű általános iskolája van. Középiskolába leginkább Feketeadóba és Tiszapéterfalvára járnak a gyerekek. (Kárpátinfo.net, é.n.). 2021. február 8-ától az iskola neve Gyulai Gimnázium. Roszpopa Katalin az iskola igazgatónöje. Az oktatási intézmény férőhelye 300 fő, a diáklétszám a 2021-2022-es tanévre 128 fő, a személyzet száma 33 fő. 9 osztály található az épületben (Zakarpatszka oblaszty. Informacijna systema upravlinnya osvitoju, 2021).

Feketeadó

Feketeadó (Чорнотисів) 1319-ben jelent meg először a történelemben, mint királyi erdőóvók települése. A Fekete előtag a falun keresztül folyó Fekete-vízzel köthető össze. A 2001-ben történi népszámlálási adatok szerint Feketeadó népessége 2 232 személy, ebből 715 fő magyar nemzetiségű. Régen a magyarok voltak többségben, viszont napjainkban a magyarság sajnos már kisebbségbe szorult. Nagyrészt római katolikusok és reformátusok élnek ezen a településen.

A falu nevezetessége a II. világháború és a sztálinizmus áldozatainak emlékműve, melyet a helyi temetőben állítottak fel 1990 novemberében.

A KMKSZ szervezete ezen a településen 1989. szeptember 27-én jött létre 279 taggal, Rezes Géza vezetésével. A feladataik akkoriban a következők voltak: a művelődési ház felépítésének sürgetése, az anyanyelvi intézmények megerősítése, fennmaradásának elősegítése, valamint a hagyományok megőrzése, stb. (Botlik, Dupka, 1993).

A faluban a magyar iskola önállósága 1974-ben megszűnt, ennek következtében az ukrán középiskolához csatolták. Az iskola két tannyelvű, a magyar nyelvű részleg alsó osztályai megszűnő félben vannak. Ez annak az eredménye, hogy a szülők a gyerekeiket inkább ukrán osztályokba íratják, annak reményében, hogy így jobban fognak boldogulni a továbbiakban (Kárpátinfó.net, é.n.). Rjábec László az iskola jelenlegi igazgatója. A 2021-2022-es tanévben a diáklétszám 287 fő, melyből 2 gyermek inkluzív oktatásban vesz részt. A személyzet létszáma 50 főre becsülendő. Az osztályok száma: 20, plusz 2 inkluzív osztály (Zakarpatszka oblaszty. Informacijna systema upravlinnya osvitoyu, 2021).

Csepe

Bereg-Ugocsa vármegyében, azon belül Tiszacsoma és Feketeadó között helyezkedik el Csepe (Чепя), ahol egyaránt élnek ukrán, ruszin és magyar nemzetiségű emberek. Csepe, mint falu 1320-ban alakult meg, mely egy személynévből jött létre (Botlik, Dupka, 1993). A 2001-es népszámlálás szerint a település teljes népessége 1943 fő, melyből 1110-en vallották magukat magyar nemzetiségűnek. A településen egyaránt élnek református, görög- és római katolikus emberek (Kárpátinfó.net, é.n.).

1989. június 8-án alakult meg a KMKSZ csepei szervezete 230 taggal Fülöp Endre elnökségével. Az akkori legfőbb tevékenységük a hitoktatás megfelelő megszervezése, valamint a magyar nyelv fakultatív oktatásának a beindítása volt (Botlik, Dupka, 1993).

A falu legrégebbi temploma - ami egyben a település nevezetessége is - 1480-ban épült a gótika jegyében. Ez a templom Kárpátalja egyik legszebb, eredeti stílusjegyeiket leginkább megőrző szentegyházai közé tartozik. (Kárpátalja, 2011).

Az iskola 1987 novemberében alakult meg. Kezdetben csak 9 osztályig folyt a tanítás, viszont 1989-től már középiskola lett. Az iskola kétnyelvű. 1995 óta az intézményben folyik magyar nyelvű oktatás, viszont jelenleg nem minden osztályból van magyar tannyelvű is. Az iskola jelenlegi igazgatója Grigorják Natália, ukrán nyelv és irodalom tanár. (Csepei Középiskola, é.n.). Az oktatási intézmény tanulóinak létszáma a 2021-22-es tanévben 624 fő, a dolgozók létszáma pedig 134 fő. 26 osztály található az iskolában, melyekből 5 inkluzív osztály. Az inkluzív oktatást igénylő gyerekek száma 6 (Zakarpatszka oblaszty. Informacijna systema upravlinnya osvitoyu, 2021).

Nevetlenfalu

Batár, Csepe és Öregakli szomszédságában, az ukrán–román határ mentén helyezkedik el Nevetlenfalu (Неветленфолу). Először 1380-ban említették meg ezt a falut az okiratokban. Akkor még Gyakfálnak, nevezték. A „gyak” előtag a régi „szúr”, „döf” és „közösül” jelentéssel bír, ezért 1619 után e szó helyett a Nevetlenfalu névalakot hozták használatba, 1720-ban vált hivatalossá. Többnyire magyar ajkúak lakják, viszont ukránok és ruszinok is élnek a településen (Espán Margaréta, 2013). A 2001-es hivatalos népszámlálási adatok szerint 1632 személy volt a település lakossága, amelyből 1401 ember magyar nemzetiségűnek vallotta magát, mintegy 85%-a. A vallási hovatartozást illetően a lakosság nagyobb része római katolikus és református, viszont csekély számban élnek itt görög katolikusok is.

A KMKSZ szervezete 1992-ben alakult meg a faluban 116 taggal, melynek elnöke Kaliskó István volt. Vállalt feladatai a következők voltak: hagyományőrzés, szőlő- és szántóföldek privatizációja, érdekképviselés, stb.

Nevezetességei között szerepel a falu templomai. A KMKSZ kezdeményezésére 1992-ben emlékművet állítottak a falu központjában a II. világháború és a sztálinizmus áldozatainak (Botlik, Dupka, 1993).

1945-től működik a településen magyar általános iskola, ami 1988-tól középiskolává lépett elő. Ettől az időtől kezdve ukrán osztályokkal is bővült az iskola, jelenleg is két tannyelvű. A 80-as évek második felétől javult az iskolai tanórákon kívüli tevékenységek minősége. Hatékonyan működnek iskolai csoportok: kórus, tánc, technikai foglalkozások, stb. Az iskola jelenlegi igazgatója Korpos András. Az iskolában található egy múzeum, melynek célja, hogy a hallgatókat bevonja népe történelmi és kulturális örökségének tanulmányozásába és megőrzésébe, a szülőföld iránti szeretet nevelésébe. Kiemelt munkaterület a feltáró és kutatómunka, mely az alábbiakban valósul meg: a szülőföld és a

falu történetének tanulmányozása, kiállítások, folklór anyagok gyűjtése, szokások, rituálék leírása, tanulmányozása, megőrzése (Nevetlenfalui Középiskola, é.n).

Batár

Nevetlenfalu és Tiszapéterfalva közt, az ukrán–román határ szomszédságában helyezkedik el a Batár (Братове) nevezetű falu. Batárt javarészt magyar nemzetiségű emberek lakják, viszont vannak közöttük ukránok és ruszinok is (Espán Margaréta, 2013). A település arról a vízfolyásról kapta a nevét, amely közelében terül el. A 2001-es népszámlálási adatok szerint a faluban 924 ember lakik, ebből 882 fő magyar nemzetiségűnek vallotta magát. Javarészt görög katolikus felekezetű emberek alkotják a falu lakosságát, viszont néhányan a római katolikus, illetve református egyházközösség tagjai.

1989. november 26-án alakult meg a településen a KMKSZ batári szervezete 160 taggal. Megalakulása után a legfőbb tevékenységek a következők voltak: a magyar tannyelvű általános iskola megnyitása, egy új iskola megépítése, a görög katolikus egyház megerősítése magyar nyelvű lelkésszel, hagyományápolás és érdekképviselés.

A falu egyetlen nevezetessége az a kopjafa, amelyet a KMKSZ tagjai a temetőben állítottak fel a sztálinizmus áldozatainak a tiszteletére 1989-ben (Botlik, Dupka, 1993).

1945-től magyar tannyelvű elemi iskola működött a faluban, majd 1952-től általános iskolává minősült. 1984-től viszont a településen csak elemi iskola van, ezért általános- és középiskolába a gyerekek leginkább a Nevetlenfaluba járnak. (Kárpátfő.net, é.n.). Az iskola jelenlegi igazgatója Kapta Magdolna. Az egyik pedagógus elmondása szerint a 2021-2022-es tanévben 30 diákkal és 6 pedagógussal rendelkezik az iskola.

3.4. Eredmények a kérdőíves felmérés tükrében

Az alábbiakban ismertetjük az eredményeket, melyeket a vizsgált települések iskoláiban végeztünk a kérdőíves felmérés által. Minden településen külön-külön elemezzük az oktatási intézményekben kitöltött kérdőíveket, majd ezt követően összehasonlítást végzünk az iskolák közt. Kielemezve a diákok által adott válaszokat igazán releváns különbségek az iskolák között csak 1-2 kérdéskörnél fordul elő (ezen kérdéseket minden vizsgált iskolában ábrákkal látunk el), ezért leginkább az oktatási intézmények összehasonlítása során alkalmazunk diagramokat, melyek szemléletesebbé, érzékletesebbé teszi a leírtakat.

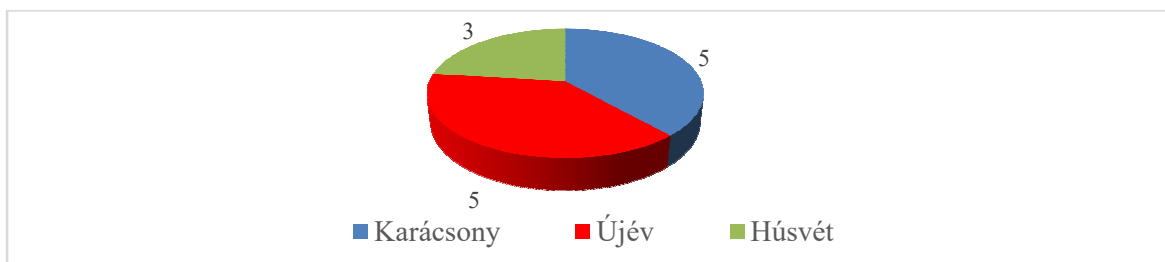
Szőlősgyulai Gimnázium

A Szőlősgyulai Gimnázium 2020-2021-es tanévének 4-ik osztályos diákjainak mindegyike helyi lakos. A kérdőívet 13 tanuló töltötte ki. Az űrlap kitöltésekor az iskola neve

Szőlősgyulai Általános Iskola volt, majd azt követően nevezték át Szőlősgyulai Gimnáziumra.

A legismertebb ünnepek a gyerekek körében az újév és a karácsony, ugyanis mind a 13 diák megemlítette. A második legismertebb ünnepnap a munka ünnepe, melyet 10 tanuló is feltüntetett az űrlapon. Ezt követte a pünkösöd (9 fő), a nőnap (8 fő), a húsvét, az alkotmány nap, a függetlenség napja (egyhangúan 5 fő), a győzelem ünnepe (3 fő). 1-1 diák említette a szüreti ünnepnapot, a tanítók napját és a nemzeti ünnepet.

A tanulók legkedveltebb ünnepei a karácsony és az újév, 5-5 diák vallotta ezt. A karácsonyt azért szeretik, mert ez a szeretet ünnepe. Az újévet pedig a tűzijáték (3 fő) teszi különlegessé, valamint a gyerekeket idézve „új terveket fogadunk” ezen a napon (2 fő). 3 diák legkedvesebb ünnepe a húsvét, azért mert ekkor támadt fel Jézus, illetve egy gyerek kiegészítette a válaszát azzal, hogy ilyenkor finomakat főznek.

2. sz. ábra: A szőlősgyulai diákok kedvenc ünnepei

Az iskolai rendezvények az eredmények alapján változatosak és érdekesek, mindannyian ezt az opciót választották. Következtetésül elmondható, hogy ezen események igazán sokszínűek lehetnek, melyeket a gyerekek élveznek és lekötik figyelmüket. Ezeken az ünnepeken kivétel nélkül mindannyian szerepet vállalnak valamilyen formában.

A Minden iskolában rendezett ünnepséget megtartotok otthon is? kérdésre a gyerekek egyöntetűen ugyanazt az állítást választották, mely a következő: nem mindegyiket. Ezen állításnál kifejtették, hogy melyek azok az ünnepnapok, melyeket leginkább csak az iskolában tartanak meg, ezek az alábbiak: farsang (7 fő), arany ősz (6 fő), nemzeti ünnep (4 fő), függetlenség napja, tanárok napja, szüret (1-1 fő). 3 tanuló említette a kérdőívén a tojás kiállítás, mely nem tekinthető ünnepnapnak, valószínű a húsvét ünnepkör egyik hagyománya.

Karácsonykor a legkedveltebb szokások, tevékenységek a karácsonyfa díszítés, az adventi koszorú készítése, az ünnepi asztal kivitelezése, valamint a barátok, rokonok meglátogatása és fogadása, mindegyik állítást 12-en jelöltek be. Ezen hagyományokat

követi 11-11 arányban a templomba menés és a karácsonyi dalok éneklése. 10 gyereknél még szokás a kántálás, 5 gyerek otthonában pedig még jár betlehem. Adventi naptár készítése egyáltalán nem elterjedt szokás a gyulai gyerekek körében, ugyanis egy válasz sem érkezett ezen kijelentésre. Az egyéb kategóriában 1 gyerek családjában hagyomány evés előtt imádkozni.

Húsvét napján mindenkinél hagyomány a templomi istentiszteleten, misén való részvétel, a hímes tojás készítése, a vendégbe menés és a vendéglátás, valamint az erre az ünnepnapra jellemző ételek kivitelezése, az ünnepi asztal elkészítése. 10 gyereknél szokás még a locsolkodás, ebből 6-an locsoló verset is mondanak. Az ételszentelés a legritkább tradíció, mindössze 4 gyereknél jellemző.

A karácsonyi és a húsvéti ünnepek összehasonlításnál feltűnő, hogy a betlehemezés és az ételszentelés a legritkább hagyomány, annak ellenére, hogy a gyerekeknel nagymértékben jellemző a templom látogatása az ünnepek folyamán. Ebből azt a konklúziót lehet levonni, hogy a tanulók nagy része református vallású, ugyanis ez az egyetlen felekezet a faluban, melyhez nem tartoznak ezek a szokások.

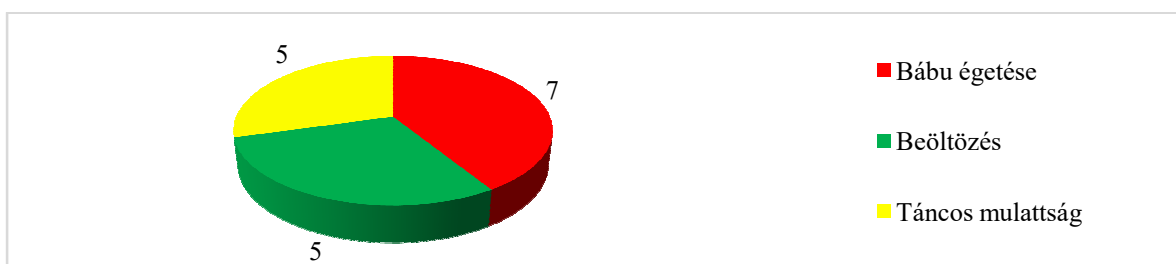
A Mikulás eljövetelére készülve mindenki kitisztítja a csizmáját, illetve levelet ír neki, ajándék reményében. A gyerekek mindegyike kap ilyenkor ajándékot a szüleitől is, valamint személyesen találkozhat a Mikulással az iskolában. 5 tanuló verseket, dalokat is tanul e napra. Mindössze 3 diák teszi ki az ablakpárkányra a csizmáját. Csupán 2 gyerek kedveskedik a Mikulásnak keksszel és tejjel viszonzásul az ajándékokért. Egy gyereknel sem jellemző, hogy késő estig fenn lennének a Mikulást várva.

A szürettel kapcsolatos eredmények feldolgozásánál igen meglepő, váratlan válaszokat kaptam. Ugyanis csupán 1 tanuló családjában természetnek szőlőt, viszont szüretelni mind a 13 gyerek szokott. Ennek oka lehet talán, hogy a nagyszülőknek, a rokonoknak, esetleg a barátoknak segíthetnek a szőlőszedésben. Ennek alapján érthető, hogy egy diák sem jelölte be a borkészítést és a hozzá kapcsolható tevékenységet a szőlőpréselést. Viszont 2 gyermek mégis azt állítja, hogy annak ellenére, hogy bort nem készítenek, mustot csinálnak a szőlőből. 6 diák ismer, szokott énekelni szüreti dalokat. Egy tanuló sem jelölte be a következő állításokat: szüreti bálban, játékokban, táncmulatságokon való részvételt.

Annak ellenére, hogy a gyerekek mindegyike azt vallotta, hogy nem jellemző rájuk, hogy szüreti bállokba menjenek, illetve szüreti játékokban részt vegyenek, az iskolai szüreti programok kérdéskörénél mégis azt írták, hogy vannak ilyen tevékenységek. A kérdőív elején már tisztázódott, hogy minden ünnepségen részt vesznek, szerepet vállalnak, tehát

igazán ellentmondásosak a válaszok. A következő programokat írták le, melyeket az iskolai szüreti bálon szerveznek: játékok (5 fő), dalok (3 fő), tánc és tombola (2-2 fő).

A gyerekek kedvenc részei farsangkor leginkább a bábu égetése, mely tevékenységet 7 gyerek is leírt. A bábu égetése egy télűző népszokás, valamint a babona szerint megszabadítja az embereket minden bajtól, betegségtől. Ez egy igen ritka szokásnak számít manapság, egyedül ebben az iskolában véltem felfedezni a kutatott települések közül. 5-5 arányban kedvelt ténykedés még a farsangi jelmezekbe való beöltözés és a táncos mulattság.

3. sz. ábra: A szülősgyulai tanulók kedvenc részei a farsangi mulatságokon

Az iskolában mindenki készít ajándékot az édesanyjának, melyet átad az anyák napi ünnepségen. 4 gyerek otthon is meglepi anyukáját valami kedves gesztussal, ajándékkal, 3 gyerek pedig saját kezűleg készít ajándékot, majd egy vers vagy egy dalocska kíséretében ad át. *A Nálunk nem szokás az ilyesmi* kijelentésre egy gyermek sem adott jelölést.

A tanulók javarészt a családdal és az iskolában is megünnepelik születésnapjukat (8 fő), a többiek (5 fő) inkább családi és baráti körben tartják meg e különleges napot. Nincs olyan gyerek, aki ritkán vagy egyáltalán ne tartaná meg, nem ünnepelné meg születésnapját valamilyen módon.

Feketardói Középiskola

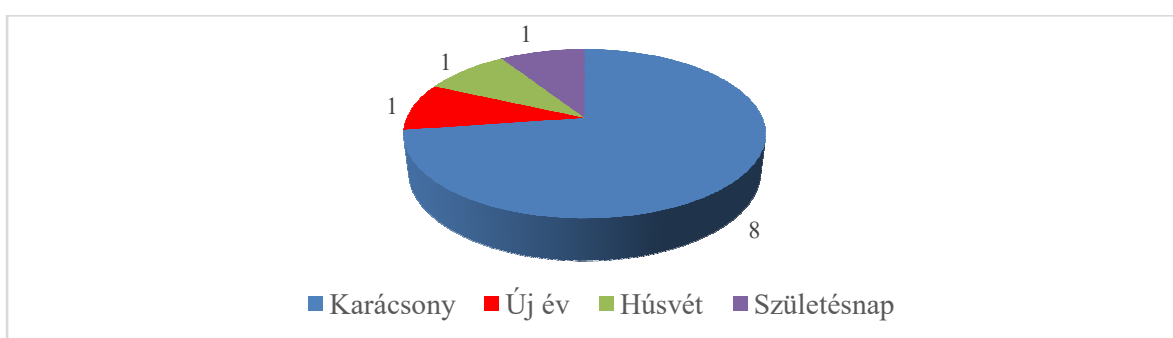
A Feketardói Középiskola 4-ik osztályos gyerekei közül 11 tanuló töltötte ki a kérdőívet. Az osztály összes tagja feketardói lakos.

A *Milyen ünnepeket ismersz?* kérdésre a következőket írták: karácsonyt és húsvétot mind a 11 gyerek leírta, újévet 9-en, március 8-át és az anyák napját 7-en, Mikulást 5-ön, pünkösdöt és tanítók napját 3-an, apák napját pedig 2 gyerek említette, de 1-1 diák leírta a szentestét, a munka ünnepét, a hadsereg napját és a halloweent is. Az eredmények alapján igen változatos ünnepeket ismernek a tanulók.

A kérdőív eredményei szerint a legtöbb gyerek számára az ünnepek hangulata teszi különlegessé ezeket az eseményeket (5 fő), ezt követi az ételek válaszlehetősége, melyre 4

gyerek is voksolt. 3 tanuló úgy véli, hogy a leglényegesebb az, hogy kikkel tölti el az ünnepeket, 2 tanítvány szerint pedig az ünnepet megelőző időszak, a készülődés a rendkívüli élmény.

A legtöbb gyereknek a kedvenc ünnepe a karácsony (8 fő), azért, mert ez a szeretet ünnepe, ilyenkor jó a hangulat, vendégségbe mehetnek, jön a Jézuska, együtt a család, ki lehet díszíteni a karácsonyfát, valamint esik a hó. Valaki kedvenc ünnepe a születésnapja, ugyanis ilyenkor ajándékot kaphat. Egy gyerek leginkább kedvelt ünnepe a húsvét, mert lehet locsolózni. Egy diák számára pedig az újév a legkedvesebb ünnepnap, mert együtt van a család, jó a hangulat, s mert éjfélkor szép a tűzijáték.

4. sz. ábra: A feketeardai diákok legkedveltebb ünnepnapjai

A gyerekek nagy része szerint, 4-4 arányban az iskolai ünnepségek mindig ugyanolyanok, de végül is tetszenek nekik, viszont ugyanennyien gondolják azt, hogy unalmasak és alig várják a végét. Csupán 3 tanuló szerint változatosak és érdekesek a megszervezett rendezvények.

A tanulók mindig szerepelnek az ünnepi eseményeken (4 fő). 3 diák ritkán vállal szerepet az ünnepségeken, szintén 3-an leginkább nézőként vesznek részt, míg 1 diák semmilyen formában nincs jelen az ünnepségeken.

A diákok többsége általában minden olyan ünnepet megtartanak otthonaikban, amelyet az iskolában is megrendeznek (6 fő). 3 tanuló felelte azt, hogy nem mindegyiket, például a nemzeti ünnepeket, az állami ünnepeket, a tanítók napját, a munka ünnepét, a hadsereg napját nem szokták ünnepelni, 2 gyereknél pedig kivétel nélkül mindegyiket megtartják, vagy legalábbis megemlékeznek róla, szóba hozzák.

A gyerekek a karácsonyi ünnepekkel kapcsolatban a következő hagyományokat, szokásokat szokták leginkább feleleveníteni: a karácsonyfa díszítés és a kántálás a legnépszerűbb tevékenységük (7-7 fő), ezt követi az ünnepi asztalnak a megléte (6 fő), a rokonok és barátok meglátogatása és vendéglátása (4 fő), ellátogatni az istentiszteletre,

misékre (3 fő), a betlehemezés és a karácsonyi dalok éneklése (2-2 fő), valamint az adventi koszorú megléte (1 fő).

A húsvéti ünnepkörhöz is számos hagyomány társítható, melyeket a gyerekek jól ismernek, s alkalmaznak is. A locsolkodás az a népszokás, amelyet 1 gyerek kivételével mindenki végez ezeken a bizonyos napokon, viszont csak 3 diák jelölte azt, hogy locsolóverset is tud, mond hozzá. A hímes tojást még 7 diák családjában készítik otthonilag, hagyományosan. A tradicionális ünnepi asztal megléte 6 gyerek esetében figyelhető meg a kérdőív alapján. 5-5 tanulónál szokványos a vendégeskedés az ünnep napjain. Mindössze 3 gyerek jelölte azt a válaszlehetőséget, hogy ezeken a napokon elmegy a templomba, valamint szintén 3, hogy az ételszentelés is hagyomány náluk.

Mikulás napján a legtöbben (6 fő) ajándékot kapnak a szüleiktől is. 5 gyerek ilyenkor szépen kitisztítja a csizmáját és kiteszi az ablakba. A látottak alapján ezek a hagyományok már nem olyan fontosak manapság, mint a régebbi időkben, egyre elhalványulnak. Csupán 3-3 gyerek jelölte azt az opciót, hogy verseket és dalokat tanul erre a bizonyos napra, valamint ír levelet a Mikulásnak. 2-2 gyerek szokása, hogy egész éjjel megpróbál fent maradni, hátha találkozik a Mikulással, valamint kekszet és tejet is hagy az asztalon neki, ha megéhezne.

A kérdőív elemzése alapján megállapítható, hogy a szürettel kapcsolatos népszokások, tevékenységek a legkevésbé ismeretesek a gyerekek körében. Mindössze 2 gyerek családjában természetnek szözlőt. 5 tanuló jelölte be azt a válaszlehetőséget, hogy szokott szözlőt szedni. 6 diák családja csinál még otthon bort. Úgy vélem, hogy a diákok nincsenek teljesen tisztában azzal, hogy hogyan, milyen módon kell készíteni a bort, s miképp nevezik az adott munkálatokat. Erre abból következtetek, hogy csupán 3 gyerek karikázta be a mustkészítést és 4 a szőlőpréselést, melyek hozzátartoznak a bor előállításához. 2 diák ismer, énekel szüreti dalokat, játékokat, vesz részt valamilyen szüreti mulatságon. Csupán 1 gyerek jelölte be a táncmulatság opciót.

A Milyen programok vannak az iskolai szüreti bálon? kérdésre meglepő választ kaptam, ugyanis 10 gyerek azt írta, hogy nem tartanak az iskolában ilyen rendezvényt. 1 tanuló írta, hogy mulatós zenék és szereplés jellemző erre az eseményre. Úgy gondolom, hogy ez a diák részt vett már ilyen ünnepségen, viszont nem ebben az iskolában, ezért tudta, hogy miként szervezik ezt a rendezvényt.

Az eredmények alapján arra a konklúzióra jutottam, hogy nem rendeznek farsangi bált az iskolában, ugyanis 8 diák nyilatkozta ezt. 3 gyermek pedig úgy vélem részt vett ilyen eseményen vagy hallott már róla, hogy miként ünneplik, mert a következőkkel jellemezték

e rendezvény kedvenc mozzanatait: játék, móka, jelmezek, illetve a legjobb jelmez kiválasztása.

Anyák napjára a gyermekek többsége (7 fő) az iskolában készít ajándékot az ünnepségre, 6 tanuló pedig otthon is meglepi valamilyen kedves dologgal az édesanyját. Mindössze 1 diák mond verset vagy énekel dalt az ajándék átadásakor. A „Nálunk nem szokás az ajándékozás” kijelentésre egy válasz sem érkezett. Az „Egyéb” válaszlehetőségre 1 tanuló írta azt, hogy egyszerűen felköszöntöm.

A diákok nagy része (6 fő) a születésnapjukat otthon ünnepli családi és baráti körben, 3 gyermek pedig az iskolában is megszervezi születésnapját. 1 tanuló nyilatkozta azt, hogy ritkán szokta megünnepelni ezt a napot, 3-an pedig azt, hogy egyáltalán nem.

Csepei Középiskola

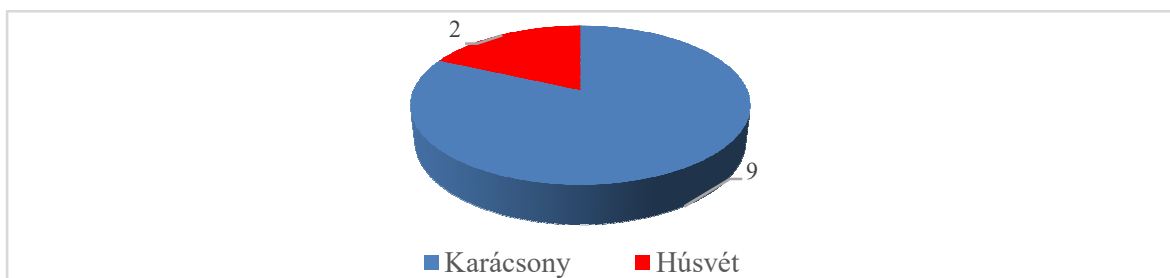
A Csepei Középiskolában 11 gyerek töltötte ki a kérdőívet. Az űrlap kitöltésekor az iskola neve még Csepei ONK volt, a névváltoztatást 2021. február 9-én hajtották végre. Az osztály tanulóit javarészt csepei lakosok alkotják (6 fő), azonban 5-ön Feketeardóból, a szomszédos településről járnak be, valamint 1 diák Heteniből (Tiszahetény).

A Milyen ünnepeket ismeresz kérdésre? a megkérdezett tanulók mindegyike azt a választ adta, hogy ismeri a húsvét ünnepét, és az anyák napját. 10 gyerek írta le a karácsonyi ünnepnapot. A megkérdezett diákok közül 9-en ismerik a tanítók napját és az új évet. pünkösdt 8 tanuló említette. A nők napját a tanulók több mint fele, szám szerint 6 gyerek ismeri. A halottak napját mindössze 4 gyerek írta le. Farsang ünnepét és a szüretet a 11 gyerek közül csak 3-an ismerik, számomra ez nagyon meglepő, ugyanis nagyobb arányra számítottam. Nagyon kevesen, összesen csak 2-en említették meg a szilvesztert és az Aranyószot. A sor végén található meg a nemzeti ünnep, melyet csak 1 gyerek sorolt az ismert ünnepek közé.

Azon kérdésre, hogy *Mi teszi számodra különlegessé az ünnepet?* a gyerekek többsége (9 fő) azt jelölte be, hogy az ünnep hangulata. Egyöntetűen, 4-4-en gondolták úgy, hogy az ünnepet megelőző időtartam, vagyis a készülődés időszaka teszi különlegessé az ünnepnapot, illetve az emberek, akikkel együtt ünnepelhetnek. 3 gyerek szerint az ételek miatt válik az ünnep egyedivé, rendkívülivé. 1 tanuló pedig azt gondolja, hogy amiatt lehet egy ünnep feledhetetlen, mert „bulizhatunk” közben.

A továbbiakban a gyerekek leírták, hogy melyik a kedvenc ünnepük. 9 gyereknek a karácsony a legkedveltebb ünnepnapja az alábbi okokból kifolyólag: mert együtt van a család (4fő); mert apa hazajön (2 fő); haza jön apa és hoz ajándékot (1 fő), mindenki itthon van, sok ajándékot kapok (1 fő); mert haza jön a testvérem (1 fő). 2 tanulóknak pedig a

legkedvesebb ünnepe a húsvét, melynek a következők az okai: mert mamával hímes tojást csinálunk és mert jönnek meglocsolni a fiúk. A válaszok szinte mindegyike arról tanúskodik, hogy a gyerekek azért szeretik az ünnepeket, mert ekkor együtt lehetnek a szeretett családtagjaikkal, illetve, hogy milyen lényeges szerepet tölt be karácsonykor az ajándék a gyerekek életében.

5. sz. ábra: A Csepei Középiskolában tanuló diákok kedvenc ünnepei

A gyerekek többségi véleménye szerint (8 fő) az iskolai rendezvények változatosak és érdekesek. 3 gyerek azt gondolja, hogy mindig ugyanolyanok, de nekik így is tetszik. 1 gyerek sem tartja unalmasnak, fárasztónak ezeket az eseményeket.

Azon kérdésekre, hogy *Miként szoktak a gyerekek részt venni az iskolai rendezvényeken?* nagyon pozitív válasz született, hiszen 10 gyerek azt felelte, hogy mindig szerepel az eseményeken. Csupán 1 gyerek vállal csak ritkán szerepet az iskolai ünnepeken.

Kiderült, hogy a 11 diák közül 8 diák az iskolában rendezett ünnepek közül általában otthon is mindet megünnepli, megtartja. 3 diák írta azt, hogy nem mindegyiket, például nem ünneplik meg a nemzeti ünnepet (3 gyerek), a farsangot (3 gyerek), a szüretet (1 gyerek) és az arany őszt (1 gyerek).

A továbbiakban felsoroltam a karácsony, a húsvét, a Miklós nap (Mikulás) és a szürethez tartozó jellegzetesebb szokásokat és hagyományokat, illetve megkérdeztem melyek azok, amelyeket ők is fel szoktak eleveníteni. Karácsonyhoz mind a 11-en a karácsonyfa díszítést, az ünnepi asztalt, a rokonok és a barátok meglátogatását, fogadását és a kántálást sorolták. 10 gyerek a betlehemezést jelölte meg. 8 diák a karácsonyi dalokat, 7-en az adventi koszorút és naptárat, 6-an pedig a templomba menést sorolták.

Húsvét ünnepéhez mindannyian megjelölték az ünnepi asztal meglétét. 10-en a locsolkodást, a hímes tojáskészítést, a vendégek fogadását és a vendégségbe menést említik. 8 gyereknél jellemző az ételszentelés, a locsolóvers mondása és a templomba menés az ünnep alkalmával.

Miklós napkor mind a 11 gyerek kiteszi az ablakba a csizmáját, de csupán csak 9 gyerek tisztítja meg előtte. 1 gyerek kivételével mindenki megjelölte, hogy az iskolában találkozhat a Mikulással. 8 gyerek egész éjjel fent van és izgatottan várja a Mikulás érkezését, akinek kekszet és tejet készít elő. 7 gyerek elmondása alapján ezen az ünnepen kapnak ajándékot a szüleiktől, szintén 7-en levelet írnak a Mikulásnak, illetve dalokat és verseket tanulnak erre az alkalomra.

Szüreteléskor 9-en szüreti dalokat énekelnek, a családtagjaik pedig bort készítenek. 8 gyerek jelölte meg azt, hogy ők természetesen szőlőt, később leszedik azt, majd kipréselik és mustot készítenek. Úgyszintén 8 diák szokott járni szüreti mulatságokra, bálokra. 6-an játszanak szüreti játékokat és részt vesznek táncmulatságokon.

Az iskolai szüreti bálon 9 gyerek elmondása alapján őszi kompozíciókat készítenek, 8 tanuló írta le azt, hogy rajzolnak, 2-en pedig, hogy őszi kiállításokat készítenek, emellett 1-1 diák leírta, hogy énekelnek, versenyt szerveznek ilyenkor.

A gyerekek kedvenc része a farsangi bálokon maga a beöltözés (10 gyerek írta). 1 gyerek szerint az állarc készítés és a táncolás.

A válaszadó gyerekek közül 10-en úgy készülnek fel anyák napjára, hogy az iskolában és otthon is készítenek neki valamilyen kedves meglepetést. 7 gyerek az iskolában készít egy ajándékot az ünnepra, illetve valamilyen verssel vagy dallal készül.

A gyerekek egyszerre több választ is bejelöltek helyénvalónak a születésnap témakörben. 8-8 tanuló otthon és az iskolában egyaránt megünnepli ezt a különleges napot, családi és baráti körben szintúgy. A diákok közül 2-en csak ritkán szokták megtartani a születésnapjukat, viszont nincs egy olyan gyerek sem, aki egyáltalán nem ünnepelne ezt a napot.

Nevetlenfalui Középiskola

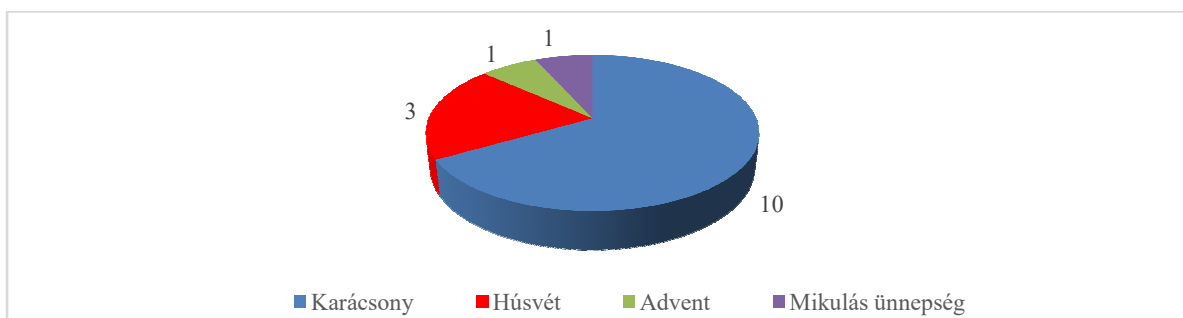
15 tanuló töltötte ki az általam készített kérdőívet Nevetlenfaluban, akiknek mindegyike helyi lakos. Az űrlapra a diákok még az akkori elnevezését írták iskolájuknak, mely a Nevetlenfalui ONK.

A tanulók nagyon sok ünnepet megemlítettek, mindenki leírta a karácsonyt, újévet és a húsvétot. Érdekes azonban, hogy a pünkösdöt viszont már csak 9 diák említi, az adventet a várakozás ünnepét pedig csak 5-en, hiába a karácsonyt mindannyian felsorolták. A szüretet a tanulók nagy része ismeri (11 fő). A Szilvesztert mindössze csak 6-an említették, és még annál is kevesebben, szám szerint 5-en írták le azt, hogy ismerik a farsangot, tanítók napját és az anyák napját. A nők napját 4 diák említi. A gyerekek az ismert ünnepek közé sorolták

még a március 15.-ét (3 fő), a halottak napját (3 fő), hadsereg napját (2 fő), Ukrajna függetlenségének napját (2 fő), a születnapot (2 fő) és a Valentin napot is (1 fő).

A kérdőívből megtudható, hogy 11 gyerekek számára legfőképpen az emberek teszik különlegessé az ünnepet, vagyis azok, akikkel együtt ünnepelhetnek. 6-an leírták azt is, hogy maga az ünnep hangulata teszi különlegessé, 3 diák úgy gondolja, hogy az ünnepet megelőző időszak, a készülődés. 1 gyerek szerint az ünnepet az ételek miatt is különlegesnek tekinthetjük.

A gyerekek kedvenc ünnepe mindenekfelett a karácsony (10 fő), hiszen ekkor – a gyerekek szavaival élve – mindenki együtt van (5 fő), karácsonykor van Jézus születése (4 fő), és ekkor adódik alkalom a betlehemezésre (1 fő szerint). 3 gyerek a húsvétot sorolta a kedvelt ünnepe közé, 2 a locsolkodás miatt, 1 pedig a hímes tojás készítés örömeért. 1 gyerek kedvenc ünnepének sorolta a karácsonyt megelőző időszakot az adventet, hiszen ekkor készíthet koszorút, adventi naptárat és megtörténik a gyertyagyújtás is. Miklós napját, a Mikulást 1 diák sorolta a kedvenc ünnepe közé, melyet úgy indokolt meg, hogy ekkor kap ajándékot.

6. sz. ábra: A nevetlenfalui tanulók kedvenc ünnepei

Az iskolai rendezvények 9 diák szerint változatosak és érdekesek, 5 fő azt írta le, hogy tulajdonképpen mindig ugyanolyanok, de nekik így is tetszik. Sajnos 1 gyerek nem igazán élvezi, hiszen számára unalmas és alig várja, hogy véget érjen.

14 diák aktív résztvevője is az iskolai ünnepeknek, hiszen ők maguk is mindig szerepelnek az eseményeken, csupán 1 diák vállal ritkán szerepet az ünnepeken.

A gyerekek csak egy része (4 fő) tart meg általában minden ünnepet otthon a családban is, 6-an nem tartják meg otthon mindegyiket, akik közül 5-en a nemzeti ünnepet nem ünneplik, 3-an a farsangot, 2-en az állami ünnepet és 1 diák családja nem ünnepli meg a hadsereg ünnepét. A 15 diák közül meglepő az a tény, hogy 5-en azt írták le, hogy egyáltalán nem tartanak otthon semmilyen ünnepet.

A gyerekek karácsony alkalmából olyan szokásokat és hagyományokat szoktak feleleveníteni, mint például a karácsonyfa díszítés, ünnepi asztal (14-14 fő), templomba menés, karácsonyi dalok éneklése (10-10 fő), adventi koszorú, rokonok és barátok meglátogatása vagy épp vendégvárása (9 fő). 6-an készítenek adventi naptárat és 5-en járnak betlehemezni is.

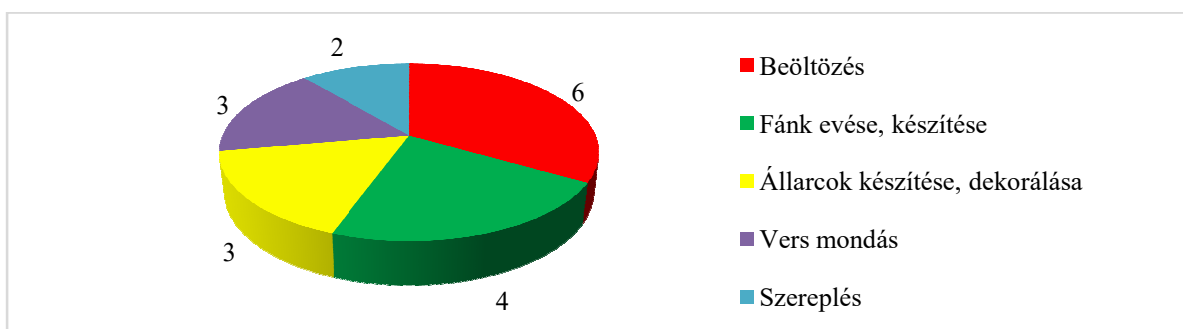
Húsvét alkalmával a gyerekek valószínűleg a szüleikkel együtt készítenek húsvéti asztalt (14 fő), 13-an festenek hímes tojásokat, 10-en elmennek templomba és locsolkodni. 9 gyerek elmegy vendégségbe, 8 diák várja és fogadja a vendégeket, 6 gyerek segít az étel elkészítésében, 5-en pedig mondanak locsoló verset is.

Mikulás napján a gyerekek mindannyian találkozhatnak az iskolában a Mikulással. Erre az alkalomra a gyerekek (7 fő) levelet írnak a Mikulásnak, dalokat és verseket tanulnak (5 fő). A Mikulást úgy várják, hogy kitisztítják a cipőjüket (6 fő), majd kirakják az ablakba (11 fő), az asztalra kekszet és tejet készítenek elő (4 fő). 4 gyerek egész éjjel fent van és várja a Mikulás érkezését. 6 gyerek azt jelölte meg, hogy erre az ünnepre ajándékot kap a szüleitől.

Ősszel, szüretkor 10 kisdíák szüreti dalokat énekel, 9-en említik, hogy szüreti bálba mennek, 8-an besegítenek a szőlőszedésbe. 6 diák részt vesz a szőlőtermesztés folyamatában is, a must és borkészítésben, illetve a szőlő préselésében is. 4 gyerek szüreti játékokat is szokott játszani, 3-an pedig táncmulatságokon vesznek részt.

A nevetlenfalui iskolában szüreti bál helyett az arany őszt ünneplik az iskolában (14 gyerek válasza), mely alkalmon verset mondanak (1 válasz).

A farsangi bálokon 6 gyerek kedvenc elfoglaltsága a beöltözés, 4 gyerek számára a fánk evés, fánk készítés okoz örömet, emellett a gyerekek szeretik az állarcok készítését és dekorálását, a versmondást (3-3 fő) és a szereplést (2 fő). Többen 2 kedvelt tevékenységet is megemlítettek.

7. sz. ábra: A Nevetlenfalui Középiskolában tanuló gyerekek kedvenc programjai a farsangi bálokon

Anyák napja alkalmával 8 gyerek az iskolában és otthon is készít ajándékot anyukájának, 3-an csak az iskolában lepi meg édesanyját, 1 diák pedig ajándékot készít, melyhez párosít egy verset vagy egy dalt. 3 tanulónál nem szokás felköszönteni az édesanyját ekkor.

A tanulók közül 6-an otthon ünneplik meg a születésnapjukat a családjával és barátaival, 5-en az iskolában is megtartják, 4 gyerek pedig csak ritkán szokta megünnepelni ezt a napot.

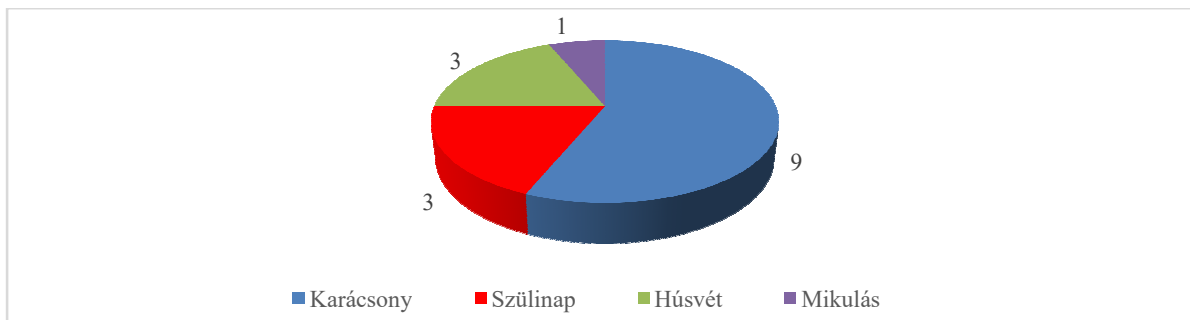
Batári Elemi Iskola

A Batári Elemi Iskolából 14 gyerek töltötte ki a kérdőíveket, ezen diákok összes tagja batári lakos.

A kérdőív eredményei alapján elmondható, hogy igazán változatos ünnepeket ismernek. Az alábbi ünnepnapokat sorolták fel: karácsony (14 fő), húsvét (13 fő), újév és valentin nap (7-7 fő), anyák napja és advent (4-4 fő), tanítók napja, nők napja, minden szentek napja, mikulás (3 fő), halloween (2 fő), pünkösd, farsang, kis boldog asszony-, nagy boldogasszony napja, születésnap (1 fő). 2 diák a nagyböjti időszakot is ide sorolta.

A gyerekek számára többnyire, 10-10 arányban az ünnepek hangulata és az emberek, akikkel ünnepelnek teszik különlegesebbé az ünnepnapokat. 8 diáknak szintén fontos az ünnepet megelőző időszak, amikor is felkészülnek az ünnepre. Ilyen készülődés lehet akár a családdal közös programok, például karácsony táján a karácsonyfa feldíszítése, közös sütögetés, stb. 3 diák szerint a finom, különleges ételek azok, amelyek lényegesek ezeken az alkalmakon. Az egyéb válaszlehetőségben az ünnepek különlegességét illetően a következőket írták: ajándékok (5 fő), barátokkal és rokonokkal ünnepelni (2 fő), elutazni a nagyszülőkhöz és együtt a család (1-1).

A kedvenc ünnepek témakörben néhányan két ünnepnapot is említettek. Sokak számára (9 fő) a karácsony a legkedvesebb ünnep, választásukat az alábbiakkal indokolták: ajándékokat kapunk (3 fő); ilyenkor együtt van az egész család (2 fő), jó a hangulat; karácsonyfát állítunk; ekkor van a testvérem születésnapja; ügyelhetem a testvérem (mindegyik 1 fő). A második legkedveltebb ünnep a gyerekek körében a húsvét (3 fő), azért szeretik ezt az ünnepet, mert ilyenkor járnak locsolkodni (3 fő) és templomba (1 fő), valószínű a templomi mise különlegessége miatt emelte ki, mely eltér az ilyen napokon a megszokottól. A harmadik legszeretettebb ünnepnap a születésnap (3 fő), mivel ilyenkor ünnepelhet a barátaival; minden róla szól; illetve ezen a napon jön a Mikulás. Mindössze 1 diák választotta a Mikulás napot kedvenc ünnepének, melyet azzal indokolt, hogy ajándékot kaphat.

8. sz. ábra: A batári iskolások legkedveltebb ünnepei számszerűsítve

Az iskolai rendezvényeket a gyerekek nagyrészt változatosnak és érdekesnek találják (10 fő), valamint általánosságban mindig ugyanolyannak, de mégis tetszik nekik (7 fő). A gyerekek némelyike mindkét kijelentést megjelölte egyszerre. Az általában unalmas és alig várom a végét állításra nem érkezett egy válasz sem.

A gyerekek szinte mindegyike folyamatosan kap szerepet a különböző rendezvényeken, szívesen vesz részt benne, szám szerint 12-en. Csupán 2 diák állította azt, hogy ritkán vállal szerepet az ilyen eseményeken. Egy jelölés sem volt a következő kijelentésekre: leginkább nézőként veszek részt és a semmilyen formában nem veszek részt a rendezvényeken.

6 tanuló azt állítja, hogy minden ünnepnapot, kivétel nélkül megtartanak otthonukban, 7 diák családjá pedig általában megtartja az ünnepeket, ha csak valamilyen okból kifolyólag el nem kell halasztania. 1 gyerek állítása szerint nem minden ünnepet tartanak meg, melyek a következők: farsang, nemzeti ünnepek. Az egyáltalán nem tartunk ünnepeket válaszlehetőségre nem érkezett jelölés.

Karácsonykor kivétel nélkül minden gyerek otthonában állítanak fel karácsonyfát. A legelterjedtebb, legkiemelkedőbb tradíciók a gyerekek körében ekkor tájt a kérdőív alapján a betlehemezés, a kántálás és az ünnepi asztal megléte, mindegyik állításra 10 diák voksolt. Ezt követi 9-9 arányban a karácsonyi dalok éneklése és a templomba menés. 8 gyerek családjában készítenek adventi koszorút. 7 családnál még szokás a rokonok és barátok meglátogatása, illetve vendéglátása. Mindössze 3 diák otthonában jellemző az adventi naptár készítése. Az egyéb résznél 1 diák azt írja, hogy náluk szokás ajándékokat vinni a barátoknak.

Húsvétkor a leggyakrabban fellelhető szokás az eredmények szerint a locsolkodás és a templomba menés, az ünnepi istentiszteleten vagy a misén való részvétel, 12-12 arányban oszlik fel a válaszok száma. Szintén nagy számban, 10-10 gyerek otthonában kiemelkedő szerepet tölt be az ünnepi asztal előkészítése és a hímes tojás készítés. 9 tanuló családjában

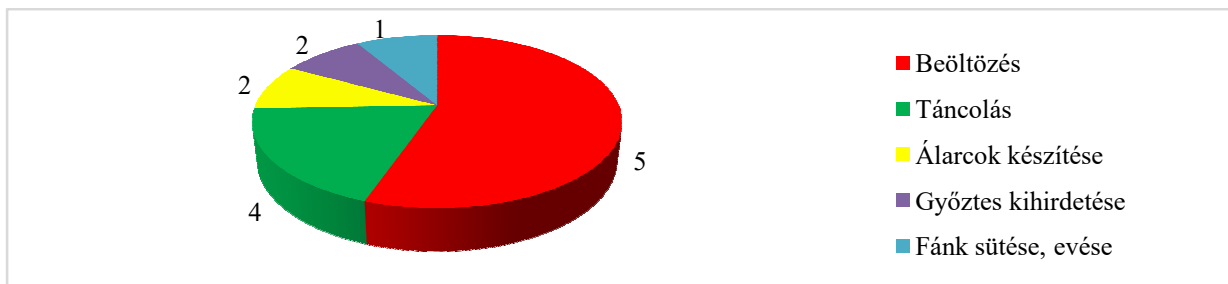
tradíció az ételszentelés, valamint szintén 9 gyermeknél szokás a locsolóvers mondása. 9 diák családjában a mai napig hagyomány vendégségbe menni, viszont vendéget fogadni már csak 8 családnál jellemző. Az egyéb kategóriában helyet kapott a nagyszülők látogatása kijelentés, melyet 2 gyerek is megfogalmazott.

Miklós nappal kapcsolatban a legsűrűbben előforduló szokások közé tartozik a levélírás, a csizmák megtisztítása, illetve a késő estig fennlevés a Mikulást várva, mindegyik választ 10 gyermek is bejelölte. 9-9 diák állította a következő opciókat: az iskolában találkozhatok a Mikulással, ajándékot kapok a szüleimtől. 8-8 tanuló ezen jeles napon kiteszi a csizmáját az ablakpárkányra, illetve dalokat és verseket tanul. 6 gyermek kekszet és tejet készít elő a Mikulásnak az ajándékokért cserébe. Az egyéb válaszlehetőségekben 2 diáknál szokás a barátok meglátogatása.

11 diák családjában a mai napig szokás a szőlőtermesztés, a szőlőszedés és a borkészítés. 7-7 tanuló jelölte be csupán a mustkészítés és szőlőpréselés állítást. Ebből arra lehet következtetni, hogy nem mindegyik gyermek ismeri a borkészítés módját, s a hozzá fűződő tevékenységek kifejezését, még azon diákok sem, akik természetesen is otthonukban a szőlőt. Szintén 7-7 arányban vannak azok a tanulók, akiknél szokás ilyenkor a szüreti bálokon, táncmulatságokon való részvétel. 6-6 gyermek ismer, szokott szüreti dalokat énekelni, illetve szüreti játékokat játszani.

Az iskolai szüreti bálon a gyerekek állításai szerint a következő programok, tevékenységek vannak jelen: tánc (10 fő), ének (10 fő), vetélkedők (5 fő), játékok (2 fő), nincs semmilyen program (1 fő).

A Batári Elemi Iskolában a farsangi rendezvényen a legkedveltebb részek az alábbiak: jelmezek (5 fő), kihirdetik a győztest (4 fő), tánc (2 fő), játékok (2 fő), öltözhet, ahogy szeretne (1 fő).

9. sz. ábra: A Batári Elemi Iskolában tanuló diákok kedvelt részei a farsangi rendezvényeken

Az anyák napi ünnepségre a gyerekek többféleképpen is felkészülhetnek. A kérdőívben egyszerre több választ is bejelöltek helyesnek, valószínű ennek az oka, hogy nem

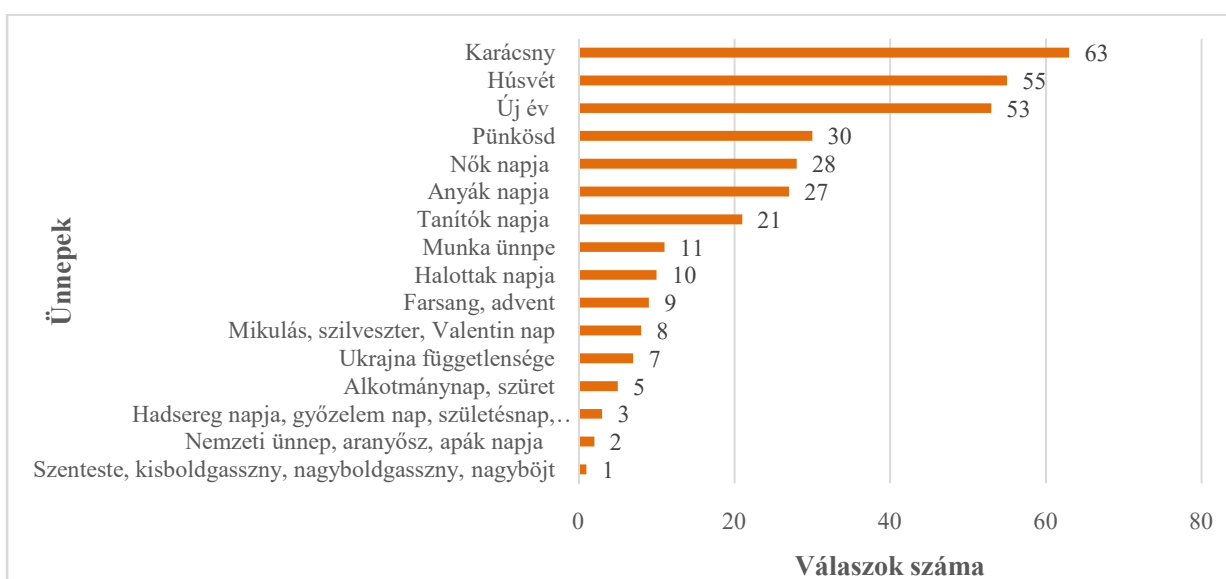
olvasták el figyelmesen a válaszlehetőségeket. 12 diák az iskolában készít egy ajándékot az ünnepségre, melyet aztán odaad édesanyjának. 9 tanuló az iskolában és otthon is meglepi valami kedvessel anyukáját, 8-an pedig az elkészült ajándék mellé verset vagy dalocskát is párosít. 3 gyerek jelölte be azt az opciót, miszerint náluk nem szokás felköszönteni az édesanyjukat ezen az alkalmon.

A születésnap témakörnél is megfigyelhető, hogy több kijelentést is választottak a gyerekek, melynek szintén az lehet az oka, mint az anyák napi ünnepségnél. 8-an a családdal és az iskolában egyaránt megünnepelik a születésnapjukat, 6-on csak otthon, családi és baráti körben. 1-1 diák ritkán vagy egyáltalán nem szokta megünnepelni e jeles napot.

Az iskolák összehasonlítása az összesített eredmények alapján

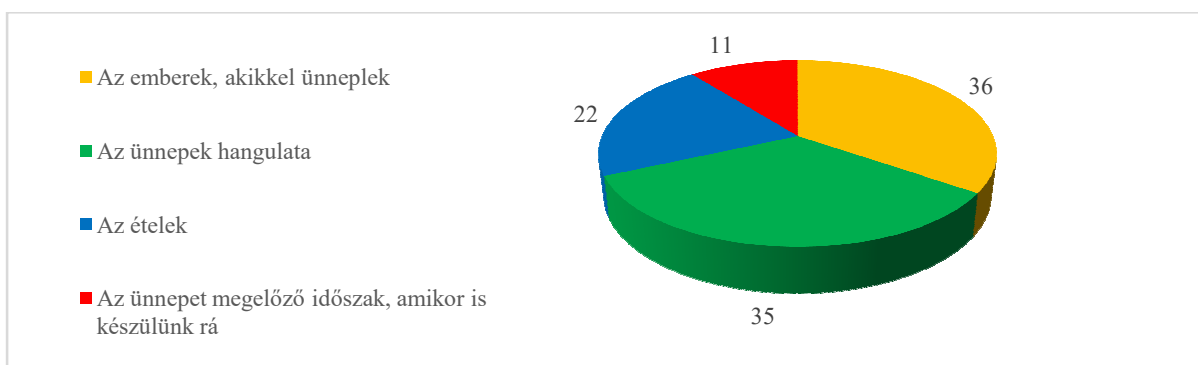
Az 5 vizsgált faluból 4 településen helyi lakosok alkotják az oktatási intézmények 4-ik osztályát. Kivétel ez alól Csepe, ahová a szomszédos falvakból is járnak a gyerekek, ilyen például Feketeardó és Heteni (Tiszahetény).

A *Milyen ünnepeket ismersz?* kérdésre elég pozitív eredményeket kaptam minden faluban. A legválasztékosabb ünnepeket a Batári Elemi iskola diákjai produkálták (18 féle), ezt követte a nevetleni iskola (17 féle), majd a csepei és feketeardói iskola (13-13 féle), azt követően pedig csak csekély mennyiségben lemaradva a Gyulai Gimnázium 12 különböző válasszal. A továbbiakban diagram által szemléltetem, hogy melyek a legismertebb ünnepek a gyerekek körében, összevonva a 4-ik osztályos tanulók eredményeit.

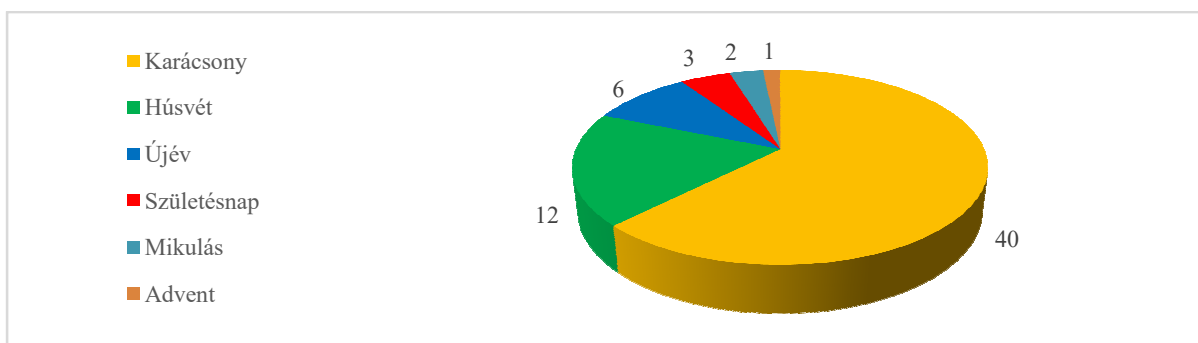
10. sz. ábra: A diákok által ismert ünnepek az összesített eredmények alapján

Az ünnepek különlegessége a legtöbb gyerek szerint (36 fő) abban rejlik, hogy azokkal az emberekkel ünnepelhetnek, akiket szeretnek, akikkel jól érzik magukat. Szinte ugyanennyien (35 fő) állítják azt, hogy az ünnepek hangulata a leglényegesebb momentum. Szintén nagy számban (22 fő) gondolják, hogy az ünnepet megelőző időszak igazán rendkívüli periódus. 11 diák szerint az ételek a legfontosabbak az ilyen alkalmakon. A legtöbb gyerek több kijelentést is megjelölt e kérdéskör kapcsán, összesen 104-et.

11. sz. ábra: Az ünnepek különlegessége az alábbiakban rejlik a diákok véleménye alapján

A *Mi a kedvenc ünneped?* kérdésre a legtöbb gyerek a karácsonyt választotta, a 64 diákból 40-en. A 2-ik legkedveltebb ünnep a húsvét lett, szám szerint 12. Ezt követi csekély számokban az újév (6 fő), a születésnap (3 fő) a Mikulás (2 fő) és az advent (1 fő).

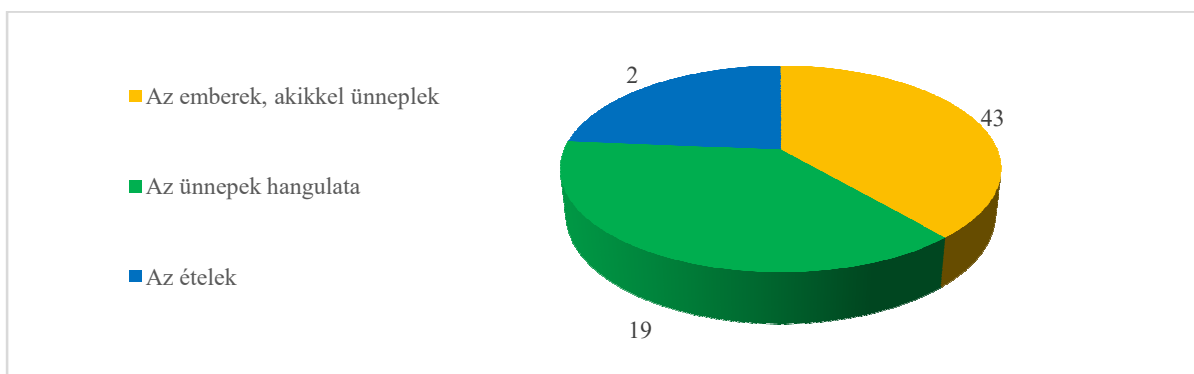

12. sz. ábra: A tanulók kedvenc ünnepei összesítve

A felsorolt indokaik közül a legszembetűnőbb, hogy nagyon sokan élnek külön a családjuktól, ritkán láthassák egymást, és pont azért szeretik ezeket az ünnepnapokat, mert mind együtt lehetnek legalább ilyenkor. Többen felsoroltak néphagyományokat, ebből azt a konklúziót vonhatjuk le, hogy pont ezekért a népi szokásokért kedvelik az adott ünnepet, amely egy pozitív visszajelzés. Sokak számára volt fontos még az ajándékok megléte.

Az iskolai rendezvények az eredmények alapján (43 válasz) főként változatosak és érdekesek. Csupán 19 állítás szerint mindig ugyanolyan, de talán éppen ezért tetszik nekik.

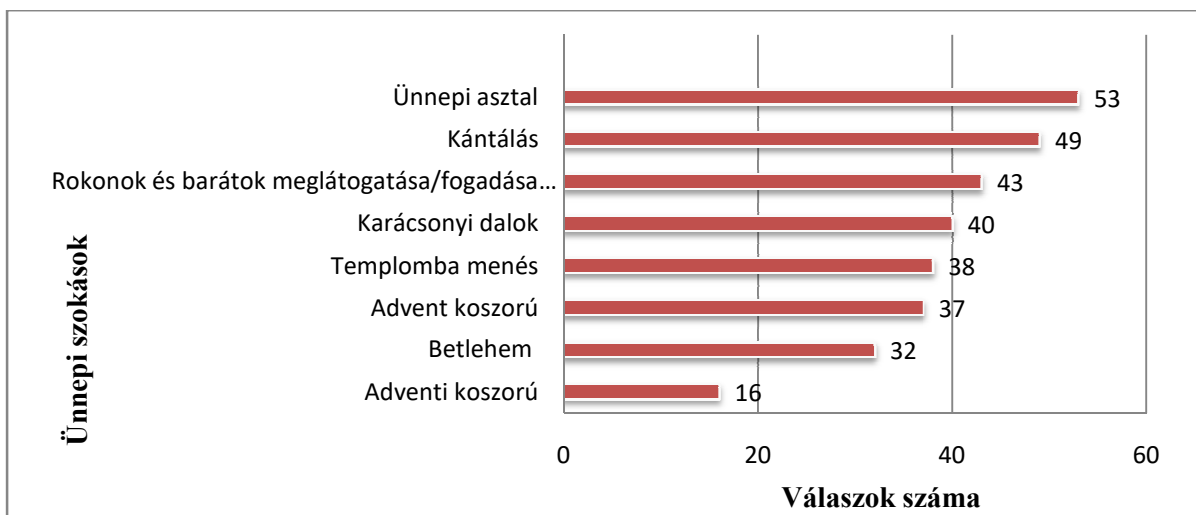
Figyelemre méltó eredmény, hogy a 64 gyerekből mindössze 2-en vannak, akik alig várják, hogy véget érjenek ezek az események.

13. sz. ábra: Az iskolai rendezvények jellemzői

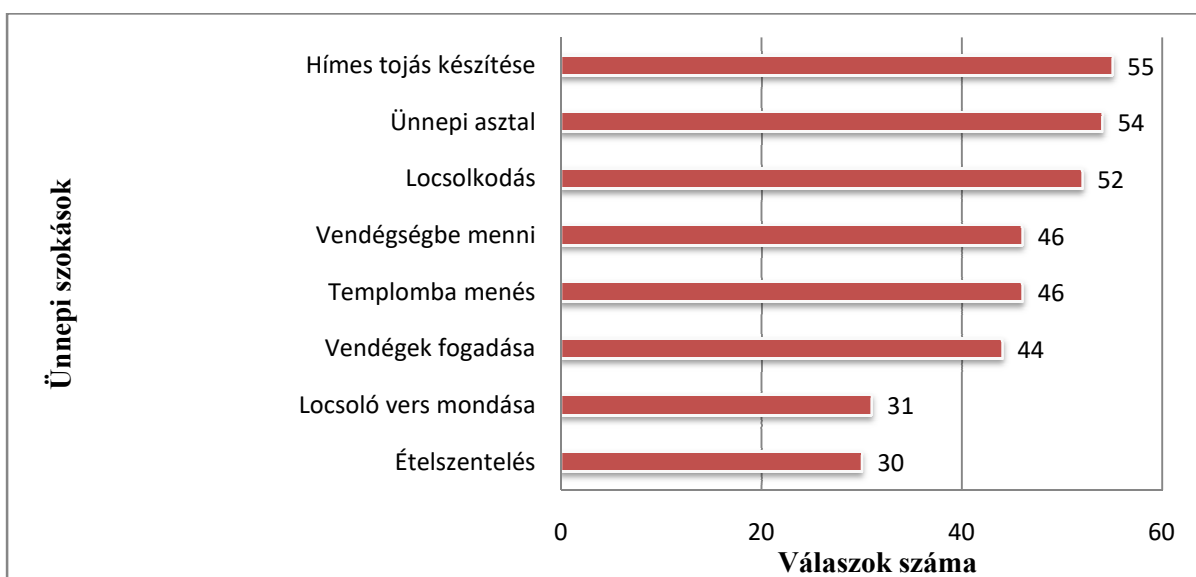
A *Minden iskolában rendezett ünnepet megtartotok otthon is?* kérdésnél a gyerekek egy része nem egyértelműen válaszolt, akadtak néhányan, akik több állítást is kiválasztottak. Az eredmények alapján 8 gyerek családja kivétel nélkül minden ünnepet megtart otthonában valamilyen módon. Elég nagy számban jelentették ki, hogy egyáltalán nem jellemző rájuk, hogy ünnepeljenek, szám szerint 11-en. 25 családnál általában megélik ünnepeiket, 38-an pedig kiemelték azokat az ünnepnapjaikat, amelyek csak az iskolában számítanak jellegzetes ünnepeknek, családjaikban viszont nem. Legtöbbször az alábbi ünnepeket írták le csak iskolai ünnepéyként: farsang és nemzeti ünnepek (14-14), arany ősz (7), állami ünnepek (3), tanárok napja, hadsereg napja, szüret (mindegyiket 2-en), munka ünnepe, szüret (1-1). 3-an ide sorolták még a tojás kiállítást is.

A gyerekek számos *karácsonyi szokást* ismernek, elevenítenek fel a kutatás szerint. Ami igazán elterjedt és használatos az a karácsonyfa díszítés (58-an), az ünnepi asztal előkészítése (53-an), a kántálás (49-en), a vendéglátás és vendég fogadás (43-an) és a karácsonyi dalok ismerete és éneklése (40-en). Szintén tekintélyes számban lelhetőek fel a következő tevékenységek: templomi istentiszteleten/misén való részvétel (38 főnél), adventi koszorú megléte, esetleg készítése (37 főnél) és a betlehemezés (32 főnél). Az utóbbit befolyásolja az, hogy milyen vallású a gyerek, hiszen egyedül a református egyház az, amelynél nem hagyomány. Az adventi naptár készítése új keletű szokás, és a látottak alapján még nem nyert olyan nagy teret magának, hogy sokan ismerjék, alkalmazzák, ugyanis mindössze 16 gyerek családjában fordul elő. Ezen összegzést a következő diagramban szemléltetjük.

14. sz. ábra: Karácsonyi hagyományok és szokások a tanulók körében az összesített eredmények szerint

Húsvét témakörének tanulmányozása során azt tapasztaltam, hogy a gyerekek körében még jelentős részben élnek népi hagyományaink. A 64 gyerekből 55-nél szokás még a hímes tojás készítése, 54-nél jellegzetes az ünnepi asztal megterítése, 52-nél pedig a locsolkodás. Kimagasló eredmények születtek a következő szokáshagyományoknál is: templomba- és vendégségbe menés (46-46 fő), vendégek fogadása (44 fő). A locsolóvers mondását 30 diák jelölte be, ennek az eredménynek az oka lehet a nemi megoszlás, hiszen általában a fiúkra jellemző ez a szokás. Az ételszentelés 30 gyerek családjánál jellemző, erre a tényre hatást gyakorol a vallási hovatartozás, ugyanis a református felekezetnél nincs ilyen szokás.

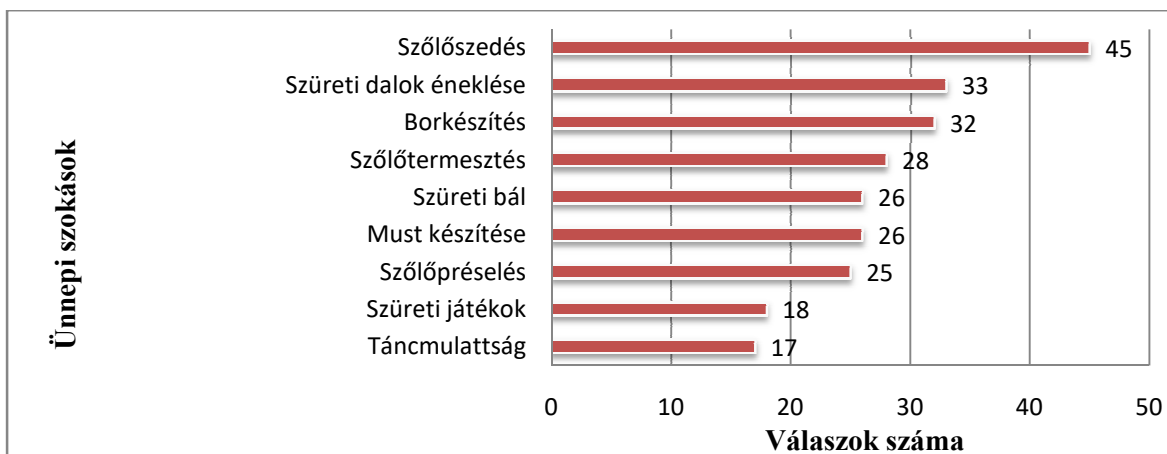
15. sz. ábra: A diákok ünnepi szokásai húsvétkor

A *Miklós naphoz* köthető hagyományok az eredmények szerint nem olyan nagymértékben használatosak, mint az előző ünnepköröknél. A 64-ből 52 diák állítja azt, hogy ezen a napon találkozhat a Mikulással, ez a tény azért lehet ellentmondásos, mert ha valóban megjelenik az adott oktatási intézményben e hírhedt személy, akkor az összes tanulónak be kellett volna jelölnie az állítást. 46 gyermek tisztítja ki a csizmáját erre az alkalomra, viszont csak 38 diák az, aki a hagyomány szerint ki is teszi az ablakba. 41 gyereket a szülei is megajándékoznak az alkalmon, ennek a magas számnak az oka lehet az is, hogy ezen diákok némelyike már nem hisz a Mikulás személyében. 40 tanuló ír levelet a Mikulásnak, 28 pedig verseket és dalokat tanul ezen alkalomra. 24 gyerek állítja azt, hogy késő estig fenn marad annak érdekében, hogy láthassa a Mikulást, 20 pedig még keksszel és tejjel is kedveskedik neki az ajándékokért cserébe.

16. sz. ábra: Miklós nap (Mikulás) során alkalmazott szokások a tanulók körében

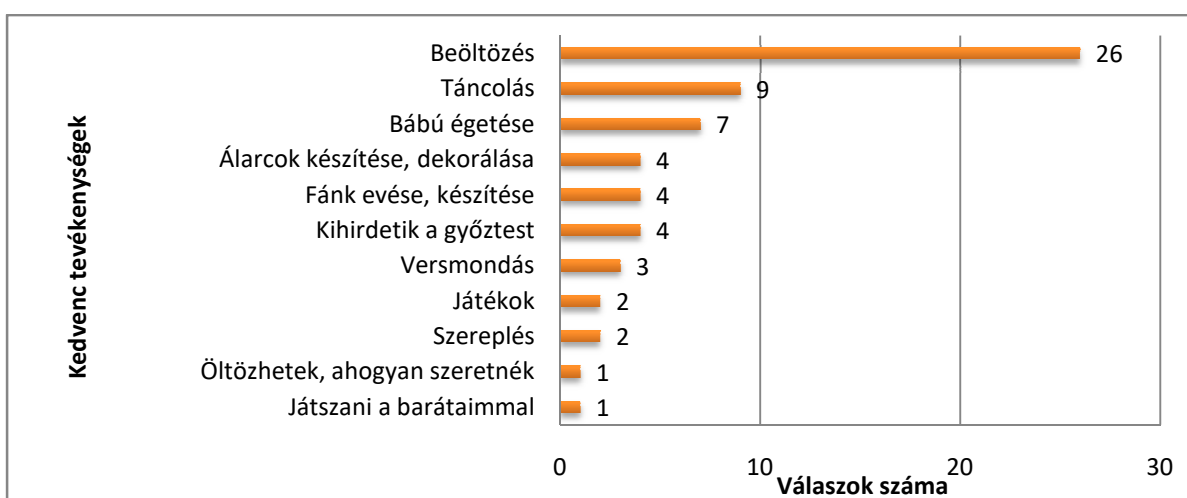
A kutatott ünnepkörök közül a *Szüret*, és a hozzá köthető szokások, tevékenységek azok, melyek a legkevésbé ismertek a gyerekek között. A legjellemzőbb ilyenkor a szőlőszedés (45 fő), a szüreti dalok éneklése (33 fő) és a borkészítés (32 fő). A 64 tanuló közül mindössze 28-nál jellemző a szőlőtermesztés, úgy vélem ez elég csekély mennyiség. Az eredmények szerint a gyerekek sok esetben nem ismerik a borkészítéshez köthető cselekvéseket, ugyanis az ehhez kapcsolódó tevékenységeket sokkal kevesebben, változó számban jelölték be: a szőlőpréslést 25-en, a mustkészítést 26-an. A tanulók közül 26-an részt vesznek szüreti bálakon, 18-an szüreti játékokat játszanak, 17-en pedig táncmulatságokon jelennek meg. Főként az utolsó három kijelentés eredményei elég negatívak, sokkal többre számítottam.

17. sz. ábra: A tanulók szürettel kapcsolatos szokásai és hagyományai

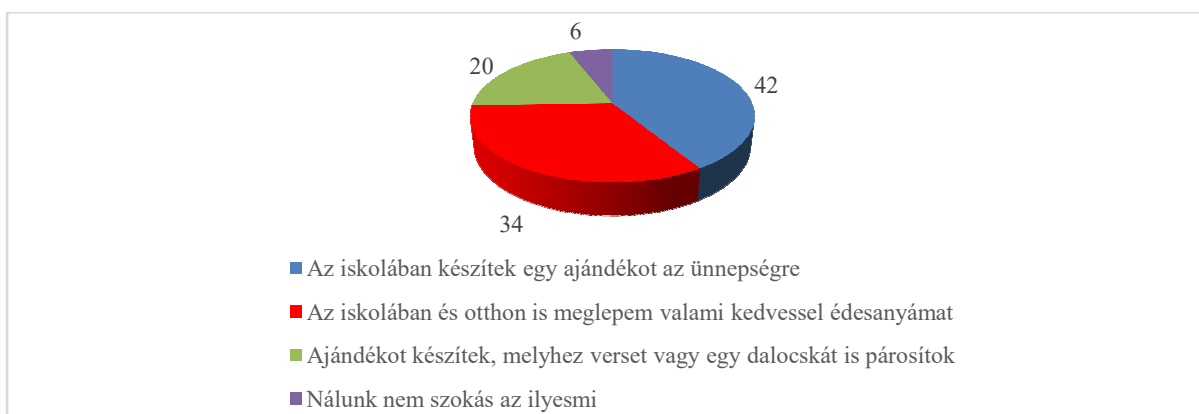
Az előbb megfigyelt negatív tendenciát a szüreti mulatsággal kapcsolatban megmagyarázza az, hogy az 5 vizsgált település közül 3 iskolában nem rendeznek szüreti bált, ezek a következők: Nevetlenfalui-, Csepei-, Feketeardói Középiskola. Ezekben az oktatási intézményekben az Arany őszi ünnepség helyettesíti a szüreti bálakat. Talán az lehet az oka, hogy ez a 3 iskola két tannyelvű (ukrán és magyar osztályok is vannak), valamilyen okból kifolyólag kezdenek háttérbe szorulni a magyar nemzeti ünnepek. A szőlősgyulai és a batári iskolákban (csak magyar tannyelvű iskolák) még jelen vannak a szüreti hagyományok, például szüreti dalok éneklése, táncok, játékok, tombolák.

A kutatott települések közül csak Feketeardóban marad el a *farsang* megünneplése (2 éve Csepében is). A gyerekek leginkább kedvelt része farsangkor: beöltözés (26 fő), táncolás (9 fő), bábú égetése (7), az álarcok készítése, a győztes kihirdetése és a fánk sütése, evése (4-4 fő), versmondás (3), játékok és szereplés (2-2), öltözhetek, ahogyan szeretnék és játszani a barátaimmal (1-1).

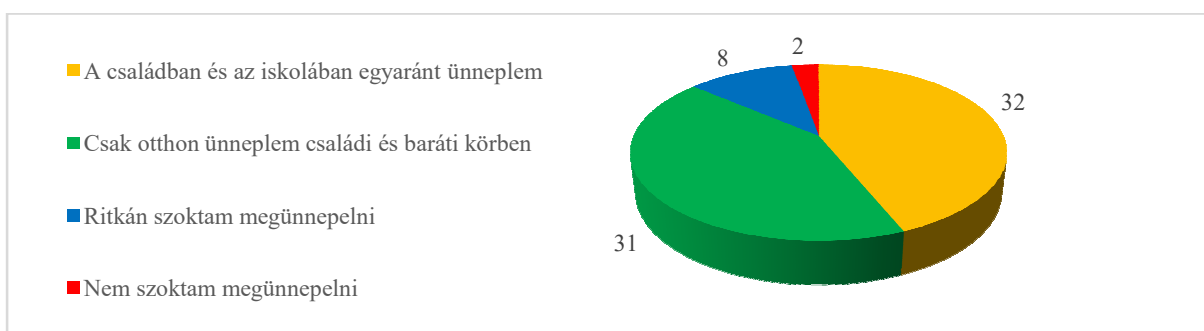
18. sz. ábra: A kedvenc farsangi programok a tanulók körében az összesített eredmények alapján

Az *anyák napra* való készülődésnél a legelterjedtebb hagyomány, hogy a tanulók az iskolában készítenek valami kedveset az ünnepségre, 42-en jelölték be ezt az opciót. A 64 gyerekből véleményem szerint ez elenyésző szám, úgy véltem, hogy az iskolákban van alkalom ehhez hasonló tevékenységekre. 34-en az iskolán kívül otthon is meglepi édesanyját, 20 pedig az ajándék mellé verssel vagy dallal is készül. 6 gyerek állítja azt, hogy nálunk nem szokás az ilyesmi. A tanulók több választ is helyesnek vélték.

19. sz. ábra: A tanulók felkészülése anyák napjára

A *születésnap* témakörnél is sokan abba a hibába estek, hogy több választ is bejelöltek helyénvalónak, ezáltal az eredmények elemzése nem lehet teljesen pontos. 32 gyerek állítása szerint a családdal és az iskolában is megünnepeli a születésnapját, 31 tanuló pedig otthon a családdal és a barátokkal. 8-an ritkán szokták megünnepelni e napot, 2-en pedig egyáltalán nem ünneplik meg.

20. sz. ábra: A diákok születésnapi ünneplésének módjai

3.5. A kutatás eredményeinek elemzése az interjú, mint kutatási módszer alapján

Ebben a részben ismertetni szeretnénk az elkészített interjúk általi eredményeket, melyeket az adott kutatási területeken végeztünk el. Össze kívánjuk hasonlítani a különböző falvakban élő interjúalanyok válaszait, annak érdekében, hogy átfogó képet kapjunk arról,

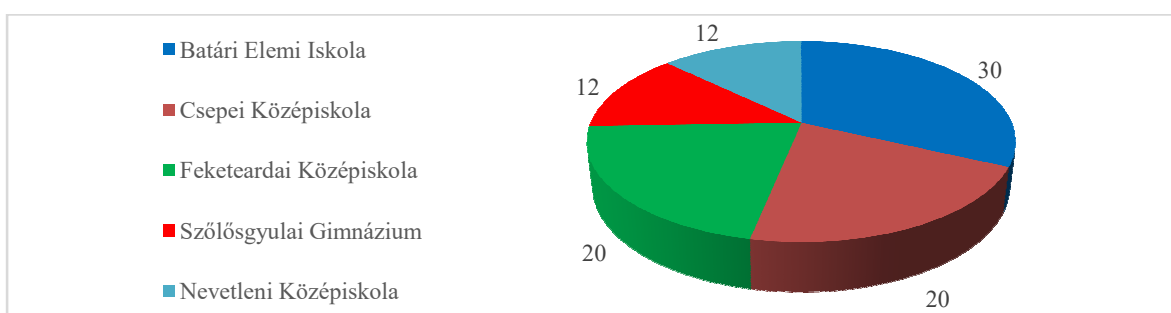
hogy miben térnek el, illetve melyek azok a kulturális értékek, hagyományok, melyek azonosak a szomszédos településeken. Az interjúkat, mint már azt korábban említettem különböző részekre osztottuk, aszerint, hogy kikhez szólnak a feltett kérdések. 3 kategóriát különítettünk el, melyek a következők: kérdések az alsó tagozatos tanítók, iskolai szervezők részére; kérdések a faluban élő, aktívan tevékenykedő személyeknek; kérdések a falubeli polgárok számára.

Az interjúk körülbelül 50-75 percet vettek igénybe, amelyek számára többnyire az interjúalanyok szolgáltatták a helyszínt. Az interjúkat egy rövid bemutatkozással kezdtük, ahol is elmesélték, hogy kik is ők, ez egyfajta alapot adott a ráhangolódásra a későbbiek során.

Kérdések az alsó tagozatos tanárok részére

Bemutatkozással kezdtük az interjúkat, melyekben elmondták a nevüket, életkorukat, születési helyüket, végzettségüket, szakmájukat, ezen információkat a mellékletben ismertetek.

A batári iskolában meginterjúvolt alsós tanítónő 30 éve dolgozik a szakmában, a csepei és feketear dai 20 éve, a szőlősgyulai és nevetlenfalui pedig 12 éve.

21. sz. ábra: Az alsó tagozatot oktató tanárnők szakmai munkásságának intervalluma

Először is arra voltunk kíváncsiak, hogy a *tanárok véleménye szerint szükség van-e arra, hogy az iskolában szervezzenek ünnepeket a gyerekeknek.* Egyöntetűen azt a választ kaptuk, hogy igen. Az indokok a következők: összekovácsolja az embereket, ezáltal emlékeznek a régi szokásokra, megismerik az ünnepek üzenetét, fenn maradnak a hagyományok. A batári és a feketear dai iskolákban meglepő válaszokat kaptam. A batári tanítónő a következőket mondta: „*Ha nem elevenítjük fel a gyakorlatban az ünnepeket akkor elfelejtődik, elmúlik. Már manapság is minden ünnep szinte szimbólummá vált, nem is nagyon tartják már az emberek nálunk*”. A feketear dai pedagógus az alábbiakat állította: „*Sok gyerek olyan helyen lakik, ahol leginkább csak az iskolában tanulnak, otthon viszont nem. Ami ragad rájuk az csak az iskolának köszönhető*”.

Arra a kérdésre, hogy *tapasztalata szerint mennyire nyitottak a gyerekek az ünnepekkel kapcsolatban* szintén pozitív válasz érkezett, állításuk szerint nagyon szeretik az ünnepeket, az ünnepekre való felkészülést, szeretnek szerepelni, szavalni, énekelni, mesét előadni. Imádják a táncos-zenés műsorokat, szeretik az ujjat, az érdekeset.

A szülők segítőkészek, nyitottak az ünnepek szervezésével kapcsolatban? tárgykörben is ideális válaszokat kaptunk. Véleményük szerint azok a szülők, akikkel jelenleg dolguk van nagyon segítőkészek, támogatják őket, ha szükség van rá. Aktívan állnak hozzá a dolgokhoz, ha szükségszerű. Például a versek tanításának segítségével és a megszervezésben is. Szívesen el is jönnek megnézni a gyerekeket.

Minden ünnepségen kapnak szerepet az alsó tagozatos gyerekek? Melyek azok, amelyek csak rájuk jellemzőek? kérdésekre nagyrészt ugyanazok a válaszok érkeztek. Az alsó osztályban általában az alábbi ünnepeket tartják meg: március 8, anyák napja, első csengő, tanárok napja, Arany Ősz, Mikulásváró, karácsonyi ünnepség, farsang, nőnap, húsvéti ünnepség, március 15, utolsó csengő, ABC búcsúztató, búcsú a 4-ik osztálytól.

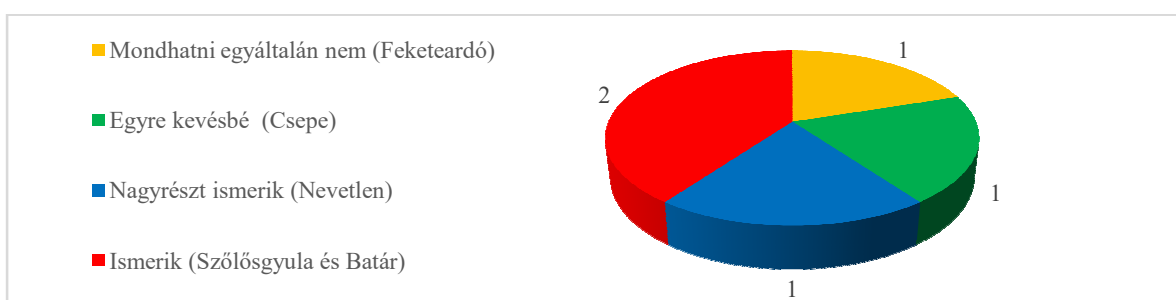
Nem mindegyik ünnepségen vesznek részt, de van, amikor becsatlakoznak, például forradalmi-, történelmi ünnepekbe, költészet napjába, stb., esetleg inkább nézőként vannak jelen rajtuk. A Covid-19 okozta karantén miatt nem nagyon voltak rendezve ünnepek mostanában, mert nem engedélyezték. A nevetlenfalui, feketeardai, csepei, szőlősgyulai iskolákban mint már említettem nincs szüreti ünnepség, a feketeardaiban és a csepeiben pedig a farsangot is megszüntették.

A következő kérdésünk arra irányult, hogy *vannak-e olyan ünnepek, melyeket pedagógusaink kiemelten fontosnak tartanak*, változó válaszok születtek. A Szőlősgyulán dolgozó pedagógus nem tudott kiemelni egy jelentősebb ünnepet sem, mindet egyformán lényegesnek tartja. A nevetlenben munkálkodó tanárnő az ABC búcsúztatót emelte ki, mert ez egy nagy mérföldkő az életükben, megismerkedtek a betűk országával, betűbirodalommal, megtanulnak írni, olvasni. A csepei tanárnő a mikulási és a karácsonyi ünnepséget említette (mert a gyerekek nagyon szeretik, mivel ilyenkor ajándékozás is van), A batári tanítónő az anyák napját (szeretnek ajándékot készíteni az anyukájuknak), a feketeardai pedig március 15-ét (hogyan tudják miről szól és miért tartjuk).

Hogyan készülnek fel az ünnepek megszervezésére? Mennyi időt vesz igénybe? kérdésekre a szőlősgyulai és a nevetlenfalui pedagógusok azonosan válaszoltak, mindkettő 2-3 hetet mondott. A felkészülés azért vesz ennyi időt igénybe, mert általában összetettebb szerepre készülnek. Amikor egy színdarabot vagy egy táncot kell begyakorolniuk, esetleg jelmezeket kell elkészíteniük az hosszabb időt igényel. A Batári Elemi Iskolában nem áll

rendelkezésre szervező tanár, emiatt ez 3-4 hetet is felölelő időszak, mert színvonalas műsort szeretnének előadni. A csepei iskolában is jóval hetekkel az ünnep előtt elkezdik a felkészülést. Órák után vannak a próbák, mert nem szeretnék elmulasztani az órákat evégett, a batári iskolában szintén így működik a gyakorlás. Feketeardóban minimum 2 hét a felkészülés idő. A verseket otthon tanulják, de van olyan gyerek aki nehezebben tanul, s olyan szülők is akadnak, akik nem tudnak olvasni, ezáltal tanítani sem gyermeküket.

A következő kérdés arra irányult, hogy *tapasztalatuk szerint mennyire ismerik a gyerekek az ünnepeket és a hagyományokat, amikor elkezdik az iskolát?* A feketeardai tanárnő szerint mondhatni egyáltalán nem ismerik ekkor az ünnepeket, hiszen csak annyit tudnak a gyerekek, amit otthon látnak, az viszont nem sok. Otthon nem nagyon foglalkoznak a hagyományörzéssel. Leginkább csak annyit tudnak, hogy húsvét meg karácsony, de azt, hogy milyen szokások kapcsolódnak hozzájuk, azt már nem tudják. A csepei pedagógus véleménye alapján a mai gyerekek már egyre kevésbé ismerik a hagyományokat, népszokásokat. Akiknek van otthon nagymama azoknak még mesélnek a régi szokásokról, hagyományokról, de ahol már nincs, azok a gyerekek már nem nagyon ismerik ezen hagyományokat. Nevetlenfaluban nagyrészt ismerik a hagyományokat, inkább családfüggő. Batáron és Szőlősgyulán a gyerekek ismerik a hagyományokat mikor elkezdik az iskolát, mert az óvodákban aktívan tartják az ünnepeket. Már az óvodába elsajátítják az ünnepeknek a lényegét, hogy mire szolgálnak, hogyan készülünk rá. A következőkben diagrammal szemléltetjük azt, hogy a vizsgált iskolákban mennyire ismerik a tanulók a hagyományokat az iskola elkezdésekor.

22. sz. ábra: Az iskola kezdésekor a diákok ismeretsége az ünnepekkel és hagyományokkal kapcsolatban

A továbbiakban azt a kérdést tettük fel a pedagógusoknak, hogy *Fontosnak tartják-e a néphagyományok átadását?* Mindegyik iskola pedagógusa szerint rendkívül lényeges, mert: gyökereinket ismernünk kell, mert nélküle egy idő után embertelenné válunk; sok népi hagyomány van, amit gyermekeink is nagyon várnak; régebben is nagyon fontos volt, hogy a gyerekek is elsajátítsák; hogy a diákok is többet tudjanak a kultúránkból.

Fontosnak tartottuk megtudni, hogy a pedagógusok *Alkalmazzák-e a gyakorlatban, beépítik-e az órák menetébe a hagyományőrzést?* Mindegyik tanárnő egy véleményen van, igyekeznek az órákon feleleveníteni a régi világot, a hagyományokat, népszokásokat, népi hiedelmeket, stb., persze ez az óra témájával is kapcsolatban kell, hogy legyen. A következő tantárgyakat említették, melyekben integrálni tudják népi kultúránk értékeit: olvasás, magyar nyelv, természetismeret, helyem a világban, ének, rajz. Bizonyos olvasmányok kapcsán, évszakok jellemzőinél tudnak beszélgetni a különböző hagyományokról, ünnepekről, szokásokról. Alkalmaznak közmondásokat, szólásokat.

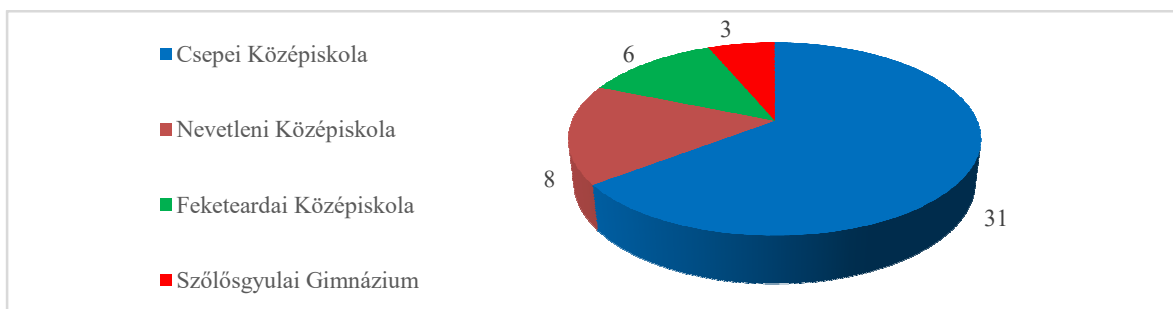
A következő kérdés arra irányult, hogy *van-e olyan, amit másképpen csinálnának az iskolai ünnepélyekkel kapcsolatos dolgokban.* A szőlősgyulai tanárnő a következőt mondta: *„Az arany őszi ünnepségnél én szerveznék egy bált is, amelyen részt vesznek a szülők és a tanárok is. Feldíszítenénk a termet, a lányok és fiúk felöltöznének népviseletbe, csőztáncot járnának. Ezeket hiányolom, mivel ez nincs az iskolánkban”.* A batári pedagógus nem igazán változtatna semmit, szerinte: *„A gyerekek aktívak, 4-ik osztályig még lehet őket irányítani, lehet velük foglalkozni, nem annyira ellenállók”.* A feketear dai pedagógusnak az alábbi a véleménye: *„Jó lenne, ha ezeket az ünnepeket otthon is megtartanák, de sajnos ezek a gyerekek körülményeitől függenek. Ha a szülők beszélnének otthon a gyerekeknek róluk, akkor ők is többet tudnának”.* A nevetlenfalui és a csepei tanárnő nem említett olyat, amin változtatna.

Arra a kérdésre, hogy *Az évek során változott valami az ünnepségek szervezésével kapcsolatban?* A feketear dai iskolában elmarad a szüreti ünnepség, mert vegyes az iskola, helyette az Arany őszt tartják. A farsangot egy időben tartották, most viszont már nem. A szőlősgyulai tanárnő szerint az évek során egyre színvonalasabb műsorokkal készülnek, mivel segítségükre van az internet, és így több anyagot tudnak szerezni, egy szerephez. A nevetlenfalui tanárnő a következőket mondta: *„Úgy érzem, hogy fontosabbá válik a magyarság, mint pár évvel ezelőtt. Régebben sok magyart is inkább ukrán iskolába íratnak, most azért úgy látom jobb a helyzet. Vissza találtak a magyarok a magyarságukhoz.”*

Kérdések az iskola szervezőpedagógusok részére

Ezen kérdések azonosak az alsó tagozatos tanárnőknek feltett kérdéskörrel, csupán 2 kérdésben tér el. Mindkét esetben arra voltunk leginkább kíváncsiak, hogy milyen ünnepek vannak az iskolákban (főként a magyar jellegűek), fontosnak tartják-e a hagyományőrzést, mit tesznek annak érdekében, hogy továbbítsák a magyar nép nemzeti értékeit, stb. A Batári Elemi Iskola nem rendelkezik külön szervező pedagógussal. Minden ünnepséget a tanárnők szerveznek a napközis tanítók segítségével.

A rövid bemutatkozást követően arra voltunk kíváncsiak, hogy *mióta dolgoznak szervezőként az iskolában?* Legrégbben a csepei iskolában dolgozó szervező tevékeykedik (31 éve), majd őt követi a nevetlenfalui (8 éve), a feketear dai (6 éve) és a szőlősgyulai (3 éve). A Feketear dóban dolgozó interjúalany csak a magyar jellegű ünnepeknél segít be, ugyanis az ottani szervezőpedagógus nem beszél magyarul.

23. sz. ábra: *A szervezőpedagógusok szakmai tevékenységének időintervalluma*

Az alábbiakban azt szeretnénk volna megtudni, hogy az iskolai szervezők véleménye szerint *szükség van-e arra, hogy szervezzenek ünnepeket a gyerekeknek, illetve fontosnak tartják-e a néphagyományok átadását.* Mindenki, kivétel nélkül úgy gondolta, hogy rendkívül fontos mindkét tevékenység. A pedagógusok szerint nagy szükség van rá, mert: a gyerekeknek és a szülőknek egyaránt tetszik, valamint kérelmezik is; a gyerekek nagyon szeretik, örülnek minden egyes rendezvénynek; így tudjuk fent tartani azoknak a dolgoknak az emlékeit, amik számunkra, s a népünknek fontosak; a hagyományok, a tradíciók, az identitásfejlesztés nagyon fontos, amit erősíteni kell a gyerekekben; az ünnepek a hagyományörzés szempontjából jelentősek. A feketear dai pedagógus észrevétele szerint egy-egy ilyen rendezvénykor látni azt, hogy sokkal többet tanulnak mint egy iskolai órán, ha csak ülnek. Például ha beül egy történelem órára az egyik fülén be, a másikon kimegy az információ, de amikor készülnek a bizonyos ünnepségre, akkor jobban megmarad a tudnivaló. Továbbá fontosnak tartják, hogy áttudják adni a diákoknak, amit egy felnőtt tud, amit megtapasztalt az életben, hiszen most ismerik meg önmagukat, hogy hova tartoznak.

Kíváncsiak voltunk, hogy *mennyire nyitottak a gyerekek az ünnepi rendezvényekkel kapcsolatban, milyen a hozzáállásuk.* A pedagógusok állítása szerint a gyerekek szeretik az ünnepeket, a felkészülést, a gyakorlást, a tánctanulást, örülnek minden egyes rendezvénynek. Élvezik, szeretnek szerepelni, kibontakozni, megmutatni magukat, hogy ki miben tehetséges. A feketear dai szervező pedagógus diákjai a karantén alatt is hiányolják a rendezvényeket, ők maguk ajánlanak dolgokat, hogy miképp lehetne valamit mégiscsak csinálni. Például, hogy vegyenek fel egy videót vagy készítsenek egy dalt, amit aztán

kitehetnek egy közösségi oldalra, stb. Szintén e tanárnó megfigyelése, hogy a lányok inkább szeretnek részt venni az ilyen eseményeken, míg a fiúk kevésbé.

A továbbiakban azt szeretttük volna megtudni, hogy *a szülők segítőkészek, nyitottak-e*. Teljesen pozitív választ csak a nevetlenfalui és szőlősgyulai iskolai szervezőktől kaptam. A szőlősgyulai iskolában dolgozó pedagógus azt mondja, hogy a szülők segítőkészek. Főként a szülők segítségét olyan esetekben szokták kérni, ha szeretnék, hogy a gyerekeknek legyen egyen ruhájuk vagy színdarabokhoz öltözetük. Ilyenkor megveszik az anyagot és meg is varratják a gyerekeknek a ruhát. A csepei és a feketear dai iskolákban pont ezt a hozzáállást hiányolják, ugyanis anyagiakban nem szívesen támogatják az ilyen jellegű rendezvényeket, mindezek ellenére a szülők abszolút pozitívan állnak az ünnepi eseményekhez. Nagyon szívesen eljönnek, megnézik őket. A csepei iskolában ennek a passzivitásnak az eredménye, hogy elmaradnak a farsangi mulattságok.

Az előbbi kategóriában megtárgyaltuk, hogy milyen jellegzetes ünnepei vannak az alsó tagozatos gyerekeknek, most viszont ismertetjük, hogy *melyek azok az ünnepek, melyeket megszerveznek a felső tagozatos diákok számára is*. A csepei iskolában egy év alatt 33 ünnepséget is megszerveznek (kétnyelvű iskola, néhol dupla rendezvényeket eredményez). A következő ünnepeket sorolták fel egyhangúan a szervezők: első csengő, tanárok napja, arany ősz, mikulás ünnepség, új évi ünnepség (ahol nincs ott farsang), karácsonyi-, húsvéti ünnepség, március 15, anyák napja, nők napja, május 9-e, ABC búcsúztató, 4-ikosztályos búcsúztató, utolsó csengő. A Szőlősgyulai Gimnázium és a Batári Elemi Iskola kivételével, mindegyik iskola kétnyelvű, ezért a szervezőpedagógusok munkája igen sűrű. Elmondásuk szerint a nagyobb ünnepeket mindkét nyelven igyekeznek megtartani, illetve az ukrán és magyar ünnepek hagyományőrző szokásait, viszont nem mindet tudják (farsang, szüret, stb.) különböző okokból kifolyólag. A csepei iskolában magyar hetet is szoktak tartani, amikor is vetélkedőket is szerveznek. Feketeardóban a magyar jellegű ünnepek közül igyekeznek megtartani az október 23-ai napot, illetve a nemzeti összetartozás napját, június 4-ét. A nevetlenfalui iskola szervezője említette, hogy leginkább az ukrán nemzeti ünnepeket kell hangsúlyozni az iskolákban, viszont a magyar nép nemzeti ünnepeit is megtartják, ilyenek a március 15-e és az október 23-a.

A *Vannak olyan ünnepek, melyeket kiemelten fontosnak tart?* kérdésre mindegyik szervező pedagógustól eltérő válasz érkezett. A szőlősgyulai iskola pedagógusa mindegyik ünnepet kiemelten fontosnak tart, a nevetlenfalui a karácsonyi és a húsvéti ünnepet emelte ki, a csepei március 8-át, a feketear dai az anyanyelv napját.

A következő kérdésünk arra irányul, *hogy hogyan készülnek fel az ünnepek megrendezésére a szervező pedagógusok, illetve mennyi időt vesz igénybe a készülődés.* Változó eredmények születtek iskolánként, de mindannyian említették, hogy ez eltérő időkeret, ugyanis minden szerepre másképp készülnek fel, más elemekből, tevékenységekből áll össze. A Nevetlenfaluban dolgozó szervezőpedagógusnál 2-3 napot vesz igénybe a díszítés. A versek, táncok, szerepek megtanulásához több idő kell, akár egy hét is. Vannak szakkörök, melyek nagy segítségek, mert ott is készülhetnek a gyerekek a szerepekre, például a színjátszó- vagy a tánc szakkörön. Szőlősgyulán 2-3 héttel előre elkezdnek készülni az ünnepekre, a szereposztást illetően a gyerekek véleményét is kikérik. A verseket, énekeket otthon tanulják, a közös részeket pedig az iskolában az órák után végzik. A feketear dai pedagógusnál az énekekkel, tánccal, színjátszással ellátott előadások egy hónapig is elhúzódhat, viszont egy március 15-ei, október 23-ai megemlékezésre két hét felkészülés is elegendő. A csepei szervezőnek 2 hét szükséges hozzá. Elmondása szerint minimum 3 nap alatt szervezi meg a forgatókönyvet. A díszítés is nagyon sok munkával jár, mivel mindig újat kell készítenie a kétnyelvűség miatt. A legtöbb időt a táncok tanulása vesz igénybe, amit szintén ő végez.

Arra a kérdésre, hogy *Tapasztalata szerint, mennyire ismerik a gyerekek a hagyományokat, amikor elkezdik az iskolát?* hasonló válaszokat kaptam, mint az alsó tagozatos diákokat oktatóknál. Azt véltem felfedezni az interjúalanyok elmondása szerint, hogy azon településeken (Szőlősgyula, Nevetlenfalu, Batár), melyeken van magyar óvoda, ott a gyerekek tisztában vannak az ünnepek lényegével, jelentőségével, hagyományörző jellegével, ahol viszont csak ukrán tannyelvű óvoda működik, ott nagyon gyengén ismerik vagy egyáltalán nem.

A *Van olyan, amit másképpen csinálna az iskolai ünnepélyekkel kapcsolatos dolgokban?* kérdésre csupán a csepei szervezőpedagógus adott választ, miszerint mindent megtesz azért, hogy az iskolában újra szervezzék a farsangi ünnepséget, mert a gyerekek rendkívül élvezték.

Végezetül azt szeretnénk volna megtudni, hogy *az évek során változott valami az ünnepségek szervezésével kapcsolatban az adott iskolákban.* A csepei iskola szervezője a legszembetűnőbb változást az internet nyújtotta lehetőségekben látja, segítségével hamarabb tudnak dolgozni, változatosabban tudják megszervezni a programokat, melynek a gyerekek is nagyon örülnek. Valamint változás, hogy elmarad a farsangi és szüreti bál. A feketear dai iskolában új dolog, hogy az egészség napjára videót készítünk, a *Hogyan őrizd az egészségedet* vagy *Hogyan élj egészséges életmódot* témakörben, melybe bele

csempészünk néphagyományokat is. Különböző flashmobokat táncolnak a gyerekek egyforma ruhába öltözve, amit nagyon élveznek. A szőlősgyulai szervező szerint ami változott az évek alatt, az az, hogy a hadseregnapját most már haza védőjének napjaként tartják számon, illetve nem februárban tartják, hanem októberben. Erre az ünnepre egy kis kiállítás kapcsán emlékeznek meg a gyerekekkel, illetve prezentáció által mutatják be nekik a jelentőségét.

Kérdések a faluban élő, aktívan tevékenykedő személyeknek

Ezen kérdéskör interjúalanyai a KMKSZ kulturális szövetség elnökei a vizsgált településeken. A kérdések a falvak kulturális életének a feltérképezésére irányulnak, melyekből átfogó képet kaphatunk arról, hogy rendeznek-e olyan eseményeket, amelyek a hagyományőrzést, a magyar népi szokások továbbadását, a nemzeti ünnepeinkre való megemlékezést szolgálják. Képet kaphatunk arról, hogy a KMKSZ miként tud részt venni a falvakban a kulturális értékek megőrzésében, megóvásában. Az interjúkat, mint minden esetben, ebben a témakörben is rövid bemutatkozással kezdtünk, melyeket majd a mellékletben ismertetünk.

Azt követően arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a *KMKSZ kulturális szövetség miként tud hozzájárulni települése hagyományőrző tevékenységeihez*. Az elmondottak alapján részt vesznek több kezdeményezésben is, melynek a magyar nemzeti kultúránk továbbadása a feladata, kitűzött célja. Amennyire csak tudják támogatják az ilyen eseményeket, viszont azt is közölték, hogy sok negatív tényező befolyásolja ezeket a tevékenységeket, amely megnehezíti a munkájukat, ezen tényekről a későbbiekben olvashatunk.

A település rendelkezik-e kultúrházzal? kérdésekre igen meglepő, megdöbbentő válaszok érkeztek, melyekre nem igazán számítottam. Feketeardóban és Nevetlenfaluban egyáltalán nincs kultúrház, Csepében rossz állapotban van, nem tudják használatba venni, illetve kiadták bérbe, Batáron csak 2021 őszén épült fel az új klub, Szőlősgyulán még alkalomadtán igénybe veszik, de nagy hátrány, hogy nincs kultúrházvezető (ez mindegyik faluban probléma).

A kultúrházak hiányában más létesítményekben oldják meg az ünnepek megszervezését. Feketeardóban az iskolában van egy nagyterem, ahol a gyermekek ünnepi alkalmakkor tudnak szerepelni, verseket mondani. Nagy udvarral rendelkezik a református parókia is, ahol szintén szoktak eseményeket lebonyolítani. Nevetlenfaluban a községháza második emeletén szervezik az ilyen rendezvényeket, melyben 60 férőhelyes tér van. Csepében az iskola (kicsi, kevés a hely) és annak udvara, illetve a futballpálya ad helyet az

ünnepségek megszervezésére. Batáron az új klub megépítése előtt a rendezvényeket az iskolában tartották, valamint a régi kultúrházban, amíg az alkalmas volt rá, olyan 4-5 éve sajnos nem volt kivitelezhető.

A következő kérdés arra irányult, hogy megtudjuk *milyen rendezvényeket szerveznek a faluban, illetve kik vesznek részt benne*. Mindannyian elmondták, hogy a Covid-19 megbetegedés miatt az események megszervezése elmaradnak vagy csak korlátozott, alacsony létszámban rendezhetik meg. A legjellemzőbb a településeken, hogy minden évben részt vesznek kulturális rendezvényeken a nagyszőlősi járásban (ma már a beregszászi járáshoz tartozik). Az elmondottak szerint a KMKSZ Nagyszőlősön számos kulturális rendezvényt szervez, mely az egész járásnak szól, minden faluból lehet menni. A kisebb rendezvények a központi irodába, a nagyobbak pedig a kultúrházban, a fehér ház mellett tartandóak meg. Ilyen események például a könyvbemutatók, a történelmi előadások vagy a megemlékezések. Minden évben részt vesznek Tiszaújlakon a Turul ünnepségen, Péterfalván a Kuruc Fesztven, az aradi vértanukra való megemlékezésen a Nagyszőlősi Perényi Zsigmond Középiskola kertjében, a cseresznye fesztiválon Aklihegyen. Az ilyen rendezvényeken igyekeznek minél többen részt venni, valamint kivenni a részüket a szervezésben is minden településen. A KMKSZ minden településen szervez honismereti kirándulásokat.

Minden faluban tartanak megemlékezést a háborúba elhurcolt elhunytakról. Csepében a központon, az emlékparkban szervezik meg, melyben az egyház is közbejárt. Feketeardóban a temetőben van az elhurcoltak emlékműve, ezért ott emlékeznek meg róluk. Batáron a görögkatolikus templom kertjében tartják a mise után, mert ott van felállítva egy emlékmű az elhurcolt katonák emlékére, a református és a görögkatolikus egyházközség közreműködésével szervezik. Szőlősgyulán a megemlékezés a református templom kertben van, mert ott van az emlékmű a sztálinizmus áldozataira. Nevetlenfaluban Illés Jóska emléknapot tartanak október 20-án az iskola udvarán, ugyanis ez a tanár közte volt azon 56 elhurcolt között, aki meghalt a háborúban, egy emléktábla is van az iskola falán, mely megőrzi emlékét.

Szintén közös tényező a falvakban, hogy a KMKSZ ahol csak tud segítséget nyújt a különböző iskolai (anyák napja, Mikulás ünnepség, karácsonyi rendezvény, költészet napja, március 15-e, stb.) és egyházi (család nap, gyermek nap, stb.) eseményeken, hol a szervezésben, hol pedig csekély mennyiségben az anyagiakban.

Falunapokat mostanában nem szerveznek egy településen sem, s ennek az oka nem csak a koronavírus jelenléte. Feketeardóban körülbelül 2011 környékén volt megszervezve

az utolsó, négy alkalomszor szervezték meg egymás után. A KMKSZ a községházával és a falu lakosaival együtt rendezte meg. A gyerekek ekkor verseltek, énekeltek, sportrendezvényeken vehettek részt. Nevetlenfaluban legutoljára 2016 környékén rendezték meg a falunapot, melyet a KMKSZ szervezett közösen a községházával. Ekkor a környékbeli 5 településsel nagy műsort adtak gyerekekkel és felnőttekkel egyaránt, a faluk közösen részt vettek mindenben. Batáron is rendeztek néhányszor falunapot, még a 2000-es évek elején, a katolikus egyház és a nagyobb vállalkozók szervezésében. Csepében is rendeztek a 2010-es évek elején párszor, melyet szintén a községháza, illetve a vállalkozók támogattak.

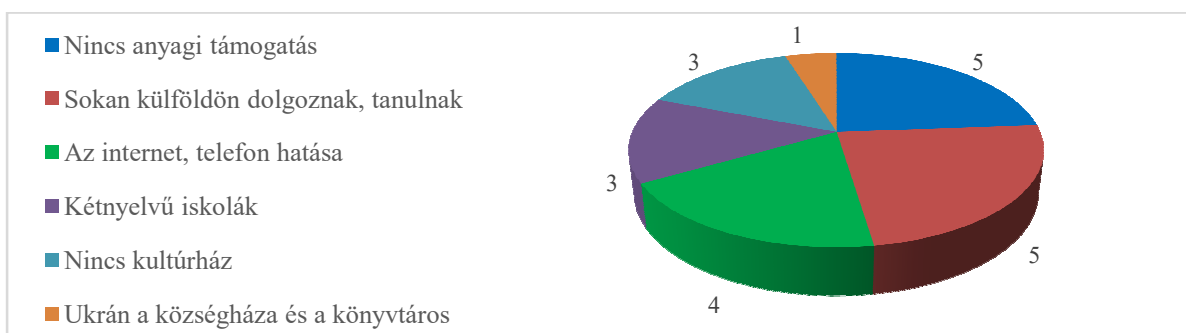
Szüreti-, farsangi-, újévi bálók szervezése nem jellemző a településeken (2000-es évek elején vagy annál is régebben fordult elő), kivétel Szőlősgyula, ahol mostanában is rendeznek olykor szüreti vagy újévi bálókat.

Akadnak olyan rendezvények is, amelyek kimondottan egyes településeket érint. Például Feketeardóban 4-5 éve ifjúsági napokat rendeznek, amit a parókia udvarán tartanak meg hétfőtől péntek délutánig. Ez az esemény tábortúzzal és énekléssel zárul. Nevetlenfaluban minden évben megtartják az *Énekeljünk együtt* programot. Gyereknappokat is szoktak szervezni a római katolikus egyházzal közösen. A gyerekekkel az *Aranyalkony* énekkarral, szoktak járni különböző rendezvényekre fellépni. Csepében megszokták rendezni a gyermekek a békéért ünnepséget. Batyus bált szoktak szervezni (körülbelül 10-12 éve volt utoljára), ami nevét azért kapta, mert mindenki hozza otthonról a „batyut”, az ennivalót és az italokat. Farsangi időszakban, karácsony és húsvét közt tartják, többnyire az egyház rendezi. Batáron mostanában nem szerveznek nagyobb rendezvényeket, inkább az iskolákban vannak ünnepségek a gyerekeknek. Ennek ellenére részt szoktak venni az Akli hegyen szervezett cseresznye fesztiválokban nemcsak nézőként, hanem aktív szervezőként, szereplőként is. A falusi könyvtárnak a vezetője szintén aktív részt vállal a szervezési munkákban, amikor szükséges. Szőlősgyulán többször is rendeztek eper fesztivált, még a pandémia előtti években, melyen megannyi érdekes program volt. Nagyon sokan foglalkoznak Szőlősgyulán számócával, és ebből jött az ötlet, hogy lehetne csinálni eperfesztivált, ahol a számócának az árusítása és feldolgozása is megtörténik. Számtalanszor rendez a KMKSZ elnöke sakkversenyeket a faluban, előfordul, hogy Feketeardóval szemben is, mely igazán érdekes, szórakoztató közösségi programmá nőtte ki magát.

Az előbbieken megtárgyaltuk, hogy milyen ünnepségeket szerveznek a vizsgált településeken, valamint azt is, hogy milyen sok rendezvény merült a feledésbe az évek

során. Ezért arra voltunk kíváncsiak, hogy *Mi lehet az oka annak, hogy ezen ünnepek elmaradnak*. A válaszok nagyrészt megegyeznek, melyek szerint leginkább a következők lehetnek az okok: nincs anyagi támogatás, sokan külföldre költöztek, vagy ott tanulnak, esetleg dolgoznak (5-5 válasz), az internet és a telefon túlzott használata (4 válasz), a kétnyelvű iskolák, nincs kultúrház (3-3 válasz).

A pénzügyi támogatás hiányát kiemelte mind az öt település elnöke, ugyanis a szervezésnek mindig van gazdasági háttere, mert ahhoz hogy egy fesztivált megrendezzenek pénz kell, tehát nyilván valamilyen forrást kell találni. A gazdasági helyzet rányomja a bélyegét minden faluban arra, hogy a fiatalság, valamint főképp a férfiak a jobb megélhetés reményében próbál máshol munkát keresni (5 válasz). A Csepében tevékenykedő KMKSZ elnök az ünnepek elhalványulását illetően az alábbiakat állítja: „A fiatalság és a férfiak külföldön dolgoznak, az asszonyok a férjük nélkül nem mennek el a rendezvényekre. Oka továbbá, hogy itt a könyvtáros ukrán, az iskola félig magyar, félig ukrán, a községháza teljesen ukrán, tehát így rettentő nehéz dolgozni.” Batáron az elnöknő a következőben látja a legnagyobb problémát: „Az ilyen rendezvények megszervezéséhez pénz, nagyobb anyagi támogatás szükséges.” Nevetlenül az alábbiakat említette a falu aktív tagja: „A számítógép, internet világában semmi nincs, nem lehet a fiatalokat elrángatni a géptől, telefontól, és ez az online oktatás is csak ront a helyzeten, csak a gépek előtt ülnek.” (még 4-an adtak hasonló választ). A szőlősgyulai elnök szerint mindenki szeretné, ha a hagyományok tovább élnének, de a fiatalság és a férfiak nagy része nincsenek itthon. Utóbbi időben is az újévi bál volt csak megrendezve, mert csak a nagyobb ünnepekre jönnek haza. A falu magyar település, de, hogy őrizze meg a magyarságát, ha az iskolát illetően az oktatási törvényt elfogadták, mely szerint a felső osztályokban már kötelező lesz az ukrán nyelv használata, csak alsó osztályokban lesz engedélyezve a magyar tannyelvű oktatás.

24. sz. ábra: Az ünnepek, rendezvények elhalványulásának okai a vizsgált településeken

Interjúk idősebb lakosokkal

Először is az ünnepekről beszéltünk általánosságban, majd a későbbiekben tértünk csak rá arra, hogy részletesebben is megismerkedjünk kulturális életükkel, hagyományaikkal. Először is arra voltunk kíváncsiak, hogy *mi tesz különlegessé egy ünnepet számukra*. Mind az 5 interjú alany szerint a legfontosabb, hogy együtt legyen a család, említették a gyerekeket, unokákat, barátokat és a szomszédokat is.

A továbbiakban arra voltunk kíváncsiak, *hogy melyek azok az ünnepek, amelyeket megszoktak tartani otthonaikban*. A válaszok alapján minden nagyobb egyházi ünnepet megtartanak a kérdezett polgárok, illetve megemlékeznek magyar nemzeti ünnepeinkről is. Felsorolták továbbá a születésnapokat, névnapokat, az anyák- és a nők napját is.

Arra a kérdésre, hogy *fontosnak tartják-e az egyes ünnepek hagyományőrző szokásait* mindannyian pozitív válasszal szolgáltak. Kivétel nélkül úgy gondolják, hogy elengedhetetlen manapság, ugyanis a következő generáció nem fogja tudni miről szólnak az ünnepek, milyen jelentőségük van, nem fognak emlékezni népi szokásainkra, melyeket mi is örököltünk a felmenőinktől. Igyekeznek továbbadni tudásukat, hagyományőrző tevékenységeiket gyerekeiknek, unokáiknak. Viszont azt is megemlítették, hogy főként a fiatalok körében egyre kevésbé élnek meg az ünnepeket, lassacskán feledésbe merülnek féltve őrzött hagyományaink.

Sokszor hallani, hogy manapság egyre kevésbé éljük meg az ünnepeinket, ezért a következő kérdésünk arra irányult, hogy *mi lehet az oka annak, hogy ünnepnapjainkat már nem olyan mértékben tartjuk meg, mint régebben*. A válaszok főként abban egyeztek, hogy a legnagyobb problémát abban látják, hogy nagyon sokan külföldön dolgoznak, nincsenek sokan otthon, az emberek nem tartanak össze úgy, nem szeretik annyira egymást, mint régen. A nevetlenfalui lakos a következőket mondta: „*Mikor én még fiatal lány voltam, olyan szeretettel, megértéssel kívántunk egymásnak áldásos ünnepeket és boldog újévet, de most már mindenki húzódik elfele egymástól, még a templomtól is távolodnak.*” A feketeardai lakos a következőket nyilatkozta: „*Mindenki a televízió, internet előtt ül, leginkább otthon a családjával ünnepelnek. Nem tartunk már úgy össze mint régen, nem járunk annyira kántálni, locsolózni sem, minden lefélékeződött valahogy.*”

A továbbiakban a kulturális élet feltérképezésére irányultak kérdéseink, szerettük volna megtudni, hogy *a vizsgált falukban rendeznek-e különböző kulturális rendezvényeket, s ha igen kik foglalkoznak az megszervezésével, hol tartják meg, milyen rendszerességgel, milyen programokat készítenek elő, illetve változott-e valami az elmúlt években*. Ezekre a kérdésekre már a falvak KMKSZ elnökei is nagyrészt választ adtak, ezért az alábbiakban

csak azokat az ünnepeket fogom leírni, melyek kimaradtak, vagy bővítésre szorulnak. A falunapokat, mint már említettük mostanában már nem nagyon szervezik, de amikor még igen érdekes programokkal volt gazdagítva. Csepében például az ünnepség a templomi búcsúval kezdődött, aztán a futballpályán folytatódott. A gyerekeknek kisebb vidámpark volt felállítva. Bográcsot főztek, voltak borkóstolók, vetélkedők, futball versenyek (minden utcából volt egy csapat, egymás ellen játszottak), tűzijáték, élő zene reggelig (Csetneki banda, szőlősgyulai együttes). Feketeardóban a stadionban vagy a központon rendezték meg. A gyerekek szerepeltek, volt még bográcsfőzés, versenyek, sorsjegyek, hidegtálak. Szőlősgyulán ilyenkor összegyűlt a falu a futballpályán, ahol a következő programok voltak: bogrács-, gulyás főzés, sasliksütés, cirkusz, játék vásár, hajnalig tartó mulattság a Csetneki zenészekkel. Nevetlenfaluban és Batáron is volt régebben. Főztek bográcsot, mindenkit megvendégeltek, az asszonyok süteményeket sütöttek, versenyeket rendeztek, stb.

Csepében a Batyus bált a görögkatolikus atya kezdte el szervezni a farsangi időszakban, körülbelül 5-6 alkalomszor volt megrendezve. Főként a fiatal házaspárok jártak, de részt vettek 60-70 éves idősebb emberek is az eseményen. Élő zene volt, melyet mindenki nagyon élvezett. Voltak különböző játékok, versenyek, tombola. Az iskolában, a klubban vagy a településen működő kávéházban rendezték meg. Az interjú alany elmondása szerint nagyon szívesen elmenne erre az eseményre, ha ismét megrendeznék, persze csak ha a párja is haza jönne külföldről. Azt is említette, hogy véleménye szerint a mai fiatalságot már nem vonzaná ez a fajta hagyományápolás.

A feketeardai lakos Nagyszőlösön, a Perényi Parkban rendezett ünnepeken vesz részt a falu aktívabb tagjaival együtt, összefogásban, ahol is komolyan kiveszik a részüket az ünnepeken. Rendeznek a parkban falusi kiállításokat, ahová visznek népi kézi munkákat, szötteket, hímzett terítőket, stb. A borfesztiválokra különböző borokat visznek, hagyományos ételeket, süteményeket készítenek otthon, mint például: töltött káposzta (káposzta- és torma levélben, rizzsel és kukoricával), tepertős pogácsa, bukta, kalács, stb. Bográcsot ott készítettek helyben. A falu többször is kiváló helyezést ért el a zsűriknél, voltak első és második helyezettek is.

A nevetlenfalui lakos beszélt egy egyházi ünnepről, az Úr napjáról, melyet sátoros ünnepnek is hívnak, pünkösdtől után másfél héttel szoktak megrendezni a római katolikus egyház szervezésében. Az eseményen négy sátrat kell készíteni a négy égtáj felé, melyet szépen feldíszítenek: az Úr Jézus képét teszik az asztalra, gyertyatartókat és virágokat. A pap egyenként bemegy a sátrakba, s ott felolvassa azt az evangéliumot, amely éppen arra

az égtáj felé szól, a hívek énekelnek közben. Előfordult, hogy körül mentek a településen, betérve a falu négy sarkába, ahol a sátrak voltak felállítva, s ott olvasták fel az evangéliumot. A menet alatt a gyerekek voltak elől, rózsát hintettek az utcán, őket követte a pap, majd a két ministráns, akik csengették a csengőket. Szeptember 14-én szintén Nevetlenfaluban Szentkereszt felmagasztalás szokott lenni, ez pedig a templombúcsú. Ezt az ünnepet a reformátusok is ugyan úgy ünneplik, nem dolgoznak. Ilyenkor sok vendég jön a faluba, árusok, valamint sok érdekességgel készülnek a gyerekeknek.

Szőlősgyulán szinte minden évben rendeznek a mai napig is újévi bálakat, ahol van élő zene, sorsjegyek, nyereményjátékok, táncok. Erre az eseményre a szomszédos falukból is elmennek.

Az ön elégedett-e a jelenlegi kulturális élettel a falujában kérdésre mindenki azt válaszolta, hogy nem, ami igazán megérhető, hiszen alig szerveznek kulturális rendezvényeket a településeken. A szőlősgyulai polgár a következőket mondta: *„A fiataloknak kevés lehetőség van a szórakozásra, sokan az internet rabjaivá váltak.”* A nevetlenfalui lakos a következőképp vélekedik: *„Itt a fiatalság „börtönbe” van zárva, ezért is ragaszkodnak az egyházhoz. Egyrészt ez jó, de a fiataloknak is kellene a kikapcsolódás, mint nekünk régen.”* A csepei interjúalany szerint a legnagyobb probléma, hogy nincs kultúrház, nincs hol rendezni az ünnepeket, úgy véli, ha ez a probléma megoldódna a tanárok, óvónők összeállnának és foglalkoznának a gyerekekkel. A feketeardai és batári lakosok szívesen részt vennének az eseményeken, az utóbbi viszont úgy gondolja, hogy a fiatalság már nem érdekelt az ilyen formájú ünnepek iránt, más már az érdeklődési körük, nem élveznék.

A következő kérdések a vallási ünnepekre irányultak. Először is arra voltunk kíváncsiak, hogy *milyen vallású emberek élnek a vizsgált településeken, minden egyházhoz tartozik-e templom, milyen nyelven zajlanak az istentiszteletek az adott egyházakban, illetve, melyik egyházfelekezethez tartoznak interjúalanyaink.* Batáron és Szőlősgyulán református, pravoszláv, görög- és római katolikus vallású emberek vannak, viszont csak református és görögkatolikus templom van a faluban, a többi egyházfelekezethez tartozó személyek a szomszédos településekre járnak templomba. Nevetlenfaluban szintén ez a 4 vallás van jelen, templomja mindegyik felekezethez van a pravoszlávon kívül. Ezeken a helyeken az istentiszteletek magyar nyelven folynak. Feketeardőben szintén ez a négy vallás van jelen, viszont mindegyik felekezet rendelkezik saját templommal is, a római katolikus és a református templomban magyarul folynak az istentiszteletek, a többibe ukránul. Csepében 5 egyházfelekezet van, az eddig felsoroltak és a jehova vallás, minden

egyház rendelkezik saját templommal is. A pravoszláv és a jehova vallás ukránul tartja meg a miséket, a többi magyarul. Az interjúalanyok vallási hovatartozásukat illetően 3-an reformátusok (csepei, feketeardai, szőlősgyulai) és 1-1 görög- és római katolikus.

A továbbiakban arra voltunk kíváncsiak, hogy *az egyházak szoktak rendezni a településeken rendezvényeket.* Mindegyik településen szerveznek család és gyermeknapokat, általában azok az egyházak, amelyek a legnagyobbak a faluban, például: Szőlősgyulán a görögkatolikus egyház a nagyobb lélekszámú, Csepében a református. Szőlősgyulán nőszővetségi napok is vannak rendezve, a KRISZ (Kárpátaljai Református Ifjúsági Szervezet) pedig a fiatalságnak rendez táborokat minden évben.

A következő kérdések arra vonatkoznak, hogy *milyen hagyományokat, szokásokat ismernek, alkalmaznak nagyobb egyházi ünnepeinkhez, hogyan ünneplik otthon, valamint mik változtak az elmúlt években.* A lekérdezést a húsvéti ünnepkörrel kezdtük. A locsolkodás, mint hagyomány mindegyik személynél még szokás, viszont páran elmondták, hogy a településükön már egyre inkább feledésbe merül, inkább csak a gyerekek járnak, de minden évben kevesebben, főként csak a közeli szomszédok, családtagok, például Csepében, Feketeardóban, Nevetlenfaluban. A nevetlenfalui lakos a következőt nyilatkozta: *„Mostanában már nem nagyon járnak locsolkodni, már tavaly sem volt senki, még a saját unokám sem.”* Leginkább Batáron és Szőlősgyulán maradt fenn a szokás, az utóbbiban még a mai napig is locsolkodnak a fiúk vízzel is.

Mindegyik személy készít még otthon hagyományos hímes tojást. A leginkább használt technika a berzselés, azaz a levélrátétes díszítés. A nevetlenfalui polgár az alábbiakat mesélte: *„Szerettek ide járni a fiúk, mert mondták, hogy Magda néni mindig a régi módit csinálja.”* A megkérdezettek közül egyedül a szőlősgyulai lakos díszíti a tojást viasszal. Az elmondottak alapján egyre inkább átveszi a szerepet a hagyományos hímes tojások felett a csoki tojás, a boltokban vásárolt levonók és a mesterséges színezékekkel való díszítés.

A böjti időszakot már nem nagyon tartják be az emberek, inkább időseknél szokás még. A következő hagyományos húsvéti ételeket sorolták fel, melyek mindenki asztalán megtalálható: sonka, főlt tojás, hidegtálak, pászka, torma. Csepében, Szőlősgyulán és Batáron készítenek töltött tyúkot. Egyes helyeken szokás kalácsot készíteni (Csepe, Szőlősgyula), máshol nem maradhat le az asztról a házi kolbász (Csepe, Batár, Feketeardó), a tyúkhúsleves és a házi bor (Feketeardó) vagy a sárga sajt (Szőlősgyula).

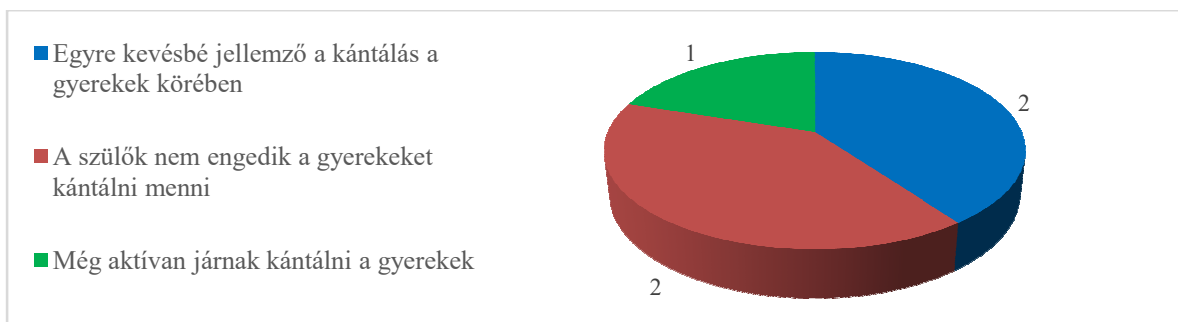
Ételek	Batár	Csepe	Feketeardó	Nevetlenfalu	Szőlősgyula
Főtt tojás	x	x	x	x	x
Házi bor			x		
Házi kolbász	x	x	x		
Hidegtálak	x	x	x	x	x
Kalács		x			x
Pászka	x	x	x	x	x
Sárga sajt					x
Sonka	x	x	x	x	x
Torma	x	x	x	x	x
Töltött tyúk	x	x			x
Tyúkhúsleves			x		

1. sz. táblázat: Hagyományos ételek húsvétkor

Pünkösdkor mindenki elmegy templomba. Ez az ünnep manapság főként csak a szűkebb családban tartandó meg, inkább egy ünnepi ebédként funkcionál a válaszok alapján. A református valláson kívül elterjedt szokás, hogy száldokfát (hársfát) akasztanak ki a kapukba. Pünkösdkor van a református egyházakban a konfirmálás, a többi vallásban pedig az elsőáldozás.

Adventkor a legjellemzőbb szokás a templomba menés és az adventi koszorú készítése. A koszorú és a karácsonyi kopogtató készítés örömteli családi programnak számít a batári lakosnak. A csepei és a szőlősgyulai polgár szintén önállóan készíti az adventi koszorút, minden évben zöld ágakból, tobozokból, stb. A református vallásnál mindig 4 gyertya van a koszorún, azoknál a felekezeteknél, ahol az ortodox ünnepeket tartják pedig 6, mert addig tart a böjti időszak.

Karácsonykor mindenkinél szokás a templomba menés. Az egyik legszebb hagyomány ilyenkor a kántálás, mely még mindig használatos interjúalanyaim körében, bár a településeken egyre kevésbé jellemző, főleg a gyerekeknél. A szőlősgyulai lakos szerint a gyerekek még nagy számban járnak kántálni, a nevetlenfalui és a batári úgy véli egyre kevesebben. A feketeardói és csepei lakos azt állítja, hogy már nem jellemző, ugyanis a szülők nem engedik. A Feketeardóban élő polgár az alábbiakat mondta: „*A gyerekek nem járnak kántálni, inkább a kisebbség, ők örülnek a pénznek, egy kis süteménynek. A szülők nem engedik a gyerekeket, mert az emberek elvannak idegenülve egymástól, mindenki bezárkózik, szégyellik a gyerekeket elküldeni kántálni pénzért, inkább a szülők adnak nekik annyit, kéregetésnek gondolják.*” Ez a kijelentés döbrentett meg a leginkább, nem is gondoltam volna, hogy ez lehet az oka.

25. sz. ábra: A kántálás, mint népi hagyomány egyre inkább feledésbemerülésének okai a vizsgált településeken

Minden faluban mondtak egy pár kántáló éneket vagy köszöntőt, melyeket ők is énekelnek, ezek a következők: Mennyből az angyal (mindegyik településen), Kis karácsony, nagy karácsony (Csepe), József és Mária (csak Csepére jellemző ez a változat), Az istennek szent angyala és a Dicsőség mennyben az Istennek (Feketeardó, Szőlősgyula), Pásztorok, pásztorok (Szőlősgyula, Nevetlenfalu), Fel nagy öröme (Batár, Nevetlenfalu), A kis Jézus megszületett (Csepe, Szőlősgyula, Feketeardó), Nagy öröm van máma (Csepe, Nevetlenfalu, Batár), Az ég és a föld (Csepe, Batár), Fel nagy öröme ki született (Nevetlenfalu).

Kántáló énekek	Batár	Csepe	Feketeardó	Nevetlenfalu	Szőlősgyula
A kis Jézus megszületett		x	x		x
Az ég és a föld	x	x			
Az istennek szent angyala			x		x
Dicsőség mennyben az Istennek			x		x
Fel nagy öröme	x			x	
Fel nagy öröme ki született				x	
József és Mária		x			
Kis karácsony, nagy karácsony		x			
Mennyből az angyal	x	x	x	x	x
Nagy öröm van máma	x	x		x	
Pásztorok, pásztorok				x	x

2. sz. táblázat: Az interjúalanyok által ismert, alkalmazott kántáló énekek

A betlehemezés is szokás minden vallásban, kivétel ez alól a református felekezet (bár Szőlősgyulán régebben járt). Ez a népszokás szilárdan megmaradt a felnőtt betlehemeseknél, a gyerekek már egyre kevésbé járnak. Egyes falukban olyan nagy a létszám egyes vallásokból, hogy több betlehem is jár egyszerre.

Hagyományos karácsonyi ételek ilyenkor, amelyek nem maradhatnak le senki asztaláról a sült füstölt húsok (kolbász, oldalas), hidegtálak, töltelékek, bejgli. További hagyományos

ételek a házi készítésű disznósajt (Batár, Csepe), krumplipüré (Feketeardó), tyúkhúsleves (Feketeardó, Csepe, Szőlősgyula, Nevetlenfalu), kocsonya (Csepe, Szőlősgyula, Batár), mézeskalács (Batár, Csepe), töltött káposzta (Szőlősgyula, Nevetlenfalu, Feketeardó). A feketeardai lakosnál szenteste szokás, hogy mielőtt leül a család az asztalhoz enni a karácsonyfa mellett kántálnak.

<i>Karácsonyi ételek</i>	<i>Batár</i>	<i>Csepe</i>	<i>Feketeardó</i>	<i>Nevetlenfalu</i>	<i>Szőlősgyula</i>
Bejgli	x	x	x	x	x
Házi készítésű disznósajt	x	x			
Hidegtálak	x	x	x	x	x
Kocsonya	x	x			x
Krumplipüré			x		
Mézeskalács	x	x			
Sült füstölt húсок	x	x	x	x	x
Töltelékek	x	x	x	x	x
Töltött káposzta			x	x	x
Tyúkhúsleves		x	x	x	x

3. sz. táblázat: *Az ünnepi asztal terítéke karácsonykor a kutatott településeken*

A továbbiakban a kérdéseink a magyar *nemzeti ünnepekre való megemlékezésekre* vonatkoztak, arra voltunk kíváncsiak, hogy a településeken szerveznek-e rendezvényeket ezen alkalmak megemlékezésére, s ha igen, akkor hol rendezik meg. Mindegyik településen csak az iskolákban emlékeznek meg ezen jeles alkalmakra, vagy olykor a templomokban, például március 15-én. Viszont leginkább otthonaikban megemlékeznek rá és együtt éreznek vele. Vannak, akik rádióban hallgatják vagy a televízióban nézik, előfordul az is, hogy Magyarországra is elmennek és együtt ünnepelnek az anyaországiakkal.

Az Ön fontosnak tartja a hazafias nevelést kérdésre egyöntetűen pozitív válasz érkezett mindenkitől. Válaszaikat a következőkkel indokolták: ha nem mondjuk el a gyerekeknek történetünket, származásunkat, akkor idővel elfelejtjük, feledésbe vész; a szülőknek kötelességük tudatni gyerekeikkel, kik a felmenőik; fontos tudniuk, hogy mit ünnepelnek azokon a bizonyos napokon, mert hozzánk magyarokhoz szorosan kapcsolódik; jó lenne, ha erre is nevelnék a gyerekeket, de mostanában leginkább a telefon nevel, nem a szülő.

Ezt követően áttértünk a gazdasággal kapcsolatos ünnepekre, megkérdeztük, hogy *a falvakban szerveznek-e gazdasággal kapcsolatos rendezvényeket*. Leginkább az Aklihegyen megszervezett cseresznye fesztiválokön és a Nagyszőlősön tartandó

borfesztiválokra vannak jelen, ahol is a vizsgált falvakról együttesen az aktívabb tagok nemcsak részt vesznek, de szerepet is vállalnak (minden falu külön-külön bemutatja termékeit, például: boraikat, gyümölcsökből készített produktumaikat, ételeiket, stb.; helyben főznek bográcsot, lekvárt, stb., ünnepségtől függően) a rendezvényeken.

A szüreti ünnepségek is megrendezésre kerültek a falvakban régebben. A hagyományok mindegyik faluban azonosak voltak, a következő programokat említették: szekérral végigjárták a falukat, énekeltek közben népdalokat; kidíszítették a termeket szőlőfürtökkel; a lányok és fiúk népviseletbe megnyitották a táncot; élő zene volt; voltak csőszök, akik a szőlőre vigyáztak; versenyeket, játékokat rendeztek; volt tombola és nyereség is.

Szőlősgyulán sok éven át eper fesztivált rendeztek, melyet a futballpályán tartottak meg, reggelig tartó mulatságnak számított. Az asszonyok finomabbtól finomabb persüteményeket, tortákat, fánkokat sütöttek, illetve szörpöket is készítettek. Aznap ott helyben főztek eper pálinkát, valamint lekvárt üstben. Készítettek még bográcsokat, gulyásleveleket és saslikot is.

Azoknál a házaknál, ahol sok szilva terem a mai napig is főznek lekvárt üstben, bár ez már egyre ritkább, de azért még mindegyik faluban fennmaradó hagyomány. Ilyenkor a közelebbi családtagok és szomszédok összegyűlnek és segítenek az előkészületekben, felváltva vállalják a kavargatást (folyamatosan kevergetni kell). Előfordul, hogy egész éjjel főzik a lekvárt.

Az alábbi kérdéseink arra vonatkoztak, *hogy van-e valamilyen jellegzetes foglalkozás, ami jellemzi a falujukat, illetve változott-e az évek során valami ezzel kapcsolatban.* Elmondásuk szerint még mindig foglalkoznak nagyobb mértékben állattenyésztéssel és növénytermesztéssel is, bár minél tovább annál kevesebben. Csepében például van 2 nagyobb csirkefarm, illetve jelentős számú fóliaházak is vannak, melyben főként szőlőt, epret és zöldségeket termesztenek. Batáron van egy nagy gazda, akinek bio gazdasága van, mely nagyon híressé vált. Nagy gyümölcsössel rendelkezik, melyből kész termékeket is készít. Van egy nagy farmja, ahol főként mangalicákat és szürke szarvasmarhákat tenyészt, többféle hústerméket állít elő, melyet aztán eladásra kínál. Szőlősgyulán a hangsúly a zöldségtermesztésre kerül, sok gazda foglalkozik vele. Található egy nagyobb szőlőültetvény, mely a megyében olyan híres, hogy bort is palackol bor fesztiválokra. Van egy farmer, akinek nagy csirke farmja van a faluban. Van egy ember, aki kézművességgel foglalkozik a faluban, ő fafaragó művész: tányért fest, tükör kereteket készít, stb. Csetneki Ferenc foglalkozik komolyabban zenével a fiával és a testvérével, amolyan családi zenekar, együtt járnak, esküvőkre, s egyéb rendezvényekre zenélni. Feketeardót leginkább

a gabonatermesztés jellemzi, van néhány nagyobb farmer. Nevetlenfaluban inkább az állattenyésztés jellegzetes, van 2 nagyobb kacsafarm és egy bárányfarm, az utóbbit a bundája miatt tenyésztik.

A *Fontosnak tartja az ehhez fűződő hagyományőrzést* kérdésre szintén pozitív válaszokat kaptunk. Lényegesnek tartják, mert: jó, ha tudnak mezőgazdasági munkákkal foglalkozni, mert akkor önállóan is előtudják állítani, ha szükséges; ezek szép szokások, melyek akár szórakoztatóak is lehetnek; a hagyományőrzés szempontjából elengedhetetlen.

A továbbiakban az életfordulós ünnepekkel foglalkoztunk, először is arra voltunk kíváncsiak, hogy *mikén ünneplik a születésnapokat és névnapokat*. A születésnapok leginkább családi ünnepeknek számítanak, de baráti körben is megünneplik. Ilyenkor elmaradhatatlan a torta, s ha van rá lehetőség az ajándékozás. A névnapnak már nincs ekkora jelentősége, általában csak szóban köszöntik fel egymást, ritkán kisebb ajándékokkal. Ezen állítások mindegyik faluban élő lakosra egyaránt vonatkoznak.

A *lakodalmi szokások* is nagyrészt megegyeznek a falvakban. A református valláson kívül mindegyik felekezetenél a falvakban szokás a koszorúkötés rozsmaringból, melyet a fiatalok (akik még nem házasok) szoktak kötni, miközben a *Megkötötték, megkötötték nékem a koszorút* című éneket éneklik. Régebben péntek este készítették, manapság már inkább szombat reggel, külön a menyasszonyos és külön a vőlegényes háznál. Ez a hagyomány is kezd a feledésbe merülni, ugyanis erre a koszorúra a templomba volt leginkább szükség, amíg nem volt korona a templomban. Manapság inkább a menyasszonyos háznál, vagy este az étteremben használatos, amikor is a menyasszonynak egy kislány a vőlegénynek pedig egy kisfiú a szájával helyezi a fejükre a megkötött koszorúkat.

Régebben a lakodalmakat otthon rendezték meg az udvarokon, majd azt követően kultúrházakban vagy az iskolákban (Feketeadóban), körülbelül 2010-től terjedt el az éttermekben való mulatozás. Az éttermekben rendezett lakodalmak előtt akár egy hónappal is elkezdték a készülődést, például levestésztákat készítettek a szűk családi körrel és a szomszédokkal, díszeket csináltak a sátorba, stb. A süteményeket és az ételeket is otthon, házilag készítették, leginkább kemencékben sütötték a kenyeret, a fasírtokat. A legközelebbi hozzátartozók a mai napig is visznek a menyasszonynak és a vőlegénynek lisztet, tojást és tyúkot a lakodalom előtti napokban.

A magyar családoknál még mindig hagyomány a vőfély jelenléte, aki elvégzi a menyasszonyos háznál a kikérést (esetenként még ma is zenekar kíséretében), a búcsúztatókat és irányítja a násznépet a továbbiakban. Ezen szokásoknál azonban az évek

során sok minden változott, például rövidebbek lettek a beszédek, a lakodalmas játékok is átalakultak alkalmazkodva a mostani divathoz. Régebben, olyan 15 éve Nevetlenfaluban, Szőlősgyulán és Batáron hagyomány volt, hogy a lakodalom előtti napon a vőfélyek (2-en voltak) elmentek a vendégekhez ismét meghívni őket a menyegzőre, ez a tisztelet jele volt. A szőlősgyulai lakos azt mesélte, hogy „*Péntek este két vőfély járt tojást szedni a meghívott vendégekhez, az egyik verset mondott, a másik tojást szedett.*” A vőfélyek botjára a mai napig készítenek szalagot a házasodni kívánó párok.

Csepében és Batáron lyukas kenyeret szoktak sütni, melyet aztán hímzett, szövött kendőbe szoktak tenni, a közepébe pedig egy üveg pálinkát helyeznek. Ezt követően a kendő négy sarkát megfogták és „táncoltatták”, közben énekeltek. Az a fiú, aki a leghamarabb kilopta a pálinkás üveget és áthúzta a kenyér közepén a kendőt a hagyomány szerint úgy vélték ő fog legközelebb megnősülni. A kenyeret széttörték kisebb darabokra és oda adták a hajadon lányoknak és a legényeknek annak érdekében, hogy mielőbb házasodjanak. Ez a szép szokás is egyre kevésbé használatos már.

A továbbiakban a *temetéssel kapcsolatos szokásokról* kérdeztük a lakosokat. Ebben a kérdéskörben csak 2 szokás van mindegyik faluban a református egyháznál, az egyik a virrasztó, a másik a temetés utáni tor. A többi felekezetenél van még a 40 napos és az 1 éves megemlékezés, a párásztász (egyházi szertartás). A párásztász után tartanak otthon egy kisebb vacsorát, ahol megvendégelik a közelebbi családtagokat, szomszédokat.

A virrasztókban általában fánkot és bort kínálnak. A katolikusoknál és a pravoszláv vallásnál zsoltárolvasás van a koporsó mellett. Egyes helyeken némelyik felekezeteknél a pap nem megy ki már a virrasztóba (Pl.: Feketeadó - református egyháznál, Csepe – görögkatolikus vallásnál, Batár- egyik felekezetenél sem), máshol pedig nemrég vált szokássá, ilyen például Szőlősgyulán a református egyháznál. A virrasztóba általában a család, a rokonság, a szomszédság, a falubeli asszonyok (őket külön meghívják) szoktak énekelni, a többi vallásnál néhol kialakultak olyan csoportok, akik mindig elmennek az ilyen alkalmakkor, ilyen például Nevetlenfaluban a Rózsafüzér Társaság.

A temetés utáni toron szokás megvendégelni a közeli hozzátartozókat, barátokat, szomszédokat. Ilyenkor az ételek változatossága függ az adott településtől és az egyházi felekezetektől is. Általában, ami azonos étel és ital az a töltött káposzta, a fánk és a bor. Szőlősgyulán kolbászt és sajtot is szolgálnak fel, Nevetlenfaluban és Batáron hidegtálakat is. Feketeadóban a pravoszláv vallásnál a lakos elmondása szerint túlzásba esnek, nagyon sok mindent készítenek, akár levest vagy makarónit hússal is felszolgálnak, böjt alatt halas

és babos ételeket. Italként pálinkát, bort, sört szolgálnak fel, véleménye szerint: „*Majdnem, hogy mulatni lehet ilyen asztalnál.*”

Végezetül a lokális ünnepekre, emlékezetes napokra, említésre méltó történetekre voltunk kíváncsiak a kutatott településeken. A következő kérdéseket tettük fel a lakosoknak: *Tud mondani olyan ünnepet, emlékezetes napot, amely csak az Ön települését érinti? Ismer-e olyan történetet a település múltjából, mely fontos történelmi eseménynek mondható, amely érdemes lehetne a róla való megemlékezésre?* Minden faluban megemlégették a II. világháborúban elesett katonáknak és a sztálinizmus áldozatainak felállított emlékműveket, melyekről már szó esett a munkánk során.

Feketeardóban van még egy emlékmű nem messze a központtól, melyen azok a partizánok nevei szerepeltek, akiket azon a helyen végeztek ki a szovjetek.

Szőlősgyulán a falu mellett az erdő szélén van egy forrás, mely sosem apad ki, s az eredetét senki sem tudja. A vizét laboratóriumba vizsgálták, melynek alapján megállapították, hogy sok ásványi anyag található benne, gyógyvízként emlegetik. Más településekről is visznek haza ebből a forrásból vizet.

A csepei református templomkertben egy emlékmű van felállítva a Fogarassy család tiszteletére (az újkorban Ugocsa vármegye egyik jelentős nemesi famíliája, akik uralták a falut). A Fogarassy családnak 4 kastélya volt, az egyik a mai napig is fennmaradt. Az egyik ilyen kastélyból iskolát hoztak létre, melyben régen volt egy pince, amely elvezetett a kriptáig, ahol a Fogarassy család volt eltemetve üvegfedelű koporsóban. Ezt az iskolát lebontották és újat építettek a helyére. A kripta teteje jelenleg bevan betonozva, de ellátták egy márványtáblával, mely jelzi a helyét. Körbe rajta öt lucfenyő van ültetve, mely azt szimbolizálja, hogy 5 ember lett ott eltemetve. Régen azt mondták, hogy a református templom alatt volt egy alagút, melyet a háború alatt alakítottak ki és egész Nagyszőlősig elért, már beomlott.

Nevetlenfaluban felállítottak egy keresztet a falu végén, valamint egy Mária szobrot a rendelőnél, az utóbbit Franciaországból hozatták. Illés Józsefnek (tanár volt akkoriban, üldözték a szovjetek) is van egy emléktábla az iskolánál, melynél minden évben megemlékezést tartanak. Batáron is felállítottak egy keresztet a falu végén, melyhez rendszeresen visznek virágokat.

3.6. Eredmények elemzése és következtetések levonása a kérdőíves felmérés és az interjú kutatási módszert összevetve

A felmérés eredményeinek tükrében azt a következtetést lehet levonni, hogy az elmúlt húsz évben változtak az ünnepnapok megtartásához fűződő hagyományok és szokások a családokban és a helyi közösségekben egyaránt. A hagyományokat ismerik az emberek, viszont egyre kevésbé élik meg. Ezen állítást alátámasztják az interjúk során kapott válaszok, melyek egyöntetűen azt mondják ki, hogy az emberek egyre inkább eltávolodnak egymástól, nem tartanak már úgy össze mint régebben, nem járnak annyira sem kántálni, sem locsolózni, mint azelőtt. Főként otthon, a szűkebb családi körben ünnepelnek az emberek. Továbbá arra is választ kaptunk, hogy a legtöbb településen már a gyermekek körében sem folytatják annyira az említett hagyományokat, melynek számomra az egyik legmeglepőbb oka, hogy a szülők nem engedélyezik, mert szégyellik, hogy a gyerekeik pénzért cserébe őrizzék népi szokásainkat, kéregetésnek minősítik.

Azon feltételezésünk, miszerint a rohanó világ és a folyamatosan fejlődő modernizáció ellenére még mindig lényeges szerepet töltenek be az idősebb korúak körében az ünnepek megtartása és a hagyományok továbbörökítése a fiatalabb generációk számára beigazolódt. A válaszadók mindegyike megtartja otthonában az ünnepeket, illetve igyekszik továbbadni ismereteit, hagyományőrző tevékenységeiket gyerekeiknek, unokáiknak. Viszont azt is elmondták, hogy főként a fiatalok kapcsán látják azt, hogy féltve őrzött hagyományaink lassacskán feledésbe merülnek.

Az állításunk, miképpen a hagyományok elhalványulásában jelentős szerepe van annak, hogy a fiatalabb generáció nagy része külföldön települ le, végzi tanulmányait, esetleg keres ideiglenes munkahelyet szintén beigazolódt. A KMKSZ elnökök és az idősebb válaszadók nagyobb része (10-ből 7-en) a *Mi lehet az oka annak, hogy ünnepnapjainkat már nem olyan mértékben tartjuk meg, mint régebben* kérdésre a külföldön való tartózkodást említette meg.

A vizsgált településeken egyre inkább háttérbe szorulnak magyar népi kultúránk értéki és hagyományai állításunk hitelessége főként abban nyilvánul meg, hogy a falvakban az évek elteltével egyre kevesebb kulturális, hagyományőrző rendezvényt szerveznek, illetve többnyire a kétnyelvű iskolákban a kiemelten magyar jellegű ünnepeink (farsang, szüreti bál) elmaradnak, helyüket inkább az ukrán iskolákra jellemző (újévi ünnepség, Arany Ősz) ünnepek megszervezése veszi át.

Azon hipotézisünk, mely szerint a pedagógusok egyre kevesebb figyelmet fordítanak a tanórákon arra, hogy beilleszék nemzeti hagyományainkat, népi kultúránk értékeit az oktatás folyamán nem vált bizonyossá, ugyanis arra a kérdésre, hogy *Alkalmazzák-e a gyakorlatban, beépítik-e az órák menetébe a hagyományőrzést?* a tanárnők mindegyike

ugyanazon a véleményen van. Igyekeznek az órákon feleleveníteni a hagyományokat, népszokásokat, népi hiedelmeket, melyeket az alábbi tantárgyakba tudják leginkább beintegrálni: olvasás, magyar nyelv, természetismeret, helyem a világban, ének, rajz.

Úgy gondoltuk, hogy a gyerekek jól ismerik a húsvéhoz, a karácsonyhoz, a Mikulás ünnepséghez és a szürethez kapcsolódó szokásokat, de ez a feltételezésünk csak részben bizonyult helyénvalónak a kérdőíves lekérdezés eredményei (67 diák válasza alapján) szerint. Az egyházi ünnepekkel kapcsolatos hagyományokkal nagy mértékben tisztában vannak, a gyerekek körében még jelentős részben élnek népi kultúránk örökségei. A Miklós naphoz köthető hagyományok az eredmények szerint nem annyira használatosak, mint az előző ünnepköröknél. A vizsgált ünnepek közül a szüret, és a hozzá köthető szokások, tevékenységek azok, melyek a legkevésbé ismertek a gyerekek között. Az eredmények alapján a diákok számos esetben nem ismerik a szürethez köthető szokáscelekvéseket, itt igazán negatív tendenciájú eredmények születtek.

Jelen kutatás az elemszámok tükrében nem reprezentatív, azonban a vizsgált régió jelenlegi állapotáról a hagyományok megtartása és a fiatalabb generációnak való átadása szempontjából jelzés értékű. Ráirányítja a figyelmet a lokális közösségek hagyományainak átalakuló tendenciáira, de az intézményes nevelés nélkülözhetetlen szerepére is, amely korunkban egy fontos színterévé vált a tradicionális közösségi élményeknek.

E tényekből kiindulva tartjuk kiemelten fontosnak a hagyományok továbbörökítését a gyermekek számára, hogy a későbbiekben ők is tovább tudják adni, mely által fennmaradhatnak népi szokásaink, kulturális értékeink.

Összegzés

Diplomadolgozatunkban az ünnepek, s a hozzá köthető népszokások változását tanulmányoztuk az elmúlt húsz év során, érintve az iskolákat, a családokat és a lokális közösségeket. A téma időszerűsége abban áll, hogy a népi kulturális értékeink megőrzése és továbbörökítése rendkívül fontos az iskoláskorúak számára, hiszen a hagyományoknak jelentős részük van a gyerekek identitásfejlesztésében. Úgy véljük, hogy csak akkor lehet biztos alapokon álló jövőnk, ha tudjuk, hogy honnan származunk, ezért elengedhetetlen megismertetni a következő generációval gyökereinket. Ezt a hagyományok ápolásával, szülők és pedagógusok együttes munkájával, felelős példamutatással adhatjuk tovább.

Dolgozatunk elméleti részében leírást adunk a fontosabb néprajzi alapfogalmakról, bemutatjuk azon ünnepeinket, melyek leginkább jellemzik az 1-4. osztályos gyerekek mindennapjait, valamint általánosságban és Kárpátalja területeit érintve is betekintést nyújtunk magyar népi kultúránk örökségeibe. Lényegesnek tartottunk említést tenni Ukrajna állami szabványáról az alapszintű oktatás kapcsán, hiszen e törvény szerint valósul meg a tanítás iskoláinkban. Alkalmazva a variatív rész által kínált lehetőséget példákkal illusztráljuk, hogy miként integrálhatjuk magyar népi hagyományainkat, szokásainkat a különböző tantárgyakba úgy, hogy közben megőrizzük az előírt oktatási struktúrákat. Célunk volt bemutatni az ünnepek jelentőségét a családban, ugyanis ezen rituálék fontos részét képezik az értékek és szabályok megtanulásában, valamint a családi közösségi érzés kialakításában és fenntartásában. Ismertetjük a kultúra és az ünnepnapok szerepét a lokális közösségekben, illetve bemutatunk olyan kulturális szervezeteket, egyesületeket Kárpátalján, melyek segítenek népi hagyományainkat feleleveníteni, megőrizni és továbbörökíteni. Törekedtünk az elsődleges források felkutatására és ismertetésére.

A dolgozat empirikus kutatásra alapuló fő részében arra kerestük a választ, hogy a vizsgált településeken hogyan élnek meg az ünnepeiket, milyen mértékben ismerik, alkalmazzák népi kultúránk hagyományait, szokásait. Átfogó képet szerettünk volna kapni azzal kapcsolatban, hogy milyen változások mentek végbe húsz év alatt a családokban, az iskolákban és a lokális közösségekben az ünnepnapok megtartását illetően. Kutatásunkat kérdőíves lekérdezéssel és félig strukturált interjú módszerével végeztük el. A kérdőíves tényfeltárásban öt településről 64 4. osztályos diák segítette munkánkat, mely által megtudtuk milyen ünnepeket, népszokásokat, ismernek, hogyan készülnek fel bizonyos ünnepnapokra otthonaikban, valamint az iskolában. 19 interjúalany (alsó tagozatot oktató tanárnők, iskolai szervezőpedagógusok, KMKSZ elnökök, a lokális közösségekben élő polgárok) részvételével térképeztük fel a kutatott települések kulturális életét, a családon,

iskolán belüli hozzáállást az ünnepek kapcsán. Kutatásunk nem reprezentatív a beérkezett válaszok száma alapján, de az állapotfelmérés mutat egyfajta keresztmetszetet arról, hogy a kárpátaljai kis közösségek számára identitásmegőrző jelentéssel bír a néphagyományok jelenléte az életükben, még ha ezek erőteljes és kézzelfogható átalakuláson is mennek keresztül, melynek okaiként a külföldi munkavállalás kényszere, az asszimiláció és a közösségi élmények ritkulása rajzolódik ki. Éppen ezért látjuk kiemelten fontosnak az iskola és a pedagógusok szerepét ebben a heroikus feladatban.

A dolgozatban ötletgazdag megoldásokat, példákkal illusztrált javaslatokat, elképzeléseket kínálunk a pedagógusoknak arra, hogy miként lehet alkalmazni, igénybe venni a népi kultúra örökségeit a különböző tantárgyak témakörein belül, mely által fejleszthetik, erősíthetik a gyerekek nemzeti identitástudatát, valamint színesebbé, változatosabbá tehetik a tanórákat.

Biztosan állíthatjuk, hogy pedagógusként a kapott ismereteket és eredményeket, melyeket a dolgozatunkban összefoglaltunk, hasznosítani, alkalmazni fogjuk, illetve ajánljuk azon gyakorló pedagógusok figyelmébe, akik érdekeltek a hagyományőrzés szélesebb körű megismerésére és alkalmazására, valamint lényegesnek tartják a minket körülvevő világ pozitív értékeire való rávilágítást, melyben a hagyományok, népszokások megismertetése kiemelt helyen szerepel.

Резюме

У нашій дисертації ми дослідили зміни у святах та пов'язані з ними народні звичаї за останні двадцять років, які вплинули на школу, сім'ю та місцеву громаду. Актуальність теми полягає в тому, що збереження та передача наших народних культурних цінностей є надзвичайно важливою для дітей шкільного віку, адже традиції відіграють значну роль у розвитку дитячої ідентичності.

У теоретичній частині нашої дисертації даємо характеристику найважливіших основних етнографічних понять, характеризуємо свята. Ми пропонуємо представлення про спадщину нашої угорської народної культури, торкаючись також повсякденного життя дітей початкових класів, а також території Закарпаття загалом. Ми знайшли та описали першоджерела.

В основній частині дисертації на основі емпіричного дослідження ми намагалися знайти відповідь на те, як жителі з досліджуваних поселень проводять відпочинок, наскільки знають і застосовують традиції та звичаї нашої народної культури. Ми хотіли отримати повну картину змін, які відбулися за двадцять років у сім'ях, школах та місцевій громаді щодо святкування. Наше дослідження проводилося за допомогою анкетного опитування та методу напівструктурованого інтерв'ю. Опитування показує, що наявність народних традицій у житті місцевих жителів має значення для збереження ідентичності закарпатських малих громад, навіть якщо вони зазнають сильної та відчутної трансформації через працевлаштування за кордоном, асиміляцію та дефіцит досвіду громади.

У дисертації ми пропонуємо вчителям багаті ідеї, проілюстровані пропозиції щодо застосування та використання надбань народної культури в тематиці різних предметів, за допомогою яких вони можуть розвивати та зміцнювати усвідомлення національної самосвідомості дітей, а також збагачувати їх, розвивати та удосконалювати.

Ми можемо з упевненістю сказати, що як освітяни ми будемо використовувати, застосовувати та рекомендувати знання та результати, узагальнені в нашій дисертації, до уваги педагогів-практиків, які зацікавлені у ширшому пізнанні та застосуванні традицій, і вважаємо за важливе підкреслити позитивні цінності навколишнього світу, в якому чільне місце займає знайомство з традиціями та звичаями.

Felhasznált irodalom

Andrásfalvy Bertalan, Balassa Iván, Égető Melinda és mtsai. (2001): *Magyar néprajz, II. Kötet*. Akadémiai Kiadó, Budapest

Bagdy Emőke (1977): *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Tankönyvkiadó, Budapest

Balaton Katalin (2015): *Így tedd rá!: ünnepek a néphagyományban, hagyományos ünnepek az óvodában és az általános iskola alsó tagozatában*. Örök Stúdió Bt., Ráckeve

Bálint Sándor (2004): *Karácsony, húsvét, pünkösd*. Neumann Kht., Budapest

Barsi Ernő (1992): *Néprajz az általános iskola kezdő szakaszában*. OKI Iskolafejlesztési Központ-MKM Felsőoktatási és Kutatási Főosztálya-Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest

Bátori Mária, Dzjapko Zsuzsanna (2018): *Ábécéskönyv*, Szvit Kiadó, Lemberg

Bibik Nagyja Mihajlivna (Бібік Надія Михайлівна) (2018): *Нова українська школа: поради для вчителя*. Навчально-методичний посібник, Літера ЛТД, Київ.

Bibik Nagyja Mihajlivna, Bondarcsuk Halina Pavlivna (2018): *Felfedezem a világot, 1. osztály*. Bukrek Kiadó, Csernyivci

Bibik Nagyja Mihajlivna, Bondarcsuk Halina Pavlivna (2019): *Felfedezem a világot, 2. osztály*. Bukrek Kiadó, Csernyivci

Bíró Melinda, Gyula Szombathy, Juhász Imre, Széles-Kovács Kálmán, Váczi Péter (2015): *Mozgásos játékok*, Eszterházy Károly Főiskola Sporttudományi Intézet, Eger

Bocskai Béla (2008): *Lakodalmas népszokások Kárpátalján*. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár

Bogdán István (2003): *Régi magyar mulatságok*, Neumann Kht., Budapest

Bojko Vadim, Sztelymah Anasztaszia (Бойко Вадим, Стельмах Анастасія) (2007): *Свята і традиції українського народу*. Діса-Плюс, Київ

Boncz Imre (2015): *Kutatásmódszertani alapismeretek*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs

Borsos Mihály (2009): *Több nyelven egy hazában: ünnepek, emberek, történetek, hétköznapok, fotográfiák*. „Társalgó” Galéria, Budapest

Botlik József, Dupka György (1993): *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest

- Devecsery László (2000): *Ünnepelő, szokások, hagyományok, versek, mesék, dalok*. Ciceró Könyvkiadó, Budapest
- Dömötör Tekla (1983): *Naptári ünnepek, népi színjátszás*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Dömötör Tekla (2003): *Magyar népszokások*. Neumann Kht., Budapest
- Earl Babbie (2017): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó KFT., Budapest
- Erdész Sándor, Kríza Ildikó (1987): *Folklór és tradíció, III. Fejezet*. MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest
- Espán Margaréta (2015): *Hagyományok, nemzetiségek Kárpátalján*. PP Melnik M., Ungvár
- Esztergályos Jenő (1990): *Magyar ünnepek*. Apáczai Kiadó, Celldömölk
- Fedák Anita (2007): *Kongózás, muzsikálás, gubázás Kárpátalján*. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest
- Geszti Zsófia, Pákai Viktória, G. Tar Imola (2005): *Kultúrakutatás Kárpátalján*. Jankó János Néprajzi Egyesület (Budapest), Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár
- Granasztói Szilvia, Magyar Beck Anna (1979): *Ünnepsoroló*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest
- Gyárfásné Kincses Edit (1993): *Színes Kalendárium: Hagyományápoló olvasókönyv*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Györffy István (1939): *A néphagyomány és a nemzeti művelődés*. Egyetemi Néprajzi Intézet, Budapest
- Hilbert Tetjana Heorhijivna, Hrubijan Larisza Vasziljivna, Tarnovszka Szvitlana Sztepanivna, et al. (2020): *Felfedezem a világot, 3. osztály*. Szvit Kiadó, Lemberg
- Hilbert Tetjana Heorhijivna, Pavics Nina Mikolajivna, Tarnovszka Szvitlana Sztepanivna (2021): *Felfedezem a világot, 4. osztály*. Szvit Kiadó, Lemberg
- Hucan Leszja Andrijivna, Hrecenok Ljudmila Ivanivna, et al. (Гуцан Леся Андріївна, Гриценок Людмила Іванівна, et al.) (2019): *Трудове виховання молодших школярів в умовах реформування початкової освіти: монографія*. Національна академія педагогічних наук України інститут проблем виховання, Київ.
- Karácsony Molnár Erika, Kraiciné Szokoly Mária (1998): *Hon- és népismeret, néphagyomány az oktató-, nevelőmunkában*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest
- Katona Lajos (1982): *Folklór - Kalendárium*. Gondolat, Budapest

Kis Éva (1998): „Ünnep készül, boldog ünnep...”: óvodás és kisiskolás gyermekekhez szóló verses jelenetek, mesedramatizációk, bábjelenetek gyűjteménye. Szerzői magánkiadás, Hatvan

Kodály Zoltán, Gyórfy István, Viski Károly, et al. (1943): *A magyarság néprajza IV.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest

Kulbertné Virág, Zs. (1994): *Népi hagyományok felelevenítése az óvodai környezeti nevelésben.* In: *Iskolakultúra.* 1994. január 1., IV. évf., 13. szám

Lator-Pedruk Ilona, Pedruk János (2020): *Magyar nyelv és olvasókönyv, 3. osztály.* Szvit Kiadó, Lemberg

Lator-Pedruk Ilona, Pedruk János (2021): *Magyar nyelv és olvasókönyv, 4. osztály.* Szvit Kiadó, Lemberg

Lator-Pedruk Ilona, Pedruk János, Szerhijcsuk Julianna (2019): *Magyar nyelv és olvasókönyv, 2. osztály.* Szvit Kiadó, Lemberg

Lázár Katalin (1997): *Népi játékok.* Planétás Kiadói és Kereskedelmi Kft., Budapest

Maszol Ljudmila Mihajlovna, Hajdamaka Anatolij Vasziljovics, Kolotyilo Oksana Mikolajivna (2018): *Művészet, 1. osztály.* Szvit Kiadó, Lemberg

Maszol Ljudmila Mihajlovna, Hajdamaka Anatolij Vasziljovics, Kolotyilo Oksana Mikolajivna (2019): *Művészet 2. osztály.* Bukrek Kiadó, Csernyivci

Maszol Ljudmila Mihajlovna, Hajdamaka Anatolij Vasziljovics, Kolotyilo Oksana Mikolajivna (2020): *Művészet 3. osztály.* Bukrek Kiadó, Csernyivci

Maszol Ljudmila Mihajlovna, Hajdamaka Anatolij Vasziljovics, Kolotyilo Oksana Mikolajivna (2021): *Művészet, 4. osztály.* Bukrek Kiadó, Csernyivci

Mitták Ferenc (1998): *Történelmi pillanatok: jeles ünnepek, évfordulók.* Tóth Könyvkereskedés, Debrecen

Molnár V József (1998): *Kalendárium.* Örökség Könyvműhely

N. Kollár Katalin, Szabó Éva (2004): *Pszichológia pedagógusoknak,* Osiris Kiadó, Budapest

Ortutay Gyula (1979): *A magyar folklór.* Tankönyvkiadó, Budapest

Rábai Attila, Rosta Erzsébet (2007): *Hiedelmek, hagyományok, babonák - A világ minden tájáról,* Korona Kiadó KFT.

Riskó György (1999): *Kárpátaljai betlehemes játékok,* Ugocsa Print, Nagyszőlős

Svjatokum Okszana (Оксана Святокум) (2010): *Державні свята України.* Ранок, Харків

- Szakolczai Attila (2013): *Az 1956-os forradalom és szabadságharc*. Kossuth Kiadó
- Tátrai Zsuzsanna, Karácsony Molnár Erika (1997): *Jeles napok, ünnepi szokások*. Planétás Kiadó, Budapest
- Tóth Károly (1994): *Adventtől szép pünkösöd napjáig*. Hajdúhadházi Gyermekekért Alapítvány, Debrecen
- Utnik-Strugala Monika (Утник-Стругала Моніка) (2020): *Йдуть свята. Про Різдо, святого Миколая й новорічні традиції на світі*. Урбіно, Львів
- Vasvári Zoltán (1996): *A néprajzi oktatás-nevelés lehetőségei az általános iskolában*. ELTE BTK Néprajz Tanszék, Budapest
- Voigt Vilmos (1972): *A folklór esztétikájához*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest
- Voigt Vilmos (1987): *Modern magyar folklórisztikai tanulmányok*. Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen
- Voigt Vilmos (1998): *A magyar folklór*. Osiris kiadó, Budapest
- Andrásfalvy Bertalan, Balassa M. Iván, Balogh István, et al.: (1987): *Magyar néprajzi lexikon. III. (töredék)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, interneten: <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/3-2048.html> (Hozzáférés ideje: 2022. 01.13.)
- Andrásfalvy Bertalan, Balassa M. Iván, Balogh István, et al.: (1981): *Magyar néprajzi lexikon. IV. (töredék)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, interneten: <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/4-36.html> (Hozzáférés ideje: 2022. 01.13.)
- Balassa Iván – Ortutay Gyula (1979): *Magyar néprajz*. Dürer Nyomda, Békéscsaba, interneten: <https://mek.oszk.hu/02700/02789/html/165.html> (Hozzáférés ideje: 2022. 01.13.)
- Birjuk Ljudmila, Kudlaj Jevhen, et al. (Бірюк Людмила, Кудлай Євген, et al.) (2021): *Конституція України*. Київ, ВАІТЕ, interneten: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/commemorative_constitution_2021.pdf (Hozzáférés ideje: 2022. 03.03.)
- Berényiné Lami Mónika (2009): *A felsőgalgamenti parasztság élete képekben, írásokban*. COMP-Press Kft., interneten: https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/szlovakok/puspokhatvan/a_felsogalgamenti_parasztsag_elete/pages/008_az_emberi_elet.htm (Hozzáférés ideje: 2022. 03.06.)
- Csurgó Bernadett, Szatmári Anita (2014): *Vidéki kultúra, helyi közösség és lokális identitás*. interneten: http://real.mtak.hu/18763/7/201403_03_csurgo_szatmari_0-1.pdf (Hozzáférés ideje: 2022. 02.13.)

Elblinger Csaba (2013): *A családi rituálék szerepe a családi identitáskonstrukciókban. Doktori értekezés.* Pécs, interneten: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15183/elblinger-csaba-phd-2013.pdf?sequence=1&>

Falus Katalin, Földes Petra, Vajnai Viktória (2012): *Kulcskompetenciák komplex fejlesztése. Modellek és jó gyakorlatok.* Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, interneten: <https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/kulcskompetencia.pdf> (Hozzáférés ideje: 2021. 12.13.)

isAllowed=y (Hozzáférés ideje: 2021. 11.06.)

Hrinevich Lilia Mihajlivna, Elkin Olekszandr Borisovics, Kalasnyikova Svitlana Andrijivna, et al. (Гриневич Лілія Михайлівна, Елькін Олександр Борисович, Калашнікова Світлана Андріївна, et al.) (2016): *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи.* interneten: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf> (Hozzáférés ideje: 2022. 01.13.)

Kántor Judit, Rigó Róbert (2013): *Kompetenciafejlesztési lehetőségek a hon- és népismeret területén.* Szegedi Tudomány Egyetem, Szeged, interneten: http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Kompetenciafejlesztési_lehetsgek_a_hon_s_npis_mere_t_terletnV2/index.html (Hozzáférés ideje: 2021. 12.09.)

Korpics Márta (2011): *Az interkulturális kommunikáció.* Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pécs, interneten: http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/interkult_komm/2_a_kultra_fogalma_modellek_s_elmletek_a_kultrrl.html (Hozzáférés ideje: 2022. 02.13.)

Kovács János (1901): *Szeged és népe,* Endrényi Imre könyvnyomda, Szeged, interneten: https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/szeged/szeged_es_nepe/pages/027_babonak_babonas_joslasok.htm (Hozzáférés ideje: 2021. 10.06.)

Lengyelné Molnár Tünde (2013): *Kutatástervezés.* Eszterházy Károly Főiskola nyomdája, Eger, interneten: <https://mek.oszk.hu/14400/14492/pdf/14492.pdf> (Hozzáférés ideje: 2022. 02.13.)

Ortutay Gyula (1980): *Magyar néprajzi lexikon,* Akadémiai Kiadó, Budapest, interneten: <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-2038.html> (Hozzáférés ideje: 2021. 10.06.)

P. Punykó Mária - Hutterer Éva (2004): *Egyedem, begyedem tengertánc, Kárpátaljai gyermekmondókák*, PoliPrint, Ungvár, interneten: http://kmpsz.uz.ua/images/kiadvanyok/ppm_he_egyedem.pdf (Hozzáférés ideje: 2021. 09.16.)

Szabó Ildikó, Szatmáry Nóra, Ligeti György, et al.: (2006): *Új pedagógiai szemle*. Országos Közoktatási Intézet, Budapest, interneten: <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00105/2006-07-ta-Szabo-Nemzeti.html> (Hozzáférés ideje: 2022. 03.06.)

Weboldalak:

Balakireva Olga Nikolaevna (Балакірева Ольга Миколаївна) (2013): *Ставлення до День Незалежності України*. Internetes forrás: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2013/07/138-142__no-3__vol-46__2013__UKR.pdf (Hozzáférés ideje: 2022. 01.14.)

Barabás Jenő (é.n.): *Néprajzi csoport*. In: Arcanum. Internetes forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/neprajzi-csoport-7358F/> (Hozzáférés ideje: 2022. 03. 15.)

Biszak Sándor (é.n.): *Az égitestek ismerete. Tájékozódás térben és időben*. In: Arcanum Internetes forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/vii-nepszokas-nephit-nepi-vallasossag-A33C/nephit-nepi-tudas-AF9E/nepi-termeszetiismeret-B412/az-elettelen-termeszet-B41E/az-egitestek-ismerete-tajekozodas-terben-es-idoben-B41F/> (Hozzáférés ideje: 2022. 03. 09.)

Biszak Sándor (é.n.): *Szeptember 29. Mihály napja*. In: Arcanum Internetes forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/vii-nepszokas-nephit-nepi-vallasossag-A33C/szokasok-A355/jeles-napok-unnepi-szokasok-A596/szeptember-A867/szeptember-29-mihaly-napja-A871/> (Hozzáférés ideje: 2021. 10. 11.)

Csepivszka ZOS I-III sztupeňiv (Чепівська ЗОШ I - III ступенів), Csepei Középiskola (é. n.): *Сайт НВК "Чепівська загальноосвітня школа I - III ступенів - дошкільний навчальний заклад"*. Internetes forrás: <http://chepa.at.ua/> (Hozzáférés ideje: 2020.10.05.)

Csonka-Takács Eszter (2011): *Év-Kör-Kép, ünnepek és hétköznapiak*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, interneten:

http://skanzen.hu/uploaded_files/dokumentumok/sk-evkorkep.pdf (Hozzáférés ideje: 2022. 03. 20.)

Csurman-Puskás Anikó (2019): *Felhangolva: a Sodró együttes*. In: Kárpátalja.ma, 2019.02.24. Internetes forrás: <https://karpatalja.ma/kultura/felhangolva/felhangolva-a-sodro-egyuttas/> (Hozzáférés ideje: 2022.03.15.)

Dömötör Tekla (é.n.): *Naptári ünnepek*. In: Arcanum. Internetes forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/naptari-unnepek-73522/> (Hozzáférés ideje: 2022. 01.11.)

Espán Margaréta (2013): *A „nevetlen” falu*. In: Kárpátalja, 2013.08. 23., 658. szám. Internetes forrás: <https://karpataljalap.net/2013/08/23/nevetlen-falu> (Hozzáférés ideje: 2021.11.07.)

Espán Margaréta (2013): *Kis falu nagy múlttal*. In: Kárpátalja, 2013.08.02., 655. szám. Internetes forrás: <https://karpataljalap.net/2013/08/02/kis-falu-nagy-multtal> (Hozzáférés ideje: 2021.10.15.)

Faragó Anna Angelika (2015): *A hon- és népismeret oktatás kérdései*. In: *Iskola és Honismeret*. Internetes forrás: <https://honismeret.hu/honismeret-folyoirat/a-hon-es-nepismeret-oktatas-kerdesei>. (Hozzáférés ideje: 2021. 09.16.)

Gál Adél (2012): *Szilveszteri szokások, hiedelmek*. In: Kárpátalja.ma, 2012.12.31. Internetes forrás: <https://karpatalja.ma/karpatalja/szines/szilveszteri-szokasok-hiedelmek/> (Hozzáférés ideje: 2022.03.15.)

Györgyi Erzsébet, (é. n.): *Húsvéti tojás, hímes tojás, írott tojás, piros tojás*. In: Arcanum, Internetes forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/h-7297A/husveti-tojas-himes-tojas-irott-tojas-piros-tojas-72BC3/> (Hozzáférés ideje: 2021. 10. 10.)

Hoppál Mihály (é.n.): *Aranyos víz, aranyvíz*. In: Arcanum. Internetes forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/a-a-71E01/aranyos-viz-aranyviz-71F3E/> (Hozzáférés ideje: 2022. 03. 20.)

Horváth Magdolna (2008): *Hagyomány és ünnep a családban*. Internetes forrás: <https://www.koloknet.hu/életmod/szabadido/unnep/hagyomany-es-unnep-a-csaladban/> (Hozzáférés ideje: 2021.10. 25.)

Illes Hilda (2019): *A családi rituálék fontossága*. In: Hétköznapi pszichológia. Internetes forrás: https://7koznap.blog.hu/2019/12/13/a_csaladi_ritualek_fontossaga (Hozzáférés ideje: 2021.11. 20.)

Imréné Koljadzin Natália (2020): *Húsvéti népszokások Ukrajnában*. In: Az Országos Idegennyelvű Könyvtár blogja. Internetes forrás: <https://blog.oik.hu/husveti-nepszokasok-ukrajnaban/> (Hozzáférés ideje: 2022. 02.23.)

Kapitány Ágnes, Kapitány Gábor (2012): *Az ünnep mint emlékezés és az emlékezés mint ünnep*. In: Jelkép. Internetes forrás: https://communicatio.hu/jelkep/2012/1_4/kapitany_agnes_kapitany_gabor.htm (Hozzáférés ideje: 2021.10. 25.)

Kárpátalja (2011): *Falu a Tisza és a Fekete – víz között*: 2011.10.21., 562. szám. Internetes forrás: <https://karpataljalap.net/2011/10/21/falu-tisza-es-fekete-viz-kozott>, (Hozzáférés ideje: 2021.10.05.)

Kárpátalja (2015): *Ők is öregbítik Visk jó hírét. Népi zenekar a Felső-Tisza-vidéken*: 2015. október 28., 772. szám. Internetes forrás: <https://karpataljalap.net/2015/10/28/ok-oregbitik-visk-jo-hiret> (Hozzáférés ideje: 2022.03.15.)

Kárpátalja (2018): *Ortodox pünkösdöt ünnepelnek*: 2018. május 27. Internetes forrás: <https://karpataljalap.net/2018/05/27/ortodox-punkosdot-unnepelnek> (Hozzáférés ideje: 2022.03.16.)

Kárpátalja (2021): *Tízéves a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet*: 2021. november 30., 1086. szám. Internetes forrás: <https://karpataljalap.net/2021/11/30/tizeves-pro-cultura-subcarpathica-civil-szervezet> (Hozzáférés ideje: 2022.02.05.)

Kárpáthír (2017): *Húsvéti szokások és hagyományok Kárpátalján*: 2017. április 17. Internetes forrás: <https://karpathir.com/2017/04/17/husveti-szokasok-es-hagyomanyok-karpataljan/> (Hozzáférés ideje: 2022.03.15.)

Kárpátinfo.net (é.n.): *Batár (Botar)*. Internetes forrás: <https://www.karpatinfo.net/uticel/batar-botar> (Hozzáférés ideje: 2021.10.15.)

Kárpátinfo.net (é.n.): *Feketeardő (Csornotisziv)*. Internetes forrás: <https://www.karpatinfo.net/uticel/feketeardo-csornotisziv>, (Hozzáférés ideje: 2021.10.12.)

Kárpátinfo.net (é.n.): *Szőlősgyula (Gyula)* Internetes forrás: <https://www.karpatinfo.net/uticel/szolosgyula-gyula>. (Hozzáférés ideje: 2021.10.15.)

Kárpátinfo.net (é.n.): *Uticél Csepe (Csepa)*. Internetes forrás: <https://www.karpatinfo.net/uticel/csepe-csepa> (Hozzáférés ideje: 2021. 10. 05.)

Kárpátinfo.net.ua (é.n.): *Kokas Banda*. Internetes forrás: <https://www.karpatinfo.net.ua/szaknevsor/167-kokas-banda> (Hozzáférés ideje: 2022.03.15.)

Kárpáty Zoltán (2018): *Farsangi szokások Kárpátalján*. In: Kárpátalja múltja jelene. Internetes forrás: <https://karpatalja.cafeblog.hu/2018/01/05/farsangi-szokasok-karpataljan/> (Hozzáférés ideje: 2022.03.16.)

KMKSZ (é. n.): *Bemutakozó*. Internetes forrás: <https://kmksz.com.ua/magunkrol/> (Hozzáférés ideje: 2022. 03.09.)

KMKSZ (é.n.) *Gyula*. Internetes forrás: <https://kmksz.com.ua/szervezet/alapszervezetek/gyula/> (Hozzáférés ideje: 2021.10.15.)

Kósa László (é.n.): *Nemzetiség*. In: Arcanum. Internetes forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nemzetiseg-73551/> (Hozzáférés ideje: 2022.03.10.)

Lajos Mihály (2021): *Néphagyományok a karácsonyi ünnepkörben András-naptól vízkeresztig*. In: Kárpátalja: 2021. december 24., 1089. szám Internetes forrás: <https://karpataljalap.net/2021/12/24/nephagyomanyok-karacsonyi-unnepkorben> (Hozzáférés ideje: 2022.03.16.)

Magda Erzsébet (é.n.): *Jeles napok, hiedelmek, hagyomány*. In: Arcanum. Internetes forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/SzazMagyarFalu-szazmagyar-falu-1/ketegyhaza-7BC4/jeles-napok-hiedelmek-hagyomany-7E12/> (Hozzáférés ideje: 2022. 02. 12.)

Ministersztvo osvitye i nauke Ukrajinie (Міністерство освіти і науки України) (2021): *Міжнародний день захисту дітей 2021*. Internetes forrás: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/mizhнародni-ta-vseukrayinski-zahodi/mizhнародnij-den-zahistu-ditej-2021> (Hozzáférés ideje: 2020.10.05.)

Mori Jevhenij (Морі Євгеній) (2021): *День святого Миколая: історія свята, традиції та прикмети*. Internetes forrás: <https://suspilne.media/5115-den-svatogo-mikolaa-istoria-svata-tradicii-ta-prikmeti/> (Hozzáférés ideje: 2022. 03.14.)

Nakaz: №87 (Наказ: №87) (2018): *Державний стандарт початкової освіти*. In: Кабінет Міністрів України. Internetes forrás: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf> (Hozzáférés ideje: 2021. 12.13.)

Nakaz: №668. (Наказ: №668) (2019): *Нова українська школа*. In: Міністерство освіти і науки України. Internetes forrás: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (Hozzáférés ideje: 2021. 12.13.)

Nakaz: №903. (Наказ: №903) (2017): *Концепція Нової української школи*. In: Державна Наукова Установа Internetes forrás: <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/> (Hozzáférés ideje: 2021.11. 25.)

Nemzeti Művelődési Intézet (2018): *Átadták a Hungarikum-média- és a Hungarikum-díjakat*. Internetes forrás: <https://nmi.hu/2018/01/25/atadtak-a-hungarikum-media-es-a-hungarikum-dijakat/> (Hozzáférés ideje: 2022. 02.23.)

Nevetlenfolivszkoyi Zakladi Zahalnoyi Serednoyi Osviti (Неветленфолівської Заклади Загальної Середньої Освіти, Nevetlenfalui Középiskola) (é.n.): *Üdvözöljük a Nevetlenfalui középiskola honlapján*. Internetes forrás: https://neki.ucoz.ua/index/informacija_pro_sajt/0-2 Hozzáférés ideje (2022.03.10.)

Németh Takács Henrietta (2019): *Laca-napi babonák, népszokások és hiedelmek*. In: Kőrkep.sk. Internetes forrás: <https://korkep.sk/cikkek/kultura/2019/12/13/luca-napi-babonak-nepszokasok-es-hiedelmek/> (Hozzáférés ideje: 2022. 03.26.)

Oleksandra Shavchenko Yakivna, Roman Shiyan Bohdanovics (Савченко Олександра Яківна, Шиян Роман Богданович) (2018): *Навчальні програми для 1-4 класів*. In: Міністерство освіти і науки України Internetes forrás: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (Hozzáférés ideje: 2021. 12.13.)

Pásztor Péter (2018): *Karácsonyi hagyományok kárpátaljai magyar szemmel*. In: Felvidék.ma. Internetes forrás: <https://felvidek.ma/2018/12/karacsonyi-hagyomanyok-karpataljai-magyar-szemmel/> (Hozzáférés ideje: 2022.03.16.)

Péntek Orsolya (2016): *A kiszehajtás, a villőzés és a vizezés*. In: Magyar hírlap, 2016. március 26. Internetes forrás: https://www.magyarhirlap.hu/kultura/A_kiszehajtas_a_villozes_es_a_vizezes (Hozzáférés ideje: 2022.03. 25.)

Pikulina Karina (Пікуліна Каріна) (2021): *День праці 1 травня: історія дня та традиції святкування в Україні*. In: УНІАН, Інформаційне Агентство. Internetes forrás: <https://www.unian.ua/lite/holidays/den-praci-1-travnya-istoriya-dnya-ta-tradiciji-svyatkuvannya-v-ukrajini-11404384.html> (Hozzáférés ideje: 2022. 01.14.)

Porosenko Petro Olekszijovics (Порошенко Петро Олексійович) (2017): Про освіту. Київ. Internetes forrás: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Hozzáférés ideje: 2021.11.10.)

Sárosdy Virág (2020.03.25.): *Mire jó a lapbook?* In: Skillo Internetes forrás: <https://skillo.hu/kategoria/lapbook/> (Hozzáférés ideje: 2021. 10. 10.)

Sz. n. (2013): *Pro Cultura Subcarpathica*. In: Itt magyarul is. Internetes forrás: <https://ittmagyarulis.hu/item/pro-cultura-subcarpathica/> (Hozzáférés ideje: 2022. 03. 09.)

Tóth Noémi (2020): *A családi rituálék ereje és fontossága*. In: Mindset pszichológia. Internetes forrás: <https://mindsetpszichologia.hu/a-csaladi-ritualek-ereje-es-fontossaga> (Hozzáférés ideje: 2021.11. 20.)

Usztimenko Jevhen (Устименко Євген) (2021): *Коли в Україні святкують День матері: історія та традиції свята у різних країнах*. Internetes forrás: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2021-11-28/kogda-v-ukraine-prazdnuyut-den-materi-istoriya-i-traditsii-prazdnika-v-raznyih-stranah/251131> (Hozzáférés ideje: 2022. 01.14.)

Varga Szilvia (2010): *Mit nevezünk kompetencia alapú oktatásnak?* In: Sulinet. Internetes forrás: <https://hirmagazin.sulinet.hu/hu/pedagogia/mit-nevezunk-kompetencia-alapu-oktatásnak> (Hozzáférés ideje: 2021.11. 25.)

Verebélyi Kincső (2004): *Népszokások*. Internetes forrás: <http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Neprajz/82Vereb%E9lyi/fooldal/index.html> (Hozzáférés ideje: 2021.12. 21.)

Villányi László (2009): *Az ünnep szerepe*. In: Szent István Egyetem: XI. évfolyam, 2009/ 3. szám. Internetes forrás: <http://ujzag.szie.hu/node/770> (Hozzáférés ideje: 2021.10. 25.)

Verhovna Rada Ukrajini (Верховна Рада України) (2022): *Про освіту*. Документ 2145-VIII, Internetes forrás: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Hozzáférés ideje: 2022.04. 25.)

Zakarpatzka oblaszty. Informacijna systema upravlinnya osvitoju (Закарпатська область. Інформаційна система управління освітою) (2021): *Дюлянська гімназія*. Internetes forrás: <https://zk.isuo.org/schools/view/id/18842> (Hozzáférés ideje: 2022.02.15.)

Zakarpatzka oblaszty. Informacijna systema upravlinnya osvitoju (Закарпатська область. Інформаційна система управління освітою) (2021): *Ченівський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів*. Internetes forrás: <https://zk.isuo.org/schools/view/id/18872> (Hozzáférés ideje: 2022.02.15.)

Zakarpatszka oblaszty. Informacijna systema upravlinnya osvitoju (Закарпатська область. Інформаційна система управління освітою) (2021): *Чорнотисівський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів*. Internetes forrás: <https://zk.isuo.org/schools/view/id/18874> (Hozzáférés ideje: 2022.02.15.)

Zsoldi Tímea (2019): *„Tenni az Isten felé pár lépést” – Meggyújtották a hit gyertyáját Beregszászban*. In: Kárpátalja.ma, 2019.12.02. Internetes forrás: <https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/tenni-az-isten-fele-par-lepest-meggyujtottak-a-hit-gyertyajat-beregszaszban/> (Hozzáférés ideje: 2022.03.16.)

Melléklet

Adatközlők

Az interjú által végzett kutatás résztvevői

Szőlősgyula:

1. H. M. (1965) a helyi alapszervezeti elnök (KMKSZ) 2011 óta
2. P. E. (1990) alsó tagozatos tanárnő a Szőlősgyulai Gimnáziumban
3. D. M. (1979) szervezőpedagógus a Szőlősgyulai Gimnáziumban
4. P. Sz. (1975) szőlősgyulai lakos, jelenleg nem dolgozik

Feketeardó:

5. V. S. (1957) a helyi alapszervezeti elnök (KMKSZ) 2013 óta
6. P. E., (1967) alsó tagozatos tanárnő a Feketeardai Középiskolában
7. N. A. (1992) szervezőpedagógus a Feketeardai Középiskolában
8. P. E. (1960) feketeardai lakos, nyugdíjas

Csepe:

9. Sz. L. (1941) a helyi alapszervezeti elnök (KMKSZ) 1994 óta
10. P. Á. (1980) alsó tagozatos tanárnő a Csepei Középiskolában
11. B. O. (1970) szervezőpedagógus a Csepei Középiskolában
12. K. I. (1975) csepei lakos, óvónő

Nevetlenfalu:

13. B. K. (1948) a helyi alapszervezeti elnök (KMKSZ) 2002 óta
14. Sz. A. (1968) alsó tagozatos tanárnő a Nevetlenfalui Középiskolában
15. B. M. (1977) szervezőpedagógus a Nevetlenfalui Középiskolában
16. M.M. (1943) nevetlenfalui lakos, nyugdíjas

Batár:

17. Sz. A. (1973) a helyi alapszervezeti elnök (KMKSZ) 2002 óta
18. K. M. (1974) alsó tagozatos tanárnő a Batári Elemi Iskolában
19. Sz. T. (1963) batári lakos, nyugdíjas

A kérdőíves lekérdezés résztvevői az alábbi oktatási intézmények 4-ik osztályos tanulóit

1. Szőlősgyulai Gimnázium: 13 diák
2. Feketeardai Középiskola: 11 diák
3. Csepei Középiskola: 11 diák
4. Nevetlenfalui Középiskola: 15 diák
5. Batári Elemi Iskola: 14 diák

Táblázatok jegyzéke

1. sz. táblázat: *Hagyományos ételek húsvétkor*.....80
2. sz. táblázat: *Az interjúalanyok által ismert, alkalmazott kántáló énekek*.....81
3. sz. táblázat: *Az ünnepi asztal terítése karácsonykor a kutatott településeken*.....82

Ábrák jegyzéke

1. sz. ábra: *A kérdőíves kutatásban részt vevő diákok számszerinti megoszlása*.....40
2. sz. ábra: *A szőlősgyulai diákok kedvenc ünnepei*.....45
3. sz. ábra: *A szőlősgyulai tanulók kedvenc részei a farsangi multságokon*.....47
4. sz. ábra: *A feketeardai diákok legkedveltebb ünnepnapjai*.....48
5. sz. ábra: *A Csepei Középiskolában tanuló diákok kedvenc ünnepei*.....51
6. sz. ábra: *A nevetlenfalui tanulók kedvenc ünnepei*.....53
7. sz. ábra: *A Nevetlenfalui Középiskolában tanuló gyerekek kedvenc programjai a farsangi bálokon*54
8. sz. ábra: *A batári iskolások legkedveltebb ünnepei számszerűsítve*.....56
9. sz. ábra: *A Batári Elemi Iskolában tanuló diákok kedvelt részei a farsangi rendezvényeken*57
10. sz. ábra: *A diákok által ismert ünnepek az összesített eredmények alapján*.....58
11. sz. ábra: *Az ünnepek különlegessége az alábbiakban rejlik a diákok véleménye alapján*.....59
12. sz. ábra: *A tanulók kedvenc ünnepei összesítve*.....59
13. sz. ábra: *Az iskolai rendezvények jellemzői*.....60
14. sz. ábra: *Karácsonyi hagyományok és szokások a tanulók körében az összesített eredmények szerint*.....61
15. sz. ábra: *A diákok ünnepi szokásai húsvétkor*.....61
16. sz. ábra: *Miklós nap (Mikulás) során alkalmazott szokások a tanulók körében*....62
17. sz. ábra: *A tanulók szürettel kapcsolatos szokásai és hagyományai*.....63
18. sz. ábra: *A kedvenc farsangi programok a tanulók körében az összesített eredmények alapján*.....63
19. sz. ábra: *A tanulók felkészülése anyák napjára*.....64
20. sz. ábra: *A diákok születésnapi ünneplésének módjai*.....64

21. sz. ábra: Az alsó tagozatot oktató tanárnők szakmai munkásságának intervallum.....	65
22. sz. ábra: Az iskola kezdésekor a diákok ismeretsége az ünnepekkel és hagyományokkal kapcsolatban.....	67
23. sz. ábra: A szervezőpedagógusok szakmai tevékenységének időintervalluma.....	69
24. sz. ábra: Az ünnepek, rendezvények elhalványulásának okai a vizsgált településeken.....	75
25. sz. ábra: A kántálás, mint népi hagyomány egyre inkább feledésbemerülésének okai a vizsgált településeken.....	81

1. sz. melléklet: Javaslatok a hagyományörzés lehetőségeire első osztályban

1.osztály	
Ábécéskönyv (Bátori, Dzjapko, 2018)	
Téma: A gyümölcsösben	
Kiemelhetjük a szőlőt a többi gyümölcs közül, mesélhetünk arról, hogy ehhez a terméshez mennyi sok hagyomány és népszokás köthető. Beszélhetünk a szüreti mulatságokról is, melyekhez az alábbi szokások kapcsolódnak: lovas felvonulások, szőlőfürtökkel díszített termék, táncmulatság, stb. Felhasználhatóak a következő tevékenységek a tanórán: népmesék, történetek olvasása a szőlővel és a szürettel kapcsolatban; mondókák, dalok, szólások, közmondások, népi hiedelmek gyűjtése a szőlőről, szüretről. Népi játékok tanulása, például: Lipem, lopom a szőlőt, stb.	
Téma: Évszakok: tavasz, nyár	
Gondolattérkép készítése a gyerekekkel közösen, melynek célja könnyebben elsajátítani az új tananyagot azáltal, hogy azt nem csak megbeszéljük, hanem egy vizuális rendszerbe is beillesztjük. Készíthetünk két külön gondolattérképet, egyet a tavaszról és egyet a nyárról. Feltüntethetjük a térképeken az adott évszakhoz köthető ünnepeket is, s a hozzájuk társítható hagyományokat. A feladat elkészítéséhez használhatunk otthonról hozott képeket vagy egyénileg készült rajzokat is.	
Téma: A gólyák	
A néphit a termékenység, a hűség, a bőség, és az anyai gondoskodás jelképének tekinti a gólyát, úgy tartják, hogy szerencsét hoz a házhoz. Számtalan babona és hiedelem köthető a gólyákhoz, melyeket ismertethetünk a diákokkal, pl.: A gólya fészket el ne pusztítsd, mert leég a házad (Kovács, 1901). Énekelhetjük akár a Gólya, gólya gilice népdalt	
Téma: A búza	
Meséljünk a gyerekeknek a különböző vetési és aratási szokásokról, hiedelmekről, a Luca napi búzaültetésről (Németh, 2019)	

<i>Téma: Játékok</i>
Magyar népi mozgásos játékok ismertetése, eljátszása, mely a komoly feladatok közepette emészthetőbbé teszi a tanórákat. Pl.: Hármazás, Libásdi, Benn a bárány, kinn a farkas, stb. (Lázár, 1997)
Felfedezem a világot (Bibik, Bondarcsuk, 2018)
<i>Téma: Hogyan törődöm az egészségemmel?</i>
Különbféle közmondásokra, szólásokra, népi hiedelmekre hívhatjuk fel a figyelmet, mint például: A tisztaság fél egészség; a mák, a bab és a borsó biztosította a bőséget; a fokhagyma megőrizte az egészséget; a méz megédesítette az életet; a tojás a termékenység, a teremtés és az újjászületés jelképe, stb. Elmesélhetjük, hogy karácsonykor az a népszokás, hogy a család a kútba dobott egy almát, amit vízkeresztkor kihúztak, majd közösen elfogyasztottak, hogy megőrizzék az egészségüket (Györgyi, é.n.).
<i>Hogyan tudhatom meg, hogy itt a tavasz?</i>
Időjárással, gazdálkodással kapcsolatos hiedelmek ismertetése, például: Március 18-21. – Sándor, József, Benedek, zsákban hozzák a meleget. Március 18. (Sándor nap) – a néphit szerint az első meleg hozó nap. Mesélhetünk a kiszehajtásról, és a villözésről is. A kiszehajtás a tél, s vele együtt minden rossznak, betegségnek és bajnak jelképes elűzése. A villözés során a tavasz beköszöntét jelezték (Péntek, 2016).
<i>Téma: Tavaszi munkák</i>
A földműveléshez fontos tényező az időjárás, ezért számos népi szokás maradt fenn, hogy mikor is érdemes ezzel foglalkozni. Magyarázzuk el a gyerekeknek a következő naptári napokat, melyekhez köthetőek ezek a tevékenységek: március 25 (gyümölcsfák oltásának ideje), április 25 (búzaszentelés), május 4 (Az e napon ültetett kukorica bőségesen megterem), stb. (Csonka-Takács, 2011).
<i>Téma: Különbözőek vagyunk, de mindannyian egy világban élünk</i>
Mondjuk el, hogy milyen fontos tisztelni a másikat, elfogadni olyannak, amilyen. Hozzuk fel példának a magyar és ukrán nemzetiségeket, beszéljünk arról, hogy melyek azok a szokások, ünnepek melyek azonosak, illetve eltérők.
Művészet (Maszol, Hajdamaka, et al., 2018)
<i>Téma: Őszi vásár</i>
A gyerekekkel ismertethetjük a szürettel kapcsolatos hagyományokat, népdalokat, népi játékokat. Megbeszélhetjük, hogyan mennek/mentek végbe az adott településen a szüreti multságok. Ezzel kapcsolatban applikálhatnak, gyurmázhatnak a gyerekek szülőgerezdet, saját kreativitásukra bízva.
<i>Téma: Örvendjete! Jön az ünnep</i>
Beszélhetünk a karácsonyhoz köthető népi hagyományokról, pl.: betlehemezésről, kántálásról,

ostyahordásról, pásztorjárásról, illetve énekelhetünk karácsonyi népdalokat is, mielőtt elkezdénénk a finommotorikai tevékenységet.
Téma: A húsvéti csoda
A gyerekek készíthetnek színes papírból hímes tojásokat, melyet aztán magyar népi motívumokkal díszíthetnek. Beszélhetünk a húsvéti népszokásokról, hagyományokról. Mutathatunk különböző népi technikával készült tojásfestési módszereket (berzselés, viaszlevonásos technikák, stb.), melyek ismeretesek településeiken.
Téma: Hivatásos művészek
A témakörön belül megbeszélhetjük a gyerekekkel, hogy milyen emlékművek találhatóak a településünkön és a szomszédos falvakban/városokban, melyek a magyar emlékművek és milyen történet köthető hozzájuk.
Téma: Vidám utazás különböző színházakba és filmszínházba
A könyvben megadott népmesén (Kisgömböc) túl megismertethetjük a gyerekeket magyar népmesével is, pl.: Az állatok beszéde, Nyúlásztor.

2. sz. melléklet: *A néphagyományok integrálásának lehetőségei példákkal illusztrálva a 2-ik osztályos Magyar nyelv és olvasókönyv, a Felfedezem a világot és a Művészet tankönyvekben*

2. osztály
Magyar nyelv és olvasókönyv (Lator, Pedruk, et al., 2019)
Téma: Az o, ó betű a szavakban
Kereshetünk olyan népi szólásokat, közmondásokat, melyekben szerepelnek az o, ó betűk, különböző feladatokat készíthetünk hozzá, pl. írd le helyesen az alábbi közmondást vagy pótolj a hiányzó betűket, stb. Ilyen közmondás lehet például: Addig jár a korsó a kútra, míg el nem törik; A harag rossz tanácsadó, stb.
Téma: A j hang kétféle jelölése
Keressünk olyan mondókákat, melyekben jól érzékelhető a j és az ly betűk közti eltérés. Választhatunk akár egy népmese részletet is, melyekhez társítunk valamilyen feladatot az életkorúknak megfelelően.
Téma: Szótagolás, elválasztás
Választhatunk akár egy népdalt, esetleg ha ünnep közeledik, egy hozzá kapcsolható éneket, melyhez feladatot találunk ki
Téma: Mackómese
A témánál megemlíthetjük, hogy a medvéhez is köthető időjárást előrejelző népi hiedelem, mely

szerint ha február másodikán szép, napos idő tapasztalható (vagyis a medve meglátja az árnyékát) akkor még sokáig tart a tél, ha viszont borult az idő (azaz a medve nem látja meg az árnyékát), hamarosan beköszönt a tavaszi időjárás.

Téma: Farsang

A magyar farsangi szokások nagy része néphagyományokra épül, szervesen hozzátartoztak a jókívánságmondó szokások, melyekkel igyekeztek az emberek biztosítani a következő évre a jó termést, a szerencsét és az állatok egészségét. Szokás volt ilyenkor a farsangi bálók rendezése, busójárás, kiszehajtás, kongózás, fánk sütés, stb.

Felfedezem a világot (Bibik, Bondarcsuk, 2019)

Téma: Ami a természethez tartozik

Számtalan népi hiedelem, babona, időjóslás köthető ehhez a témához. Mesélhetünk a gyerekeknek például az égitestekhez köthető hiedelmekről. Csillaghoz köthető jóslás: a karácsonyesti csillagok „sűrűségéből” a jövő évi jó szénatermesre következtettek. Naphoz fűződő babonák: az éjszaka működő rosszindulatú, gonosz teremtmények távoltartója; egyes dolgokat, pl. a fürdővizet vagy szemetet nem volt szabad naplemente után kivinni a házból, mert azoknak ártó szándékot tulajdonítottak, stb. (Ortutay, 1980). Felhasználhatóak különböző naphívogatók is. Például: P. Panyakó Mária—Hutterer Éva (2004) Egyedem begyedem tengertánc című kiadványában is találhatóak, melyben számos kárpátaljai mondóka lelhető fel.

Téma: Természeti jelenségek

Ez a témakör is rengeteg lehetőséget kínál az integrálásra. Tömerdek népi megfigyelés ismeretes az időjárásról. Pl.: a Mihály-napi keleti szél esetén jó telünk lesz (szeptember 29), ha Dömötör ünnepén hideg szél fúj, hideg télre számítsunk (október 26). Énekelhetjük a következő népdalokat: Csepp, csepp, csepereg, Hej, Dunáról fúj a szél, stb. (Biszak, é.n.)

Téma: A jó és a gonosz

A könyvben az ukrán mese helyett alkalmazhatunk egy magyar népmesét, melynek ugyanaz az üzenete. Pl.: A szorgalmas és a rest leány

Téma: A víz

Népszokások és babonák is köthetőek a vízhez. A népszokás szerint aranyos vizet (újév hajnalán szótlanul merített víz) kellett meríteni a lányoknak kora hajnalban, majd megmosdaniuk benne, hogy egész évben egészségesek és szépek lehessenek (Hoppál, é.n.). A néphiedelem szerint ha a víz kilöttyen a pohárból, vendégre számíthatunk.

Téma: Ukrajna az országom és én a gyermeke vagyok

Beszélhetünk Ukrajna nemzeti ünnepeiről, majd pedig, hogy milyen magyar nemzeti ünnepek vannak, milyen jellegzetességei ismeretesek. Településünk magyar jellegű ünnepeiről, hagyományairól, népi mesterségeiről is ejtsünk szót.

Művészet (Maszol, Hajdamaka, et al., 2019)
<i>Téma: Miről beszél a csendélet</i>
Ismertethetjük a gyerekekkel az őszi ünnepkör jeles napjait, gazdálkodáshoz köthető néphagyományait. Például beszélhetünk a betakarításról, a szüretelésről, a napraforgóverésről, valamint arról, hogy ezen tevékenységek miként változtak az idők során. Őszi termésből készíthetünk egy csendélet képet.
<i>Téma: Vidám Ősz</i>
A gyerekekkel közösen készíthetünk egy kiállítást az osztálysarokba, mely tartalmazhat különféle kézműves munkákat (gyurmából, termésekből, természetes anyagokból, stb.), melyeket népi díszítő motívumokkal láthatunk el. A munkafolyamatok közben énekelhetünk különféle népi dalokat, megmutathatunk a gyerekeknek népi kézműves technikákat.
<i>Téma: Zenei hármás</i>
A könyv alapján a tanulók készíthetnek applikációt, úgy, hogy minta szerint kivágnak különböző ábrákat. Sablonként adhatunk a diákoknak magyar népi díszítő motívumokat. Megbeszélhetjük, hogy mely tájegységen melyek a legjellemzőbbek.
<i>Téma: Téli ünnepkör</i>
Átfogóan beszélhetünk a gyerekekkel az évszakra jellemző ünnepnapokról, valamint a hozzájuk köthető szokásokról és a néphagyományokról. Megbeszélhetjük ki volt Szent Miklós, milyen legendák köthetőek köré. Kerüljön szó a Luca napjáról (boszorkányos mesék, lucabúza ültetés ideje, Luca-szék készítés, tilalmak, jóslások, stb.), karácsonyról (kántálás, betlehem, pásztorjárás, hagyományos ételek, stb.) vagy akár a farsangról (busójárás, farsangi bál, stb.), s a hozzá kapcsolódó megannyi hagyományörző tevékenységről. A Tél című témakörhöz kapcsolhatunk magyar népdalokat a hagyományörzés céljából, például: A bunda, A csitári hegyek alatt, stb. Tevékenységek, melyeket ezen alkalmakkor készíthetünk a diákokkal: álarc, karácsonyfadísz, képeslapok, adventi koszorú, lucabúza ültetés.
<i>Téma: Az évszakok találkozása</i>
A diákoknak a tankönyv szerint ruhákat kell készíteniük. Bemutathatjuk a gyerekeknek a magyar népviselet régi és jelenkori elemeit, pl.: guba, szűr, kötény. Magyar népi motívumokkal díszíthetik a ruhákat.

3. sz. melléklet: *A 3-ik osztályos tankönyvekbe való integrálási lehetőségek a néphagyományokat illetően*

3. osztály

Magyar nyelv és olvasókönyv (Lator, Pedruk, 2020)

Téma: Másképp ejtjük, másképp írjuk

Felhasználhatunk számos népi szólást és közmondást, mely a magyar nép kulturális örökségéhez köthető, például: Madarat tolláról, embert barátjáról lehet megismerni; Nem látja a fától az erdőt; Addig nyújtózkodj, amíg a takaród ér!

Téma: Szöveg

A témakörhöz társíthatunk olyan szövegrészleteket, gyakorlatokat, melyek kapcsolódhatnak ünnepeinkhez, ezáltal is lehetőséget adva, hogy új információkat sajátíthassanak el népünk szokásairól, hagyományairól. Alkalmazhatóak a következő gyakorlatok:

- Az alábbi szöveg (ünnepekhez fűződő) mondatokból tevődik össze. A mondatok nem helyesen kapcsolódnak egymáshoz. Hagyd ki a feleslegesen használt szavakat!
- A következő szövegek közül néhányban található olyan mondat, amely nem illeszkedik a szöveg többi mondatához. Találd meg őket!
- Írjatok 3 mondatot a szürettel kapcsolatosan! Figyeljete, hogy összefüggő mondatok legyenek!

Téma: Szeptember

Beszélhetünk a lekvár főzésről, megkérdezhetjük a gyerekektől, hogy valaki otthon őrzi-e még ezt a hagyományt, mit tudnak róla. Elmondhatjuk, hogy a lekvár főzés egy külön „szertartás” volt régen, ilyenkor összegyűlt a család apraja-nagyja. Elmondhatjuk a lekvár főzés egész menetét, kezdve a szilvaszedéstől egészen a lekvár főzés befejezéséig. Megismertethetjük velük a következő kifejezéseket: üst, katlan, cibere, hasítószilva, stb.

Téma: Madarak iskolája

Beszélhetünk a gyerekeknek a fecskéről, mely állathoz számtalan népi hiedelem, babona köthető: szerencsét és boldogságot hozó madár; akiknek ereszük alatt fecske fészkel, szerencsések lesznek; ha beteg ember házába száll a fecske, gyógyulást, ha a fiatal házasokéba, boldogságot jelent; ha a fecskék alacsonyan szállnak, eső lesz.

Téma: Milyen legyen az újesztendő?

Újévkor számos népszokás és népi hiedelem ismert, beszéljünk erről a gyerekekkel, ilyenek például az alábbiak: újévkor disznót kell enni, mert az kitúrja a szerencsét; szárnyast tilos fogyasztani, mert azok elkaparják azt; a szilveszteri északi szél hideget, a déli szél enyhe telet jelez. Elmondhatjuk, hogy a tűzijátékok egy régi hagyományhoz köthető: a zajkeltő szokások célja a gonosz erők távoltartása volt. Szilveszter éjjelén azt is kideríthetjük, ki lesz életünk párja. Egy régi népszokás szerint írjunk néhány férfinévet egy papírra, majd az gyúrjuk bele a gombócba, amelyik gombóc először feljön a víz felszínére, az rejtja a jövődöbeli férj nevét.

Felfedezem a világot (Hilbert, Hrubijan, et al., 2020)

Téma: Családom hagyományai

Mesélhetünk, hogy régen, a magyar parasztságnál a patriarchális családforma volt az általános, vagyis a legöregebb férfi, a kiscsaládoknál pedig a házaspár férfitagja rendelkezett a család vagyonával, ő ellenőrizte és irányította a családtagok magatartását, életét. Tegyük hozzá, hogy azóta nagyon sok minden megváltozott, ma már ez nem teljesen így van, egyenjogúság van a házasok között. Beszélhetünk a gyerekekkel arról, hogy kikenél milyen szokások vannak például szülinapkor, névnapkor, nagyobb egyházi ünnepek alkalmával, nemzeti ünnepnapokon, stb.

Téma: Milyenek lehetnek a növények?

Beszélhetünk a gyerekeknek a népgyógyászatról, bemutathatunk pár gyógynövényt, s annak hatását az emberi szervezetre. Például a fokhagyma használható megfázások, köhögés, asztma, szívbaj, ételmérgezés, influenza esetén. A kamillatea gyulladáscsökkentő, gyomorerősítő, fertőtlenítő hatású, továbbá jó szemborogatásnak, toroköblítőnek, fogínyerősítőnek.

Téma: Az állatok változatos világa

Elmondhatjuk a gyerekeknek, hogy régen az állatokhoz fűződő hiedelmek félig az állatok megfigyelt természetén alapultak, félig az állatok felé irányuló tisztelő-félő magatartáson. Az állatoknak elsősorban a jóslásban volt nagy szerepe: a pacsirta jó időt, a kakukk megjelenése pénzt vagy halált, az elbújó hangya esőt jósolt. A fecske „Isten madara” volt a néphit szerint, a galambot a Szentlélek jelképeként tisztelték (Biszak, é.n.).

Téma: Az egészség ára

Egészséges életmód címen a gyerekekkel közösen készíthetünk lapbook-ot, mely tulajdonképpen egy portfólió, olyan mint egy lapozható, kinyitható könyv, mely tartalmazhat képeket, rajzokat, grafikonokat, akár írásbeli munkákat egyaránt (Sárosdy, 2020). A diákokkal közösen megbeszélhetjük, hogy a témakört miként tudjuk felosztani különböző részekre (pl.: egészséggel kapcsolatos mondókák, szólások, dalok, népi hiedelmek, mozgásos játékok, népgyógyászat, stb.), valamint azt, hogyan osszuk szét a feladatokat.

Téma: Hogyan erősítsük (eddzük) az egészségünket?

A témakörhöz társíthatóak népi mozgásos játékok, ugyanis ezáltal a gyerekek is nagyobb tudást birtokolhatnak saját népi kultúrájuk megismerésében, hiszen a népi játékoknak egy elég jelentős részéhez valamilyen mondóka, ének, párbeszéd köthető. Néhány ilyen játék: Hogy a kakas?, Tüzet viszek, Adj, király, katonát! (Bíró, Gyula, et al., 2015)

Művészet (Maszol, Hajdamaka, et al., 2020)

Téma: Lírai szereplők

A tankönyv szerint a gyerekeknek készíteniük kell egy teljes alakos portrét egy mesehősről, melynek ruhája természetes anyagokból kell elkészülnie. Átbeszélhetjük a diákokkal, hogy milyen

magyar népmesehősöket ismernek, esetleg elmesélhetünk nekik egy konkrét népmesét és abból készíthetnek portrét valakiről. Néhány népmese, melyek szereplőit a gyerekek ábrázolhatják: <i>Az aranyhajú kertészlegény, Mirkó királyfi, A vitéz juhászlegény, stb.</i>
Téma: A kozákok nemzetisége örökké fennmarad
Ebben a témakörben ismertethetjük a tanulókkal a magyar huszárokat, elmesélhetjük a történetüket, bemutathatjuk őket képek vagy videók által. A gyerekek elkészíthetnek egy huszár figurát is só-liszt gyurmából vagy agyagból.
Téma: A barátság és a testvériség a legnagyobb gazdagság
A tankönyv azt tanácsolja, hogy gyurmázzanak a diákok játszadozó kiskutyát. Megismertethetünk a gyerekekkel állatokhoz fűződő magyar népi mondókákat vagy találósokat e témakörön belül.
Téma: Játék babák az életben és a művészetben
A gyerekek készíthetnek magyar népi rongybabákat különböző anyagú és mintájú textilből, melyekben leginkább a fehér és piros színek dominálnak. Csinálhatnak továbbá babákat nemezéből vagy kukoricaháncsából.
Téma: Művészeti kirándulás Európába
A tankönyv ajánlja a tanulóknak, hogy a téma kapcsán készítsenek kesztyűbabokat. A gyerekeknek elmesélhetünk egy magyar népmesét, melyhez megtervezhetik, majd megalkothatják a saját kesztyűbabjaikat.

4. sz. melléklet: Népszokások, néphagyományok beilleszthetőségeinek módjai a 4-ik osztályos tankönyvekbe

4. osztály
Magyar nyelv és olvasókönyv (Lator, Pedruk, 2021)
Téma: A szavak
E témán belül mutathatunk a gyerekeknek egy vagy több képet is az aratásról. Megkérjük a gyerekeket, hogy mondjanak el minél több szót az adott képről, ami az eszközbe jut. Megbeszélhetjük az aratás folyamatát, hogy hogyan zajlott régen és most. Sarlózás közben gyakran daloltak az emberek, többek között ezt a dalt is: <i>Kár a tiszta búzát lekaszálni.</i> Ehhez a dalhoz a gyerekek elvégezhetik a következő feladatokat: rakd betűrendbe a második versszak szavait; írd ki a cselekvést jelentő szavakat; írd ki azokat a szavakat, amelyek három szótagból állnak, stb.
Téma: A melléknév
A melléknév témakörébe belecsempészhetünk egy verset, mely anyák napjára íródott, például a <i>Bokrétát kötöttem jó anyám napjára</i> címűt. Megismételhetjük, hogy mely szavakat nevezünk

<p>mellékneveknek, majd átbeszélhetjük a vers mondanivalóját is. Kitérhetünk arra, hogy mikor ünnepeljük az anyák napját, milyen szokások és hagyományok köthetőek az ünnep köré. Feladatként ki kell írniuk a versből a mellékneveket.</p>
<p>Téma: A kelteések helyesírása</p>
<p>Megbeszélhetjük, hogy ki hányadikán született, mely napon ünnepli a névnapját. Kitérünk arra, hogy ki, hogyan és kikkel szokta megünnepelni ezen alkalmakat.</p>
<p>Téma: A kérdő névmás</p>
<p>Magyar népi találós kérdéseket tehetünk fel a gyerekeknek, mint például: Édesanyád gyermeke, de neked nem testvéred, <u>ki</u> az? (<i>Te magad</i>); <u>Melyik</u> karó véd a hideg ellen? (<i>A takaró</i>), stb.</p>
<p>Téma: Jön az ősz, megy a nyár</p>
<p>A témakörön belül elmesélhetjük a gyerekeknek, hogy szeptember 8-ához számos néphagyomány és hiedelem köthető. Az egyházi naptár szerint ekkor ünneplendő Szűz Mária születésnapja, ekkor kelnek melegebb égtájakra a költöző madarak a népi megfigyelések szerint. Kisboldogasszony napjának is nevezték ezt a napot, az asszonyoknak dologtiltó nap volt, fenni egyáltalán nem lehetett. Némely jóslatok úgy tartották, ha ezen a napon esik, akkor nem lesz jó idő a vetésre.</p>
<p>Felfedezem a világot (Hilbert, Pavics, et al., 2021)</p>
<p>Téma: Országunk - Ukrajna</p>
<p>Beszélgessünk a gyerekekkel arról, hogy Ukrajnában több nemzetiség is él együtt, ismertessük melyek ezek. Mondjuk el, hogy a magyarok leginkább Kárpátalján élnek. Meséljük a trianoni békeszerződésről, hallgathatunk velük magyar hazafias dalokat, nemzettel kapcsolatos szólásokat. Pl.: Nyelvében él a nemzet.</p>
<p>Téma: Mi célt szolgál a földgömb és a térkép?</p>
<p>Számos népi hiedelem köthető a Földhöz, melyekkel megismertethetjük a gyerekeket. A magyar nyelvterületen főként a következők terjedtek el: a Földet állatok tartják a hátukon vagy „A Föld vízen áll” nézet. Változatosak voltak az elképzelések az állatokról, lehetett cethal, nagy hal, medve, bivaly vagy akár ökör is. A Földet tartó állatokkal köthető össze a <i>földrengés</i> eredetének magyarázata: a cethal egyik oldaláról a másikra fordul vagy megmozdul a vízben; az ökörré, bivalyra légy vagy dongó száll, ezért farkával odacsap (Biszak, é.n.)</p>
<p>Téma: Hogyan tájékozódjunk terepen</p>
<p>A népi megfigyelések szerint a Nap és a csillagok a térbeli tájékozódás alapjai. Mivel a Nap téli és nyári járását megkülönböztetik, ezért a Nap állásából bármikor meg lehet határozni az égtájakat. Régi bölcsesség: „Ha délben a napnak hátat fordítok, előttem van észak, hátam mögött dél, balra a Nap nyugszik, jobbra pedig kél”. Népszokások is kapcsolódnak a témakörhöz: a házat mindig úgy építették, hogy napkelet felé tekintsen; az ágyat úgy helyezték el, hogy a fejtől való része kelet felé tekintsen. Éjszaka a csillagok után tájékozódtak régen, a legfőbb irányjelző csillag a Sarkcsillag</p>

(másképp a Fűrű csillag, a Göncöl térítője, a Magyarok csillaga, a Szent Péter agara) volt, melyet északi irányt jelző, álló csillagnak tekintettek (Biszak, é.n.)
<i>Téma: A híres ukrán államalapítók</i>
Beszélhetünk Magyarország kiemelkedő személyiségeiről is. Például Szent Istvánról, akinek nevéhez egy ünnepnap is kapcsolható, melyet augusztus 20-án tartunk meg, az államalapítás ünnepnapjaként ismeretes.
<i>Téma: Ukrajna szomszédjai</i>
Elmondjuk a gyerekeknek, hogy néhány szomszédos országban is laknak magyar nemzetiségű emberek, melynek elmagyarázzuk miértjét (Pl.: Trianon). Megbeszéljük, hogy ezen országuk is rendelkezik saját népi szokásokkal, hagyományokkal, ünnepnapokkal. Beszélhetünk arról, hogy melyek a közös motívumok, melyek az eltérőek.
Művészet (Maszol, Hajdamaka, et al., 2021)
<i>Téma: Gyönyörködünk a föld szépségében</i>
A könyvben feltüntetett ukrán népdalok mellett, magyar népdalokat is alkalmazzunk, például: Által mennék én a Tiszán, Hej, Dunáról fúj a szél, Erdő, erdő, erdő, stb. Rajzoljanak a gyerekek egy kompozíciót szülőföldjük egy bizonyos részletéről.
<i>Téma: Évszázadok művészete</i>
Bemutathatjuk a gyerekeknek a magyar népi hangszereket is az ukránok mellett, melyet a könyv ajánl, pl.: tökmirliton, tilinkó, ütőgardon, stb. A csendélet rajzolásánál válasszunk olyan témakört, melyhez köthetjük népi kultúránk örökségét valamilyen formában. Például: egy váza rajzolásánál használhatunk olyan díszítő motívumokat, mely a szülőhazánkra leginkább jellemző.
<i>Téma: Művészet és egészség</i>
Ismertessünk a gyerekekkel magyar néptáncokat is (csárdás, verbunk). Készítsünk az osztállyal közösen fotó kollázst (a könyvben megadott instrukciók alapján), melyben főként Kárpátalja olyan nevezetességeit tüntessük fel, melyek sok pozitív érzélemmel ajándékoznak meg minket, kihát egészségünkre. Pl.: Kárpátok, Sipoti- vizesés, Schönborn-kastély, Levendulaliget Nagydobronyban, stb.
<i>Téma: Művészeti minták a meleg égöv országaiból</i>
Készítsünk domborművet, mely valamilyen formában köthető magyarságunkhoz. Pl.: népdalok, népmesék szereplőinek ábrázolása, szülőföldjük jellegzetes vonásainak megjelenítése, településükön lévő emlékművek megformálása domborműként, stb.
<i>Téma: Keleti motívumok</i>
Házi feladatként hozzanak létre egy mozgó részekkel rendelkező figurát, melyet magyar népmesékből meríthetnek a gyerekek. Alapot is csináljanak hozzá, melyek által mozgó képkockákat hozhatnak létre. Pl.: tájkép készítése, egy állat vagy valamilyen kellék, mely az adott

5. sz. melléklet: A kérdőíves felmérés kérdései a 4-ik osztályos diákok számára

Kedves Kitöltő!

E kérdőívre a szakdolgozatom készítéséhez van szükségem, kitöltésével segíted munkámat. Kutatásom célja, hogy átfogó képet kapjak arról, hogy hogyan viszonyulsz az ünnepekhez, mit tudsz róluk, hogyan ünnepled, milyen szokásokat és hagyományokat ismersz az ünnepekkel kapcsolatban. Az alábbi kérdőív kitöltése nem vesz igénybe sok időt, valamint névtelen!

Hol laksz?

.....

Mi az iskolád neve?

.....

Milyen ünnepeket ismersz?

.....
.....
.....

Mi teszi számodra különlegessé az ünnepet? Többet is megjelölhetsz!

- Az emberek, akikkel ünneplek
- Az ünnepnek a hangulata
- Az ételek
- Az ünnepet megelőző időszak, amikor is készülünk rá

Egyéb.....

Melyik a kedvenc ünneped? Indokold meg, hogy miért!

.....

Véleményed szerint milyenek az iskolai rendezvények?

- Változatos és érdekes
- Mindig ugyanolyan, de nekem tetszik
- Általában unalmas és alig várom a végét

Te miként szoktál részt venni az iskolai ünnepeken?

- Mindig szerepelek az eseményeken
- Ritkán vállalok szerepet az ünnepeken

- Leginkább nézőként veszek részt
- Semmilyen formában nem veszek részt a rendezvényeken

Minden iskolában rendezett ünnepet megtartotok otthon is?

- Mindegyiket, kivétel nélkül
- Általában igen
- Nem mindegyiket, például a következőket nem:
- Egyáltalán nem tartunk ünnepeket

Milyen szokásokat és hagyományokat szoktatok feleleveníteni a felsorolt ünnepekkel kapcsolatban?

- ***Karácsony***

- karácsonyfa díszítés
- betlehem
- ünnepi asztal
- templomba menés
- adventi koszorú
- adventi naptár
- karácsonyi dalok
- rokonok és barátok meglátogatása/ fogadása az otthonotokba
- kántálás

Egyéb.....

- ***Húsvét***

- Ételszentelés
- locsolkodás
- locsoló vers mondása
- templomba menés
- ünnepi asztal
- hímes tojás készítése
- vendégek fogadása
- vendégségbe menni

Egyéb.....

- ***Miklós nap (Mikulás)***

- Kitisztítom a csizmám
- kiteszem az ablakba a csizmám

- egész éjjel fent vagyok és várom a Mikulást
- kekszet és tejet teszek az asztalra a Mikulásnak
- ajándékot kapok a szüleimtől
- dalokat és verseket tanulok
- levelet írok a Mikulásnak
- az iskolában találkozhatok a Mikulással

Egyéb.....

- **Szüret**

- Szőlőtermesztés
- szőlőszedés
- must készítése
- borkészítés
- szüreti dalok éneklése
- szőlőpréselés
- táncmulatság
- szüreti játékok
- szüreti bál

Egyéb.....

Milyen programok vannak az iskolai szüreti bálon?

.....

Mi a kedvenc részed a farsangi bálokban?

.....

Hogyan készülsz fel anyák napjára?

- Az iskolában készítek egy ajándékot az ünnepségre
- Az iskolában és otthon is meglepem valami kedvessel édesanyámat
- Ajándékot készítek, melyhez verset vagy egy dalocskát is párosítok
- Nálunk nem szokás az ilyesmi

Egyéb.....

Hogyan ünnepled a születésnapod?

- A családdal és az iskolában egyaránt ünneplem
- Csak otthon ünneplem családi és baráti körben
- Ritkán szoktam megünnepelni
- Nem szoktam megünnepelni

Köszönöm szépen a segítségét!

6. sz. melléklet: Az interjú, mint kutatási módszer kérdéskörei

Kérdések a tanárok, iskolai szervezők részére

- Meséljen magáról! Hogy hívják? Hány éves? Hol nőtt fel? Melyik iskolát végezte? Mivel foglalkozik?
- Mióta dolgozik tanárként/szervezőként?
- Véleménye szerint szükség van-e arra, hogy az iskolában szervezzenek ünnepeket a gyerekeknek? Fontosnak tartja a néphagyományok átadását?
 - Ha **igen:** miért?
 - Ha **nem:** miért nem?
- Tapasztalata szerint mennyire nyitottak a környezetében lévő gyerekek ezzel kapcsolatban? Milyen a gyerekek hozzáállása?
- A szülők segítőkészek, nyitottak ezzel kapcsolatban?
- Melyek azok az ünnepek, melyeket megtartanak az iskolában? (Szervezőpedagógusoknak)
- Vannak olyan ünnepek, melyeket kiemelten fontosnak tart?
- Minden ünnepségen kapnak szerepet az alsó tagozatos gyerekek? Melyek azok, amelyek csak rájuk jellemzőek? (Csak alsó tagozatos tanárnőknek)
- Hogyan készülnek fel az ünnepek megszervezésére? Mennyi időt vesz igénybe?
- Tapasztalata szerint, mennyire ismerik a gyerekek a hagyományokat, amikor elkezdik az iskolát?
- Alkalmazza a gyakorlatban? Beépíti az órák menetébe? (Csak alsó tagozatos tanárnőknek)
- Van olyan, amit másképpen csinálna az iskolai ünnepélyekkel kapcsolatos dolgokban?
- Az évek során változott valami az ünnepségek szervezésével kapcsolatban?

Kérdések a faluban élő, aktívan tevékenykedő személyeknek

- Meséljen magáról! Hogy hívják? Hány éves? Hol nőtt fel? Melyik iskolát végezte? Mivel foglalkozik?

- A KMKSZ kulturális szövetség miként tud hozzájárulni települése hagyományőrző tevékenységeihez?
- A település rendelkezik-e kultúrházzal?
- Milyen rendezvényeket szerveznek a faluban? Kik vesznek részt benne?
- Van olyan ünnepség, amely elmarad vagy megváltozott a jellege? Mi lehet ennek az oka?

Kérdések a falubeli polgárok számára

1. Bevezetés – „hangolódás”. Az interjúalany bemutatkozása

- Meséljen egy kicsit magáról! Hogy hívják? Hány éves? Hol nőtt fel? Mivel foglalkozik?

2. Az ünnepekről általánosságban

- Ön szerint mi tesz különlegessé egy ünnepet?
- Nevezze meg azokat az ünnepeket, amelyeket megszoktak tartani!
- Fontosnak tartja az egyes ünnepek hagyományőrző (pl: locsolkodás) és/vagy vallási (pl: nagybőjt) szokásait?
- Sokszor hallani, hogy manapság egyre kevésbé éljük meg az ünnepeinket. Ön egyetért ezzel a kijelentéssel? Indokolja meg választát!

3. Kulturális élet feltérképezése

- Szerveznek a falujában különböző kulturális rendezvényeket?
 - Ha **nem**, akkor Ön szerint mi lehet ennek az oka?
 - Ha **igen**, akkor melyek ezek? Hol tartják meg? Milyen rendszerességgel? Sokan részt vesznek-e benne? Változott-e valami az elmúlt években a rendezvények szervezését illetően?
- Van valamilyen kulturális szövetség a falujában? Ki foglalkozik az ilyen rendezvények megszervezésével?
- Elégedett a jelenlegi kulturális élettel a falujában? Változtatna-e valamin?
 - Ha **igen** mi lenne az?
 - Ha **nem**, akkor miért nem?

4. Az ünnepek felosztása jellegük szerint

a) Egyházi ünnepek

- Milyen vallású emberek élnek az ön településén?
- Minden egyházhhoz tartozik egy templom is?
- Milyen nyelven zajlanak az istentiszteletek az adott egyházakban?
- Ön melyik felekezethez tartozik?
- Az egyházak szoktak rendezni a településén valami módon rendezvényeket?
- Milyen hagyományokat, szokásokat párosítana a következő ünnepekhez? Önök melyeket és hogyan ünneplik otthon? Mik változtak az elmúlt években?
 - Húsvét
 - Pünkösöd
 - Advent
 - Karácsony

b) Nemzeti ünnepek (magyar)

- Településén szerveznek rendezvényeket ezen alkalmak megemlékezésére? Ha igen, akkor hol rendezik meg?
- Változott valami az évek során az ehhez hasonló ünnepi megemlékezésekkel kapcsolatban?
- Ön fontosnak tartja a hazafias nevelést?

c) Gazdasággal kapcsolatos ünnepek

- Az Ön falujában szerveznek-e gazdasággal kapcsolatos rendezvényeket? (gabonatermesztés, szüret, méhészet, cseresznye fesztivál, lekvár főzés, betakarítás, kézművesség, stb.)
- Van valamilyen jellegzetes foglalkozás (állattenyésztés, növénytermesztés, szövés, stb.), ami jellemzi az Ön faluját? Változott ez az évek során?
- Fontosnak tartja az ehhez fűződő hagyományőrzést? Indokolja meg válaszát!

d) Életfordulós ünnepek

- Hogyan ünneplik a következő évfordulós ünnepeket, milyen szokásokat, hagyományokat társítanak hozzá?
 - Születésnap

- Névnap
- Lakodalom
- Temetés

e) Lokális ünnepek

- Tud mondani olyan ünnepet, emlékezetes napot, amely csak az Ön települését érinti? (Lehet ez mondjuk a falujának létrejötte, neves emlékmű felállítása, stb.)
- Ismer-e olyan történetet a település múltjából, mely fontos történelmi eseménynek mondható, amely érdemes lehetne a róla való megemlékezésre.

Завідувачу кафедри
Біді Олені Анатоліївні,
доктору пед. наук, професору
здобувача вищої освіти
Вейконь Мелінда Атіллівна
студентки II-го курсу,
ОП 013 Початкова освіта, магістр

ЗАЯВА

З правилами чинного Положення «Про академічну доброчесність в Закарпатському угорському інституті імені Ф. Ракоці II» від «30» серпня 2019 року, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску роботи до захисту і застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, ознайомлений(а).

Про використання Системи виявлення текстових збігів/ідентичності/ схожості в роботах здобувачів вищої освіти повідомлений(а) та надаю свою згоду на обробку та збереження моєї роботи в Базі даних Інституту. Також надаю ЗУІ право на передачу моєї роботи для обробки та збереження в Системі виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та використання роботи для виявлення плагіату в інших роботах, які завантажувалися/завантажуються для перевірки Системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та користувачами, які мають доступ до цієї Системи, виключно в обмежених цілях для виявлення плагіату в текстах робіт.

Робота для перевірки Інституту надається в друкованому та електронному варіанті. Електронна версія моєї роботи збігається (ідентична) з друкованою.

2022.05.31.

Дата

Вейконь

Підпис

Bida Olena

tanszékvezetőnek

Vékony Melinda,

013 Tanító, II évfolyam, mesterképzés

NYILATKOZAT

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 2019. augusztus 30-án kelt tudományetikai szabályzatának pontjaival, amelyek szerint plágium felfedezése esetén a diplomamunka nincs védéshez engedve, megismerkedtem.

Tájékoztatást kaptam a plágiumszűrő rendszer használatáról, hozzájárulok a munkám ellenőrzéséhez és tárolásához az intézményi adatbázisban. Felhatalmazom az intézményt, hogy a munkámat ellenőrzés után felhasználhassák a plágiumszűrő program működésénél a további munkák ellenőrzésének folyamatában.

A munkát ellenőrzés céljából elektronikusan és nyomtatott formában is benyújtottam az intézménynek. Munkám elektronikus változata azonos a nyomtatott példánnyal.

2022.05.31.

Dátum

Vékony

Aláírás

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1011338039

Дата перевірки:
25.05.2022 18:22:37 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
25.05.2022 18:25:11 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Vékony Melinda

Кількість сторінок: 99 Кількість слів: 39394 Кількість символів: 286781 Розмір файлу: 1.90 MB ID файлу: 1011223687

2.38% Схожість

Найбільша схожість: 1.06% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1007822288)

1.46% Джерела з Інтернету

428

Сторінка 101

1.64% Джерела з Бібліотеки

84

Сторінка 103

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

26